

## Protokoll fört vid enskild föredragning

Regeringskansliet

Allmänna byrån, stabsenheten Rk1c

Beslutande

Minister

Annika Hambrudd

Föredragande

Specialsakkunnig

Helena Flöjt-Josefsson

Justerat

Omedelbart

---

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

---

### Nr 1

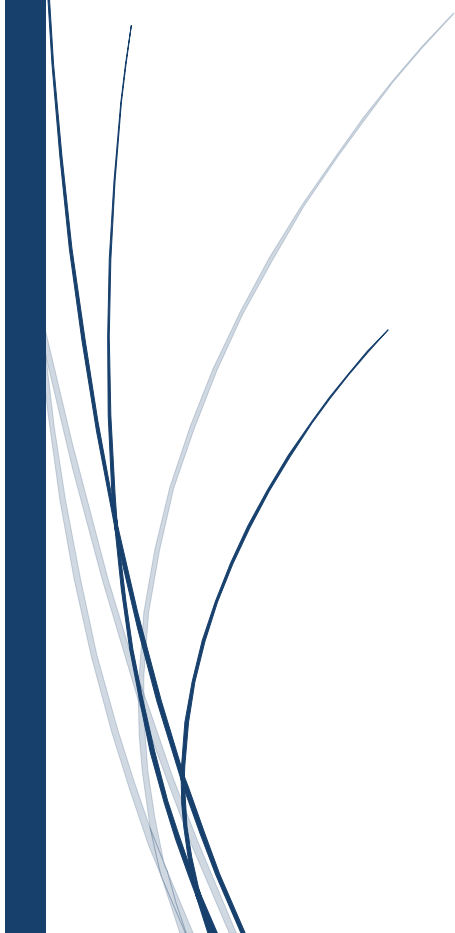
Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande  
2020-2023.

**ÅLR 2021/569**

Landskapsregeringen beslöt anta programmet för integrationsfrämjande  
2020-2023 enligt **bilaga 1**.

---

Landskapsregeringens  
program för  
integrationsfrämjande  
2020–2023



**Åland är världens bästa plats att leva på.**

Landskapsregeringens devis  
"Tillsammans för Åland" innebär att  
vi utgår från  
den enskilda människan.

Vi vill ha ett Åland där  
vi möter varandra med respekt, där  
alla människor har samma värde,  
är lika inför lagen och där  
ingen lämnas utanför.

Åland ska vara rättssäkert så att  
alla garanteras sina fri- och rättigheter.

Ur Landskapsregeringens regeringsprogram  
Tillsammans för Åland  
December 2019

# FÖRORD

---

Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande 2020–2023 är framtaget i förändringarnas tid. De åländska kommunerna kommer att påverkas av en del lokala strukturella förändringar samtidigt som viktiga program på riks- och EU-nivå står i beråd att tas fram. Våren 2020 beslutade Finlands regering om undantagstillstånd för första gången under fredstid och hela världen står ännu i ovisshet med anledning av en pandemi som inte bara påverkar människors rörlighet över gränser, utan också de vardagliga villkoren på arbetsmarknaden, i studielivet och på fritiden.

På Åland tar kommunernas socialtjänst (KST) med start den 1 januari 2021 organisatoriskt över samordningen av den socialvård som ankommer på kommunerna med undantag av barn- och äldreomsorgen. Parallellt med KST tar Åland dessutom i bruk ny socialvårdslagstiftning och ny grundskolelagstiftning. Barnomsorgen kommer i och med den nya grundskolelagen 2021 att ingå i skolverksamheten. Landskapsregeringen har poängterat att även om kommunerna förväntar sig att KST tar över en del av ansvaret för kommunens integrationsfrågor, så behöver beslut fattas kring hur strukturerna och ansvaret ska fördelas mellan KST och de åländska kommunerna.<sup>1</sup> Landskapslagen om främjande av integration lyfter kommunen som allmänt ansvarig och sektoröverskridande samordningsansvarig för utvecklandet av invandranas integration samt för planering och uppföljningen av integrationen på lokal nivå.<sup>2</sup> Detta är särskilt viktigt för det förebyggande arbetet och arbetet mot diskriminering. I relation till närområdena har inflyttningen till Åland den senare tiden fortsatt ske i samma takt som inflyttningen till Sverige<sup>3</sup> och åtgärder och andra frågor kopplade till inkludering av inflyttade personer kommer fortsättningsvis vara aktuella inom alla åldrar och utöver socialtjänsten även ingå i kommunens ordinarie verksamhet.

I april 2020 uppdaterades arbetsverktyget ”Modell för kommunalt program för främjande av integration”. Likt den tidigare modellen är det tänkt att fungera som stöd för kommunernas framtagande av sina integrationsfrämjande program.<sup>4</sup> Varför det är viktigt att kommunerna har aktuella lokala program för integrationsfrämjande förklaras närmare under rubriken lagstiftning och ansvarsfördelning – Ålands kommuner.

ÅSUB:s uppföljningsrapport kring hur det är att leva och bo som inflyttad på Åland presenterades i juni 2020. Rapporten lyfte språket, arbetsmarknaden, information, hälsa samt tillgång till hälsovård som viktiga delar för integration och delaktighet i det åländska samhället.<sup>5</sup> Med avstamp i rapporten, landskapslagen om främjande av integration och mänskliga rättigheter är landskapsregeringens prioriterade temaområden för integration:

1. Information och stöd
2. Inledande kartläggning, vägledning och validering
3. Tillgång till språk
4. Livslångt lärande
5. Förvärsarbete och meningsfull sysselsättning
6. Hälsa och välmående
7. Delaktighet och goda relationer  
- förebyggande av främlingsfientlighet och diskriminering
8. Ökad beredskap i en föränderlig värld
9. Uppföljning och utvärdering

---

<sup>1</sup> Ålands landskapsregering, *Klarläggande av gränsdragningar KST – primärkommun utgående från gällande och kommande (1.1.2021) lagstiftning*

<sup>2</sup> Landskapslagen om främjande av integration ÅFS 2012:74, 24-25§.

<sup>3</sup> <https://www.asub.ax/sv/statistik/invanarantalet-31122019>

<sup>4</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/2020-modell-for-kommunalt-integrationsprogram-utan-bilagor.pdf>

<sup>5</sup> Till Landskapsregeringens uppgifter hör å ena sidan den allmänna utvecklingen, planeringen och styrningen av integrationspolitiken och å andra sidan utvärdering och uppföljning av integrationspolitiken se Landskapslagen om främjande av integration ÅFS 2012:74, 29§ punkt 1 och 2.

Fokus för landskapsregeringens del under denna programperiod är att aktivt ge stöd och rådgivning till kommunerna i frågor som gäller främjande av integrationen samt föra en dialog med kommuner och KST kring hur integrationsarbetet kan ske för de kommuninvånare som ännu inte fått finländskt medborgarskap och således omfattas av integrationslagstiftningen.<sup>6</sup>

Landskapsregeringens program ska enligt landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012:74) uppdateras vart fjärde år och sträcka sig över en fyraårsperiod. Under 2021 har inrikesministeriet i Finland planerat anta ett nytt nationellt program för främjande av integration baserat på relevant EU:s program med publiceringsdatum i slutet av 2020. Med hänvisning till uppstartande av KST, ny socialvårdslagstiftning och ny grundskolelagstiftning och nya program kring integration på såväl EU som nationell nivå bedömer landskapsregeringen att det finns ett behov av att se över och revidera programmet tidigare, antingen 2021 eller 2022 så att det blir i samklang med de åländska reformerna och respektive program från EU och inrikesministeriet i Finland.



**ALLA KAN BLOMSTRA  
I ETT BÄRKRAFTIGT SAMHÄLLE  
PÅ FREDENS ÖAR**



---

<sup>6</sup> ÅFS 2012:74, 29§ punkt 3.

# INNEHÅLL

---

1.	<b>INLEDNING OCH HISTORISK TILLBAKABLICK</b> .....	2
2.	<b>MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH KONVENTIONER</b> .....	3
3.	<b>LAGSTIFTNING OCH ÖVERGRIPANDE ANSVARFÖRDELNING</b> .....	5
3.1.	DET STRUKTURELLA ANSVARET - ÅLANDS LANDSKAPSGREGERING & KOMMUNERNA .....	5
3.2.	ÅTGÄRDER PÅ INDIVIDNIVÅ - AMS, KOMMUNEN ELLER TILLSAMMANS .....	9
4.	<b>EN SÄKER HAMN</b> - ÅLANDS FÖRSTA AMIF-PROJEKT .....	11
5.	<b>EU:S PROGRAMPERIOD 2021-2027 KAN STÖDJA INTEGRATIONEN</b> .....	12
6.	<b>HÅLLBARHET, TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET</b> .....	15
7.	<b>TREDJE SEKTORNS ROLL</b> .....	17
8.	<b>STATISTIK KRING ÅLANDS BEFOLKNING</b> .....	19
8.1.	FÖDELSEORT OCH KÖN .....	19
8.2.	SPRÅK OCH ÅLDERSSTRUKTUR .....	21
8.3.	MEDBORGARSKAP .....	22
9.	<b>STRATEGISKA STEG TILL INKLUDERING</b> .....	23
9.1.	INFORMATION OCH STÖD .....	24
9.2.	INLEDANDE KARTLÄGGNING, VÄGLEDNING OCH VALIDERING .....	29
9.3.	TILLGÅNG TILL SPRÅK .....	31
9.4.	LIVSLÅNGT LÄRANDE .....	37
9.5.	FÖRVÄRVSARBETE OCH MENINGSFULL SYSSLSÄTTNING .....	39
9.6.	HÄLSA OCH VÄLMÅENDE .....	42
9.7.	DELAKTIGHET OCH GODA RELATIONER – FÖREBYGGANDE AV FRÄMLINGSFIENTLIGHET OCH DISKRIMINERING .....	46
9.8.	HUMANITÄRA INSATSER I EN VÄRLD I FÖRÄNDRING .....	50
9.9.	UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING .....	55
10.	<b>SLUTORD OCH FRAMTIDSVISION</b> .....	57
	Referenser .....	58
	Bilaga – Begreppslista .....	61
	Om enskilda personer .....	61
	Tillståndsfrågor .....	62
	Allmänna begrepp .....	63
	Mänskliga rättigheter i korthet .....	64

# 1. INLEDNING OCH HISTORISK TILLBAKABLICK

Den globala mobiliteten och människors migration är omfattande. Människor migrerar av många olika orsaker; för att man vill, kan eller upplever att det är enda sättet att få bättre levnadsvillkor och möjligheter. Migrationen beskrivs och förklaras ofta i forskningsvärlden med hjälp av så kallade push-/pullfaktorer. Utflyttningen, *emigrationen*, påverkas av olika pushfaktorer, det vill säga orsaker och förhållanden som får människan att söka sig bort från en plats. Pullfaktorer å sin sida kännetecknas av olika orsaker och faktorer som gör att människor upplever att orten har en attraktionskraft.

**Amerikaemigrationen runt sekelskiftet 1900** är den mest anmärkningsvärda emigrationsrörelsen i åländska sammanhang. Under perioden 1893–1924 finns uppgifter att ca. 7200 ålänningar (då motsvarande 25% av befolkningen) löste ut sina pass. Den åländska statistiken kring emigrationen är dock svår att fastställa. Alla som löste ut pass emigrerade inte och många av de som återvände begav sig ut på nya resor. En och samma person kunde förekomma i flera längder och många ålänningar valde att emigrera via andra länder (vanligen Sverige). Även en stor inofficiell emigration tros ha skett då åländska sjömän bestämde sig för att stiga av i utländska hamnar.<sup>7</sup>

Utvandringen från Skandinavien och övriga Europa under denna period förklaras till stor del av svåra levnadsförhållanden. I historieskildringarna beskrivs push-faktorer som svält och fattigdom, religiös förföljelse, låga löner och få arbetschanser, brist på odlingsbar jord och flykt undan värnplikt. Mellan åren 1840 till 1914 uppskattas ca 50 miljoner människor flyttat från Europa till Amerika.<sup>8</sup> Inflyttningen till bland annat Amerika var ett direkt resultat av inflyttningskampanjer; annonser med löften om odlingsmark, arbetstillfällen, guld och nya möjligheter att vara med och skapa ett land.

Push-faktorerna nu, liksom förr, kännetecknas av att människan upplever små eller begränsade möjligheter för en bra framtid till exempel vid naturkatastrofer, krig eller svält. Det kan också bero på upplevd ensamhet eller att boendeområdet har hög kriminalitet, att det finns få intressanta studiealternativ, eller att det är brist på arbetstillfällen eller bostäder. Även pull-faktorerna är liknande över tid; attraktiva arbetsplatser, bra förutsättningar för barnen, låg kriminalitet, fin natur är exempel på vad som kan göra ett område attraktivt att bo kvar på eller flytta till.

**Sedan början av 1970-talet har Åland haft en växande befolkning**, mycket tack vare inflyttning från närregionen, framförallt Finland och Sverige, men även de baltiska länderna. Den utomnordiska inflyttningen till Åland tog ny fart efter utvidgningen av EU 2004 och 2007 vilket möjliggjorde för fler att flytta till Åland. Över åren har inflyttningen diversifierats, vilket inneburit att såväl den språkliga mångfalden som antalet representerade nationaliteter har ökat i landskapet.

**Den absolut största delen av inflyttningen till Åland** (och utflyttningen från Åland) har på 2000-talet skett som arbetskraftsinvandring eller invandring kopplat till kärlek/familj/studier. Totalt har könsfördelningen bland de inflyttade födda utanför Norden under 2000-talet varit jämn, men en avvikelse från detta ses vid granskning av enskilda ursprungsländer.

På Åland har Mariehamn erbjudit kommunplatser för kvotflyktingar i omgångar sedan 90-talet. I väntan på att Åland skulle få en integrationslagstiftning hölls en paus, men från och med år 2015 har Åland gått från att en av 16 kommuner varit mottagningsort till att åtta, d.v.s. hälften av de åländska kommunerna, tecknat avtal med Finland för att erbjuda kommunplatser för flyktingmottagning.<sup>9</sup>

<sup>7</sup> Uppgifter från Ålands Emigrantinstitut, <https://www.eminst.net/sv/alandsk-emigration>

<sup>8</sup> Under en något längre period 1849-1939 uppskattas 60 miljoner migrerat från Europa. Se exempelvis Castles, Stephen & Miller, Mark J. *The age of migration: international population movements in the modern world* (4. ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009), s. 2, och 84.

<sup>9</sup> Mariehamn, Jomala, Saltvik, Sund, Lemland, Finström, Brändö och Kumlinge.

## 2. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH KONVENTIONER

---

Deklarationen av de mänskliga rättigheterna är ett dokument på 30 artiklar som förklarar våra mänskliga rättigheter. I och med att FN:s medlemsländer skrev under dokumentet år 1948 ansågs de grundläggande mänskliga rättigheter gälla alla människor.

FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna omfattar alla 193 medlemsnationer. Som medlemsnation tryggar Finland vars och ens grundläggande rättigheter och friheter i grundlagen. De mänskliga rättigheterna lyfts i 22 § som fundamentala rättigheter som gäller alla och tryggas i olika internationella människorättskonventioner.<sup>10</sup>

FN:s konventionerna grundar sig på principerna i förklaringen om de mänskliga rättigheterna och är juridiskt bindande för de stater som har godkänt konventionerna. Staterna ska genom konventionerna trygga rättigheterna både för sina egna medborgare och för övriga människor i landet.

Den så kallade Genève-konventionen från 1951 är en överenskommelse som lyfter flyktingars rättigheter. Konventionen tar upp vilka skyldigheter en stat har vid behandlingen av flyktingar. Den tar också upp vilka personer som räknas som flyktingar och vilka som inte gör det (exempelvis krigsförbrytare).

### *Artikel 1:*

*Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.*

De mänskliga rättigheterna fastställs även genom EU:s så kallade Rättighetsstadga, vilken är bindande för samtliga medlemsnationer i EU. I stadgan stipuleras att:

*”Unionen ska bidra till att bevara och utveckla dessa gemensamma värden med respekt för mångfalden i Europas folks kultur och traditioner samt för medlemsstaternas nationella identitet och organisering av sina offentliga myndigheter på nationell, regional och lokal nivå. Den ska söka främja en balanserad och hållbar utveckling och ska trygga fri rörlighet för personer, tjänster, varor och kapital, samt etableringsfrihet.”<sup>11</sup>*

I november 2020 antog EU en ny handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati för perioden 2020–2024. Handlingsplanen stakar ut unionens prioriteringar på dessa områden under de kommande åren. Genomförandet av handlingsplanen är institutionernas och medlemsstaternas gemensamma ansvar. Handlingsplanen är ett strategiskt, övergripande ramverk med fem prioriterade områden.

1. Skydda och stärka individer;
2. Bygga motståndskraftiga, inkluderande och demokratiska samhällen;
3. Främja ett globalt system för mänskliga rättigheter och demokrati;
4. Utnyttja möjligheterna och möta utmaningarna som kommer med ny teknologi;
5. Leverera genom att arbeta tillsammans.

Finland deltar i utvecklingen och genomförandet av ett normverk för mänskliga rättigheter, exempelvis i form av konventioner och initiativ till resolutioner i olika internationella organisationer. Internationellt

---

<sup>10</sup> Se pärmbackside om vilka mänskliga rättigheter som finns.

<sup>11</sup> Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (2010/C 83/02), stadgan är bindande för samtliga EU-stater och därmed även Åland.



finns möjligheten att lyfta aktuella människorättsfrågor och frågor som tidigare har fått mindre uppmärksamhet.<sup>12</sup>

Som ett skydd mot alla former av diskriminering lyfts i Artikel 7 i konventionen om de mänskliga rättigheterna att alla människor ska vara lika inför lagen och vara berättigade till samma skydd av lagen utan att diskrimineras.

Med avstamp i de mänskliga rättigheterna har idag merparten av länderna runtom i världen en lagstiftning mot diskriminering. Diskrimineringslagens syfte är att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck, sexuell läggning, ålder, funktionsvariation, religion/trosuppfattning och etnisk tillhörighet. Artikel 2 i barnkonventionen slår även fast att staten ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn skyddas mot alla former av diskriminering. Med stöd i Barnkonventionens artikel 30 har barn som tillhör en minoritet ska ha rätt till sitt kulturliv, religion och språk. Trots detta upplever människor diskriminering idag; i skolan, på sin arbetsplats, på fritiden och av myndigheter. Över hälften av EU:s befolkning anser att rasdiskrimineringen är utbredd i deras hemländer.<sup>13</sup>

### Alla har rätt till likabehandling

Upplevd särbehandling på grund av till exempel kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller annan orsak kopplad till person anmäls till:

- Ålands Ombudsmannamyndighet
- Polisen
- Fackliga organisationer
- Arbetarskyddsmyndigheten
- Justitieombudsmannen eller Justitiekanslern i Finland

De mänskliga rättigheterna visar på ett tydligt ansvar för en stor del av den offentliga verksamheten och kan användas för att kontinuerligt och systematiskt motverka och förebygga ojämlikheter i samhället. Ansvarsområdena för att trygga de mänskliga rättigheterna delas upp på olika sätt inom Ålands landskapsregering och dess myndigheter, boende/vistelsekommun och staten. När de mänskliga rättigheterna sätts i fokus blir varje individ som myndigheten kommer i kontakt också en innehavare av rättigheter.

**Mål:** De mänskliga rättigheterna uppfylls tvärsektorielt av det offentliga Åland

#### Åtgärder:

- ✓ Kunskapshöjande insatser, spridning av mänskliga rättigheter
- ✓ Mänskliga rättigheter och barnkonventionen inkluderas i läroplanen för grundskolan samt i SFI-utbildningen

<sup>12</sup> <https://um.fi/finlands-manniskorattspolitik-i-internationella-organisationer>

<sup>13</sup> Eurobarometer 2019, diskriminering i EU.

## 3. LAGSTIFTNING OCH ÖVERGRIPANDE ANSVARFÖRDELNING

---

### Landskapslagen om integrationsfrämjande (ÅFS 2012:74)

I januari 2013 formaliserades det integrationsfrämjande arbetet på Åland genom att landskapslagen om integrationsfrämjande (ÅFS 2012:74), den så kallade "integrationslagen", trädde ikraft. Lagen tydliggör ansvars- och uppgiftsfördelningen för det integrationsfrämjande arbetet mellan myndigheter och övriga aktörer i landskapet. Integrationsarbetet kring vissa inflyttade grupper omfattas inte av den åländska lagen utan faller in under rikslagstiftningen.<sup>14</sup> I texten framöver hänvisas till "integrationslagstiftningen" och kan omfatta såväl åländska som den finländska. Huvuddragen och kommunens respektive Ams (/TE-centralens) ansvar i båda lagstiftningarna är liknande.

Den åländska integrationslagstiftningen föreskriver att Ålands landskapsregering ska göra upp ett program för integrationsfrämjande åtgärder med mål och åtgärder för fyra år i taget. Lagen föreskriver också att kommunerna, enskilt eller gemensamt, ska uppgöra liknande program för sina ansvarsområden för fyra år i taget. Sammantaget bildar dessa, samt lagens övriga föreskrifter, en helhet med syfte att främja integration för invandrare.

### 3.1. DET STRUKTURELLA ANSVARET ÅLANDS LANDSKAPSREGERING & KOMMUNERNA

Det integrationsfrämjande arbetet är till sitt innehåll sektorsövergripande och förutsätter ett tätt samarbete mellan olika förvaltningsområden på riks nivå, landskapsnivå och kommunal nivå. Aktörer från såväl den offentliga sektorn som tredje sektorn är värdefulla för integrationen av invandrare.

#### Ålands landskapsregering

Integrations- och inkluderingsfrågor berör många politikområden och inkluderar till exempel lagstiftning, insatser inom arbetsmarknad, social- och hälsovård, utbildning samt arbetet mot diskriminering.

Inom dessa nämnda politikområden har landskapsregeringen och landskapsregeringens myndigheter en central roll. Policysamverkan mellan de olika politikområdena och samverkan mellan deras myndigheter är avgörande.

Vid regeringskansliet på Ålands landskapsregering arbetar en specialsakkunnig inom integration med rådgivning, information och uppföljning. Rollen är samordnande till sin natur och en länk mellan beslutsfattare, myndigheter, kommuner, organisationer och tredje sektorn.

Mål, ansvarsfördelningar och åtgärder för respektive politikpunkter presenteras under rubrik 9. *Strategiska steg till inkludering*. Landskapets lagstadgade integrationsfrämjande åtgärder är grundläggande samhällsinformation om Åland, att besluta om utvecklandet, utvärdera och integrationen i landskapet.

---

<sup>14</sup> Den åländska integrationslagen tillämpas inte på människor som söker internationellt skydd eller som rör sig i landet med visum eller visumfritt. Lagen tillämpas inte heller på personer som för första gången ansöker om uppehållstillstånd innan tillståndet beviljats.

Basservicen som Landskapsregeringen tillhandahåller (utbildningssystemet, hälso- och sjukvård, infrastruktur, förvaltning med mera) ska tillgängliggöras så att det också passar invandrare.

De specifika arbetsmarknadspolitiska integrationsfrämjande åtgärder som arrangeras av landskapsregeringen för vuxna invandrare riktar sig till de invandrare som är registrerade vid Ams, Övriga specifika insatser på individnivå faller inom ramen för kommunens ansvar och beskrivs närmare i kommunernas egna integrationsfrämjande program.

#### **Landskapslagen ÅFS 2012:74 om främjande av integration**

##### **§29 Landskapet svarar för:**

- 1) den allmänna **utvecklingen, planeringen och styrningen** av integrationspolitiken,
- 2) **utvärderingen och uppföljningen** av integrationspolitiken,
- 3) **stödet till kommunerna och rådgivningen i frågor som gäller främjande av integrationen,**
- 4) **styrningen, rådgivningen och stödet till Ams och utvecklingen av personalens kompetens** i arbetet med att främja integrationen och sysselsättningen samt
- 5) **planeringen, upphandlingen och tillsynen** i fråga om **integrationsutbildningen för en invandrare som är registrerad som arbetssökande vid Ams** enligt landskapslagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet.

#### **Ålands kommuner**

Kommunernas roll i det integrationsfrämjande arbetet är central för den enskilda individen. Samhället behöver vara tillgängligt och förståeligt för alla. Alla invandrare omfattas av kommunens program. Kommunen behöver vara extra uppmärksam på kommuninvånare som inte automatiskt fångas upp av det sociala trygghetssystemet, det vill säga barn som inte är i barnomsorg, ungdomar som varken arbetar eller studerar, personer som är vårdlediga, sjukskrivna, sjukpensionärer och pensionärer.

Enligt lag är kommunen allmänt ansvarig och samordningsansvarig för utvecklandet av invandrarnas integration samt för planeringen och uppföljningen av integrationen på lokal nivå.<sup>15</sup> Kommunen har ett ansvar om att informera och tillgängliggöra samhället och kommunens utbud av tjänster och service som riktas till kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära personer i alla åldrar. Ansvaret omfattar även att löpande kontrollera att information och tjänsteutbud är tillgängliga för alla eller om någon anpassning behövs. Integrationslagen stipulerar om ordnande av integrationsfrämjande åtgärder och tjänster som del av kommunernas basservice, vägledning och rådgivning, samt inledande kartläggning och individuella eller familjevisa integrationsplaner.<sup>16</sup> Kommunernas integrationsfrämjande program ska definiera kommunens tvärssektoriella arbete mer i detalj.<sup>17</sup>

I lagen stipuleras att en kommun, eller flera kommuner tillsammans, upprättar ett program över vilka integrationsfrämjande åtgärder som kommunen erbjuder och prioriterar. Verksamhet som berörs inkluderar socialtjänst, utbildning, barn-, äldre- och handikappomsorg, samt fritid och kultur. Syftet med programmen är att stärka det sektorsövergripande samarbetet, och skapa förutsättningar för de nya invånarna att bli delaktiga i lokalsamhället på samma villkor som övriga kommuninvånare. När kommunen upprättar sin budget och ekonomiplan ska programmet beaktas. Kommunens program ska uppdateras och godkännas av respektive fullmäktige vart fjärde år.<sup>18</sup>

---

<sup>15</sup> ÅFS 2012:74, 24§

<sup>16</sup> ÅFS 2012:74, 6-18§ Gäller i första hand barn, familjer och de vuxna som inte står till arbetsmarknadens förfo- gande (såsom exempelvis hemmavarande föräldrar, sjukskrivna, äldre). Ett samarbete mellan kommunerna och Ams uppmuntras vid uppgörande av integrationsplanerna.

<sup>17</sup> ÅFS 2012:74, 24§

<sup>18</sup> ÅFS 2012:74, 26-27§

Kommunen fattar beslut om eventuell flyktingmottagande och kan bli en viktig lokal aktör om en person omfattas av hjälpsystemet för offer av människohandel. Läs mer om kommunens roll i dessa ärenden under rubriken 9.9. *Ökad beredskap i en föränderlig värld.*

Enligt integrationslagens tillämpningsanvisningar ska landskapsregeringen bistå med rådgivning vid upprättande av de kommunala programmen och följa upp genomförandet av desamma.

*”Till uppföljningen [utförd av landskapsregeringen] av integrationspolitiken hör bland annat att följa genomförandet av de kommunala programmen för integrationsfrämjande. Stödet till kommunerna och rådgivningen i frågor som gäller främjande av integrationen ska omfatta stöd och råd till kommunerna för uppgörandet av kommunens program för integrationsfrämjande samt för arbetet med de olika integrationsplanerna.”<sup>19</sup>*

## Landskapslagen ÅFS 2012:74 om främjande av integration

### 27 § Innehållet i kommunens program för integrationsfrämjande

Kommunens program för integrationsfrämjande kan innehålla

- 1) en redogörelse för hur programmet har samband med den strategiska planeringen och uppföljningen i kommunen,
- 2) en plan för hur kommunens allmänna tjänster utförs så att de lämpar sig för invandrare och en plan i synnerhet för integrationsfrämjande och stödjande åtgärder,
- 3) information om vilken kommunal myndighet som ansvarar för samordningen av integrationsfrämjandet samt aktörer som svarar för olika åtgärder,
- 4) en plan för hur barns och unga personers integration ska främjas och deras sociala identitet stärkas,
- 5) en plan för hur integrationen ska främjas och den sociala identiteten stärkas bland grupper som står utanför arbetsmarknaden,
- 6) en plan för främjande av goda etniska relationer och en dialog mellan olika kulturer samt
- 7) en plan för uppföljning och uppdatering av kommunens program för integrationsfrämjande.

Den tidigare modellen för kommunalt integrationsfrämjande program togs fram av en arbetsgrupp på initiativ av Ålands kommunförbund år 2014 och under programperioden upptäcktes att det fanns behov av en uppdaterad version.<sup>20</sup> Med anledning av detta togs en ny modell fram inom EU-projektet *”En säker hamn - kraftsamling för kommuner, myndigheter och tredje sektorn för att utveckla samarbetet vid flyktingmottagning och integration på Åland”*. Genom projektet fick samarbetspartners från kommuner, myndigheter, organisationer och tredje sektorn möjlighet att vara med i framtagandet av den nya modellen, utöver det har även Ålands kommunförbund blivit hörda.<sup>21</sup> Modellen godkändes i projektets styrgrupp under 2020.<sup>22</sup>

<sup>19</sup> I tillämpningsanvisningarna för 29§ i ÅFS 2012:74

<sup>20</sup> ”Kommunalt program för främjande av integration. Modell för kommunala integrationsprogram” (Arbetsgruppen bestod av Ålands kommunförbund, Mariehamns stad, Jomala kommun Ålands landskapsregering) <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/modell-for-integrationsprogram-2015.pdf>

<sup>21</sup> ÅFS 2012:74 29§. Landskapet ska ge stöd vid framtagandet av kommunala integrationsfrämjande program, Specialsakkunnig och projektledare representerade Ålands landskapsregering, Kommunala representanter från Brändö, Finström, Jomala, Kumlinge, Lemland, Mariehamn, Saltvik och Sund, Ålands hälso- och sjukvård, Ams, Medis, Folkhälsan, Röda Korset samt ABF.

<sup>22</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/2020-modell-for-kommunalt-integrationsprogram-utan-bilagor.pdf>

Landskapsregeringen stöder kommunerna med att erbjuda en modell för ett kommunalt integrationsfrämjande program och ger råd enskilt till kommunerna om så önskas. Varje kommun har ansvar att utforma sitt integrationsfrämjande program utifrån lokala behov och möjligheter hos kommuninvånare som ännu inte erhållit finländskt medborgarskap.<sup>23</sup>

**Mål:** Alla kommuner arbetar aktivt och sektoröverskridande med integration utifrån sitt kommunala integrationsfrämjande program.

Alla kommuninvånare har kunskapen om och tillgänglighet till lokalsamhället, kommunens verksamheter och service.

**Åtgärder:** Landskapsregeringen tillhandahåller konkreta verktyg för att stöda kommunerna i det integrationsfrämjande arbetet, verktyg publiceras bland annat på regeringens hemsida:<sup>24</sup>

- ✓ Modell för kommunalt integrationsfrämjande.  
*(Uppdaterad 2020, kontinuerlig utvärdering, uppdateras vid behov)*
- ✓ Modell för inledande kartläggning.<sup>25</sup>  
*(Ny åtgärd 2020)*
- ✓ Modell för integrationsplan för familj.<sup>26</sup>  
*(Ny åtgärd 2020)*
- ✓ Uppföljning av genomförandet av kommunernas integrationsfrämjande program genomförs som en enkätundersökning till kommunerna i slutet av 2020 och sammanställs i början av 2021. Resultatet ligger som faktagrund för den fortsatta dialogen och rådgivningen kring kommunernas arbete.
- ✓ Genomgång och diskussion baserat på enkätsvar erbjuds för varje enskild kommun.  
*(Ny åtgärd 2020-2021)*
- ✓ Rådgivning efter behov kring integrationsfrågor.
- ✓ Landskapsregeringen följer upp ersättningsförfarandet för ÅHS och kommuner halvårsvis. *(Ny åtgärd, samarbete mellan specialsakkunnig och med Egentliga Finlands NTM-central)*

**Ansvarig för ovanstående insatser:** specialsakkunnig vid regeringskansliet.

*Kommunerna redogör för sina åtgärder och ansvarsområden i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.*

---

<sup>23</sup> ÅFS 2012:74, 27§

<sup>24</sup> Information, verktyg och modeller för kommunerna finns på: <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/integration-kommunerna>

<sup>25</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/inledande-kartlaggning-bilaga1.pdf>

<sup>26</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/familjens-integrationsplan-bilaga2.pdf>

## 3.2. ÅTGÄRDER PÅ INDIVIDNIVÅ - AMS, KOMMUNEN ELLER TILLSAMMANS

Integrationslagen omfattar **utländska medborgare** som flyttar till Åland (även från någon annan ort i Finland) inom ramen för reglerad invandring, d.v.s. de som har ett giltigt uppehållstillstånd, uppehållsrätt eller uppehållskort i Finland, samt registrerad hemkommun på Åland. En person som har uppehållstillstånd för kortare tid än ett år och som ansökt om fortsatt uppehållstillstånd skall enligt lagens tillämpningsanvisningar också anses ha flyttat till Åland - även om personen i nuläget inte har en registrerad hemkommun.

Personer som söker asyl eller uppehållstillstånd i Finland omfattas inte av integrationslagstiftningen under tiden innan eventuellt uppehållstillstånd beviljas.<sup>27</sup> Integrationslagen omfattar inte heller personer som befinner sig tillfälligt på Åland utan uppehållsrätt (EU-medborgare) eller uppehållstillstånd (övriga världen) och inte är registrerade i en åländsk kommun.

De lagstiftade åtgärderna för enskilda individer är behovsrelaterade. I praktiken innebär detta att den nordiska inflyttningen *i de flesta fall* inte kräver särskilda integrationsåtgärder, men att åtgärder både kan och bör sättas in efter det faktiska behovet. Personer som har finländskt medborgarskap (oavsett tidigare ursprung) omfattas varken av den åländska eller finländska integrationslagen när de flyttar inom landet, vilket däremot personer som ännu inte erhållit medborgarskap gör.

*"I denna lag avses med integration invandrarens och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrarens möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds."<sup>28</sup>*

I den åländska integrationslagstiftningen lyfts Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) och kommunen som centrala aktörer för integrationsarbetet. Ams ska enligt lag erbjuda inledande kartläggning, integrationsplaner, vägledning och rådgivning för de inflyttade som är registrerade vid myndigheten och står till arbetsmarknadens förfogande.

För inledande kartläggning av den inflyttade och de inflyttade som inte registrerar sig vid Ams men som erhåller annat än tillfälligt får utkomststöd gör kommunen (om det inte uppenbart är onödigt) inledande kartläggningar tillsammans med invandraren inom två månader från inledd klientrelation.

Om en invandrare själv begär en inledande kartläggning av kommunen har personen, även utan att lyfta utkomststöd, rätt till en kartläggning inom 2 månader efter begäran om personen anses vara i behov av det. Vid kartläggningen bedöms om en integrationsplan skall upprättas. Uppdragen för kommunen och Ams samt invandrarens rätt till inledande kartläggning och integrationsplaner beskrivs närmare i lag.<sup>29</sup>

Vilken instans som ansvarar för dessa åtgärder beror på om personen är i arbetsför ålder och står till arbetsmarknadens förfogande. En person som är registrerad vid Ams kan göra sin inledande kartläggning och upprätta sin integrationsplan antingen vid Ams eller som ett samarbete mellan Ams, invandraren och kommunen. Personer som inte är registrerade vid Ams har rätt att göra inledande kartläggningen och

---

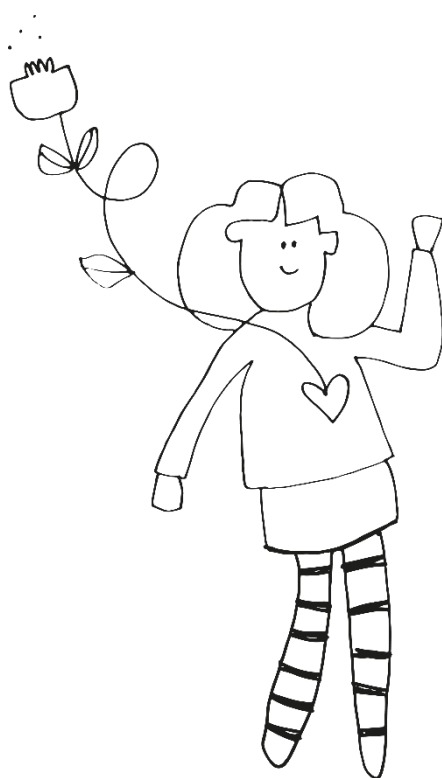
<sup>27</sup> Berörd rikslagstiftning FS 2011/746 (Lag om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel), FS 2004/301 (Utlänningslag), FS 2010/1386 (Lag om främjande av integration).

<sup>28</sup> ÅFS 2012:74 3§

<sup>29</sup> Läs mer om Ams roll i integrationsarbetet i Landskapslag (2012:74) om främjande av integration. Ams basservice beskrivs i Landskapslag (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet

eventuell integrationsplan i kommunen som hen anses bo i. Utöver individuella kartläggningar och integrationsplaner kan kommunen även upprätta dem familjevis eller för barn/ungdomar. Det är bra om kommuner har rutiner kring detta inför skol-/dagsstart för att ge bästa möjliga service. Kommunen ansvarar för att barnen blir hörda i frågor som berör dem.<sup>30</sup>

Vissa sektorer i näringslivet, exempelvis specialister inom olika branscher, är ofta svårare att rekrytera kompetent arbetskraft till. I verksamhetsplanen för AMS lyfts att myndigheten fortsättningsvis kommer lägga resurser på rekryteringsinsatser både på och utanför Åland genom aktiviteter inom ramen för Åland Living<sup>31</sup> och genom aktivt deltagande i det europeiska nätverket inom arbetsförmedling och rekrytering, EURES.<sup>32</sup> Här lyfts också vikten av att ta tillvara kompetensen hos personer som redan är bosatta på Åland men som inte har hittat arbeten som motsvarar utbildningen.<sup>33</sup>



---

<sup>30</sup> ÅFS 2012:74 4§ samt 15§, Barnskyddslagen (FFS 41 7/2007) som äger tillämpning på Åland enligt LL (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland om barnskyddslagen. Förvaltningslagen (2008:9) för Åland 28§

<sup>31</sup> <https://www.alandliving.ax/sv>

<sup>32</sup> <https://ec.europa.eu/eures/public/homepage>

<sup>33</sup> Landskapsregeringens verksamhetsplan 2020 med närmare inriktning på arbetsmarknadspolitiken i landskapet, s.5.

## 4. EN SÄKER HAMN

### ÅLANDS FÖRSTA AMIF-PROJEKT

Inom ramen för EU:s gemensamma politik finns pengar avsatta i olika fonder. EU:s Asyl-, migrations- och integrationsfond, den så kallade AMIF-fonden, ska stödja EU:s medlemsstater i arbetet med att genomföra en gemensam asyl- och migrationspolitik i ett tidigt skede. Arbetet ska följa Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och mänskliga rättigheter.

Under AMIF-fondens programperiod 2014–2020 genomfördes en lagändring (lagen om inrikes fonder) så att även aktörer på Åland skulle kunna söka medel på lika villkor som övriga aktörer i Finland. Frågorna handhas av inrikesministeriet och det går bra för åländska aktörer kommuner, myndigheter, föreningar med flera att söka för olika integrationsfrämjande projekt och åtgärder som kopplat till den nationella handlingsplanen. I och med att EU:s programperiod upphör och en ny tar vid 2021–2027 på såväl EU-, som nationell nivå kommer rikslagstiftningen att uppdateras.

**Samverkansprojekt med landskapsregeringen som huvudman** Under perioden mars 2018 - mars 2021 är Ålands landskapsregering huvudman för AMIF-projekt *”En säker hamn – Kraftsamling för kommuner, myndigheter och tredje sektorn för att utveckla samarbetet vid flyktmottagning och integration på Åland”*. Inom ramen för detta samarbetsprojekt finns två anställda personer: en projektledare på 100% arbetstid och en integrationssamordnare på 78% vid ÅHS. En stor del av landskapsregeringens samordnande sker under projekttiden i samarbete med och inom ramen för projektet. I projektet utvecklas och genomförs även en stor del av vad som är kommunens lagstadgade uppgifter i form av information och utbildning (undantaget inledande kartläggningar och flyktmottagande). Samarbetet med tredje sektorn möjliggör också en gemensam marknadsföring av integrationsfrämjande åtgärder.

#### Samarbetspartners i projektet:

Ålands landskapsregering  
(Huvudman för projektet)

Ålands arbetsmarknads- och  
studieservicemyndighet  
(AMS)

Ålands hälso- och sjukvård,  
(ÅHS)

Brändö kommun  
Finströms kommun  
Jomala kommun  
Lemlands kommun  
Mariehamns stad  
Saltviks kommun  
Sunds kommun

Medis

Arbetarnas bildningsförbund  
på Åland, (ABF)  
Folkhälsan på Åland  
Röda Korset Ålandsdistrikt

Specialsakkunnig vid regeringskansliet är ordförande för styrgruppen och både rapporterar och redovisar projektet till Inrikesministeriet tillsammans med projektledaren.

#### Projekt mål:

1. Ökad kunskap om vidarebosättning och integration av flyktingar hos anställda inom kommuner, myndigheter, ÅHS, frivilligorganisationer, samt hos allmänheten inklusive företrädare för åländskt näringsliv.
2. Utvecklade och förbättrade rutiner, modeller och metoder hos kommuner och myndigheter som säkerställer jämlika och klientorienterade tjänster för vidarebosättning och integrationen av flyktingar oberoende av hemkommun.
3. Ökad kunskap om särskilda servicebehov vad gäller vidarebosatta flyktingar samt utvecklande av rutiner, verktyg, och spetskompetens för de anställda vid Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS).
4. Större tillgänglighet till hälso- och sjukvårdstjänster för flyktingar genom utvecklandet av hälso- och sjukvårdstjänster samt framtagande av informationsmaterial.
5. Utvecklat och förstärkt samarbete mellan kommuner, myndigheter och Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) och frivilligsektorn (föreningar) för att förbättra kunskapen om vidarebosättning.



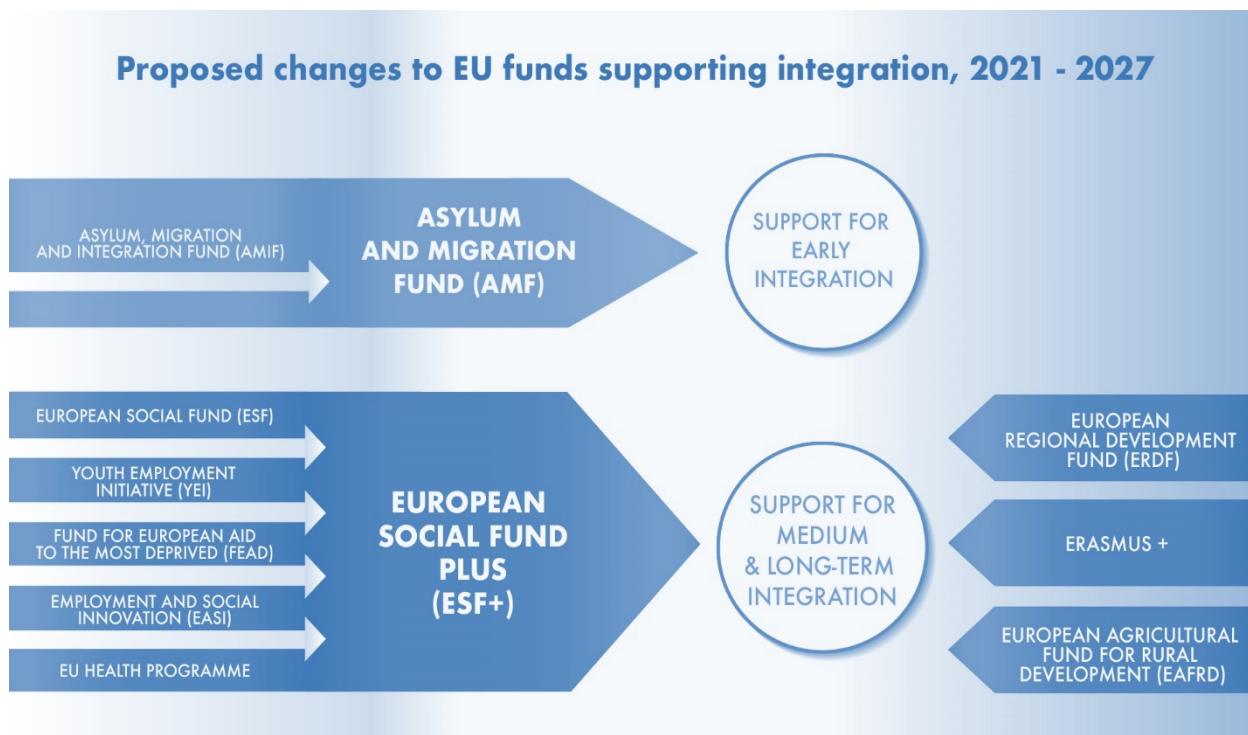
### Ett ax-plock av projektåtgärder:

- ✓ Kartläggning kring utbildningsbehov hos målgrupp och personal hos samarbetspartners
- ✓ Fortbildningstillfällen och seminarium för målgrupp och personal hos samarbetspartners
- ✓ Framtagande och spridning av informationsmaterial
- ✓ Utformande av handbok/checklista kring flyktingmottagande. (Samarbete med kommunal personal särskilt inom social- och utbildningssektorn)
- ✓ Utbildning av Samhälls- och hälsokommunikatörer
- ✓ En målbild för integrationsfrämjande arbets sätt inom ÅHS tas fram
- ✓ Vårdprocessen för kvotflyktingar förtydligas
- ✓ Verktyg för hälso- och sjukvårdspersonal tas fram
- ✓ Aktiviteter för integration

**Ansvariga under projektiden:** Projektpersonalen (projektledare och integrationsansvarig vid ÅHS), specialsakkunnig vid regeringskansliet, samt styrgrupp och samarbetspartners.

## 5. EU:S PROGRAMPERIOD 2021-2027 KAN STÖDJA INTEGRATIONEN

Möjligheten för olika åländska aktörer att utveckla integrationsfrämjande verksamheter och arbetsmetoder kan bli ännu bredare genom att också titta utåt från Åland. Inom EU sker en omstrukturering inför nästa programperiod. Aktörer på Åland har, som en del av EU, också en möjlighet att söka olika former av stöd och partnerskap för att utveckla sina verksamheter. Landskapet ställer sig positiv till samverkansprojekt med inriktning på integration. Det är inget krav att detta ska ske med landskapsregeringen som huvudman.



**Källa:** <https://ec.europa.eu/>

### **AMF-fonden**

Projekt som medfinansieras av AMIF ska främja migrationens möjligheter genom att på något sätt förbättra de delar som ingår i migrationsprocessen och bidra till att migrationsprocessen utvecklas så att samhället bättre tar tillvara alla människors kunskaper och erfarenheter.

Fonderna används och styrs av politiskt fastställda program och regelverk. Organisationer kan ansöka om medfinansiering ur fonden för projekt inom tre olika områden: asyl, integration och laglig migration samt återvändande. Projekten ska rikta sig till tredjelandsmedborgare. Projekt som medfinansieras av AMIF ska främja migrationens möjligheter genom att på något sätt förbättra de delar som ingår i migrationsprocess så att vi bättre tar tillvara alla människors kunskaper och erfarenheter.

Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) förväntas bli Asylum and Migration Fund (AMF), med en markant ökning av tillgängliga medel. AMF kommer att ha fokus på tidiga integrationsåtgärder, med särskilt stöd för lokala och regionala myndigheter och det civila samhället. Fonden kommer också att administreras till största delen genom medlemsstaternas nationella program som kommer att tillgodose de specifika behoven i varje EU-land. Den del av fonden som förvaltas direkt av kommissionen kommer dock också att öka, vilket möjliggör finansiering till exempel av gränsöverskridande projekt.

**Ansvarig:** Inrikesministeriet i Finland

#### **Mål:**

- Förbättra integrationen och vidarebosättningsmöjligheterna på Åland
- Upprätthålla möjligheten för åländska aktörer bland annat myndigheter, kommuner, organisationer och tredje sektorn att fortsättningsvis via inrikesministeriet kunna söka medel från EU:s AMIF-fond på samma villkor som resten av Finland.

#### **Åtgärder:**

- ✓ anpassa den åländska lagstiftningen om inrikes fonder i början av 2021 i samband med att Finlands lagstiftning om inrikes fonder uppdateras. (Påbörjad).

**Ansvarig:** lagberedningen

- ✓ Specialsakkunnig har nära kontakt med inrikesministeriet för att bistå med information, rådgivning och samarbete utåt särskilt i samband med ansökningstider.

**Ansvarig:** specialsakkunnig vid regeringskansliet

### **ESF+**

Europeiska socialfonden (ESF) kommer att bli ESF + efter att ha fusionerats med ungdomsarbetsinitiativet (YEI), fonden för europeiskt stöd till de fattigaste (FEAD), EU-programmet för sysselsättning och social innovation (EaSI) och hälsoprogrammet. Fusionen är avsedd att förenkla tillgången till medel. Den nya ESF + kommer att bli en viktig finansieringskälla för medellånga och långsiktiga integrationsinitiativ, där minst 25 procent av dess medel förväntas öronmärkas för initiativ om social integration och fattigdomsbekämpning och ett allmänt fokus på integration på arbetsmarknaden.

**Mål:** Stöd från EU:s ESF-program är möjligt att lyfta på Åland.

**Åtgärd:** Nytt åländskt ESF-program tas fram

**Ansvarig:** Näringsavdelningen vid Ålands  
landskapsregering

## **ERASMUS +**

Erasmus+ erbjuder unga, studerande och vuxna möjligheter till fortbildning, studier och praktik utomlands. Programmet ger även läroinrättningar och organisationer möjligheter att samarbeta med internationella partner. Kommissionens nya programförslag för 2021–2027 tar sikte på att bli mer inkluderande och bredda målgruppen. I nya Erasmus+ ska det bli lättare att delta i programmet för nya aktörer, små organisationer och personer. Studielånsförsöket som ingår i det nuvarande programmet tas bort. Den Europeiska volontärtjänsten som tidigare finansierats ut programmet Erasmus+ flyttas till programmet Europeiska solidaritetskåren som startade 2018.

Programmets struktur förblir den samma med en indelning i tre programområden:

1. Mobilitet inom ramen för lärande
2. Samarbetsprojekt
3. Stöd till policyreformer

### **Nyheter som föreslås programmet**

- elevmobilitet för skolor samt mobilitet för idrottstränare och personal
- högskolors och ungdomssektorns samarbete med länder utanför Europa utökas så att det även gäller yrkesutbildningen
- partnerskap inom spetskunskap, bestående av europeiska universitet och center för yrkesmässig spetskunskap
- olika initiativ med namnet Erasmus (exempelvis Erasmus för företagare) inkluderas i programmet
- möjlighet att med specialinsatser reagera på utmaningar som uppstår under programperioden, (som exempelvis flyktingkrisen under nuvarande programperiod)
- DiscoverEU-initiativet ger 18-åringar möjlighet att bekanta sig med andra europeiska länder och deras kultur. Syftet med initiativet är att hjälpa unga att öka sin förståelse av mångformigheten i Europa och vidga sin världsbild.
- Det nya programmet föreslås att utöka utnyttjande av virtuellt samarbete och lärande i samarbetsprojekt.
- Digitalisering. Under den nya programperioden för Erasmus+ utnyttjas i allt högre grad de möjligheter som digitaliseringen ger i det internationella samarbetet.
- Inom mobilitetsverksamheten erbjuds de sökande möjlighet att övergå från enskilda projekt till mer systematisk, långvarig och mer strategisk internationaliseringsverksamhet genom en Erasmus+-ackreditering för organisationen. Inom högskolesektorn har ackreditering, eller ansökan om mobilitetsstadga, använts redan under den nuvarande perioden för Erasmus+, men under den nya programperioden tas ackreditering i bruk även inom allmänbildande utbildning, yrkesutbildning och vuxenutbildning samt ungdomssektorn.

**Ansvarig:** Utbildningsstyrelsen i Finland

## 6. HÅLLBARHET, TILLGÄNGLIGHET OCH DELAKTIGHET

---

En långsiktigt hållbar och kontinuerlig befolkningsökning, genom bland annat inflyttning, både en viktig framtidsfråga och en arbetsmarknadspolitisk utmaning för Ålands del. I den åländska tillväxtstudien konstateras att in- och återflyttning är nödvändig för arbetskraftsförsörjningen för att upprätthålla välfärden, vidareutveckla samhället och ekonomin så att Åland kan fortsätta vara ett dynamiskt landskap i en värld i förändring.<sup>34</sup> I landskapets regeringsprogram lyfts inflyttning som en viktig nyckel:

*Att locka hem utflyttade ålänningar och öka antalet nya ålänningar är ett övergripande mål. Rekryteringen av utbildad och kvalificerad arbetskraft är prioriterad för Ålands tillväxt och för att kompensera stora pensionsavgångar.<sup>35</sup>*

Migration är inte statistiskt. Inflyttning förutsätter ett aktivt integrationsarbete så att de människor som flyttar till Åland också får förutsättningar att stanna kvar och känna sig delaktiga i samhället. Som grund behöver samhället skapa goda förutsättningar för alla människor som bor på Åland att inkluderas. En god integrationspolitik riktar sig till alla inflyttade oavsett när de flyttat och varför de flyttat till Åland, den riktar sig även till flyktingar, asylsökande och människor som redan bott på Åland länge, eller kanske hela sina liv.

Ett inkluderande samhälle förutsätter aktiva, öppna medborgare, god språkundervisning och en arbetsmarknad som öppnar för integration och tidigt klarar av att tillvarata det nyvunna humankapitalet och kompetensen. Landskapsregeringen arbetar kontinuerligt mot diskriminering och främlingsfientlighet. En aktiv och framgångsrik integrationspolitik med konkreta åtgärder för att tillgängliggöra det åländska samhället är en viktig pusselbit i Ålands utveckling, attraktionskraft, hållbarhet och bärkraft.<sup>36</sup>

Integrationsfrämjande arbete kräver insatser i relation till hur samhället är uppbyggt och förändras. Det ska svara på både de utmaningar och möjligheter som känns till idag och de som är möjliga att förutse imorgon. Samtidigt finns medvetenheten att världen förändras snabbt och att allt inte går att förutse.

Integration handlar om att på lika villkor ta tillvara på resurser, erfarenheter och kunskaper och på så sätt öka förutsättningarna för tillväxt och ett hållbart samhälle. Det handlar om makt, inflytande, ekonomisk självständighet, företagande, arbete, arbetsvillkor, utbildning, fritid med mera. Det gäller också att identifiera strukturer i samhället som kan utgöra hinder för mångfald.

Det åländska integrationsarbetet ska grunda sig på individens rätt till utveckling, delaktighet och självförsörjning. Människors olika bakgrund, etnicitet, kultur och språk och livserfarenhet ska tas tillvara och behandlas med respekt.

Köns- och jämställdhetsaspekter är en viktig del i integrationsarbetet och landskapsregeringen poängterar därför vikten av att ordinarie aktörer även har ett köns- och jämställdhetsperspektiv i allt integrationsarbete. Det är också viktigt att ha ett barnrättsperspektiv när arbetet berör barns levnadsvillkor, direkt och indirekt.

---

<sup>34</sup> ÅSUB, Tillväxtstudie 2019, Ålands framtida möjligheter och utmaningar i ljuset av megatrender (2019:10)

<sup>35</sup> Ålands landskapsregerings regeringsprogram *Tillsammans för Åland*, (Ålands landskapsregering, meddelande nr 1/2019–2020), s. 13

<sup>36</sup> Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland, se särskilt mål 1 om välmående människor vars inneboende resurser växer, mål 2 där alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället och mål 5 om attraktionskraft för boende, besökare och företag. [www.barkraft.ax](http://www.barkraft.ax)

Detta innebär att den åländska integrationspolitiken ska stödja och främja utbildning, sysselsättning och övriga aspekter av integration för inflyttade kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära. Jämlikhet och likabehandling samt en positiv växelverkan och goda relationer mellan olika befolkningsgrupper ses som viktiga faktorer för integrationsprocessen.

Landskapsregeringen konstaterar att ett öppet, integrerat och fungerande samhälle kräver gemensamma rättsnormer, gemensamma mötesplatser och det svenska språket som gemensamt kommunikationsverktyg, oavsett vilka andra språk vi behärskar. Den inflyttade har också alltid ett eget ansvar att forma och hantera sitt liv för att finna sin egen väg till ett bra liv i det åländska samhället.

Hälsa och delaktighet är grunden för väl fungerande integrationsprocess och för en socialt hållbar samhällsutveckling. Enligt Världshälsoorganisationen (WHO) är hälsa en mänsklig rättighet som berör samtliga politikområden.<sup>37</sup> I Finland lyfter statsrådet det aktiva arbetet med att värna om de mänskliga rättigheterna som en oskiljaktig del av en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling.<sup>38</sup> Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland lyfter visionen *Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar*. Detta förutsätter att Åland har en attraktionskraft med gynnsamma pullfaktorer som genererar inflyttning och återinflyttning och dessutom bidrar till att befolkningen vill stanna kvar.

Integrationsfrågorna är aktuella inom agendans nedanstående utvecklingsmål, särskilt mål 1 och 2:

Hållbarhetsmål 1: Välmående människor vars inneboende resurser växer

Hållbarhetsmål 2: Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället

Hållbarhetsmål 5: Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Hållbarhetsmål 7: Hållbara och medvetna konsumtions- och produktionsmönster

Den övergripande målsättningen i landskapsregeringens program för integrationsfrämjande är i enlighet med lagstiftningen att skapa och upprätthålla ett inkluderande samhälle med förutsättningar för alla som bor på Åland att ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter.<sup>39</sup> Fokusområden inom programmet och hållbarhetsagendans utvecklingsmål ett och två är ett tillgängligt samhälle med språk/utbildning, arbete och sysselsättning, hälsa och sjukvård, samt främjande av delaktighet, goda relationer och förebyggande av främlingsfientlighet och diskriminering. Programmet lyfter behov av kunskap, samverkan och utbyte för att människorna ska mår bra.

Inom hållbarhetsagendans utvecklingsmål fem diskuteras hur Ålands attraktionskraft ska uppnå hållbar inflyttning, medan mål sju sätter ett större fokus att inflyttningen sker med respekt till mänskliga rättigheter och aktivt förebygger och motverkar utnyttjande av människorna såsom exempelvis människohandel, där löner och kontrakt inte är avtalsenliga.

**Mål:** Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar.

#### **Åtgärder:**

- ✓ Ålands landskapsregering tar fram en mer långsiktig plan/ramverk för främjande av integration och delaktighet och arbeta för de mänskliga rättigheterna.
- ✓ framtagande av ett nytt 4-årigt program kommer att ske inom programperioden för att på bättre sätt anpassa det efter kommande samhälleliga förändringar, som redan nu är kända – men något oklara.

---

<sup>37</sup> Carin Cuandra Björngren och Katarina Carlzén, *MILSA – stödplattform för migration och hälsa*. (Grunden läggs. ESF projekt mellan Malmö högskola och länsstyrelsen Skåne), s. 10.

<sup>38</sup> Statsrådets redogörelse om de mänskliga rättigheterna 2014, s. 13

<sup>39</sup> LL (2012:74) om främjande av integration, 1 kap. 1§

## 7. TREDJE SEKTORNS ROLL

Tredje sektorn har en mobiliserande roll som bidrar till samhällsutvecklingen bland annat genom att lyfta och bevaka olika rättighetsfrågor och bredda perspektiven i samhället. Verksamheten, nätverken och eldsjälarna i tredje sektorn kan också spela en mycket viktig roll för den enskilde inflyttades integration. Det kan vara grunden för ett rikare socialt liv och bredare kontaktnät, ett sätt att förkovra sig, förverkliga sig själv, öva på språket och lära känna kulturen. Detta kan också vara avgörande i andra sammanhang utanför föreningsverksamheten. Nätverken lyfts som värdefulla av den inflyttade målgruppen i flera sammanhang; vid jobbsökning och för att få det vardagliga pusslet att gå ihop.<sup>40</sup> Verksamheten och kraven inom tredje sektorn har ofta lägre tröskel, vilket gynnar en högre delaktighet. När bredden av kunskap, erfarenheter, frågeställningar och intressen finns representerat i tredje sektorn är det lättare att ha någon att identifiera sig med och steget för att vara med och bli delaktig blir längre.

*Tredje sektorns* föreningar och organisationer kan spela en viktig roll för att främja delaktighet, inkludering och goda relationer kring delade fritids- och specialintressen så som kultur, idrott och annat. Det räcker dock inte med att konstatera att "alla är välkomna", utan det krävs en ökad medvetenhet kring att synliggöra eventuella hinder för deltagande och fundera kring hur kommunikation, mötesformer och annat eventuellt kan utvecklas för att inkludera fler och förverkliga potentialen som finns.

Riktade integrationsåtgärder kan göras av föreningar, medlemmar och i samarbete med hemkommunernas insatser. En dialog med tredje sektorn prioriteras inom landskapet särskilt för att samla in info om behov eller trender som kan vara av vikt för landskapets integrationsfrämjande åtgärder. Nordregios forskning **From Migrants to Workers** (2017), rapporterade att tredje sektorn kan spela en viktig roll i integrationen av invandrare, men att denna tillgång är sårbar om ingen har ett uttalat ansvar för att samordna den.<sup>41</sup>

Här kan styrkan lyftas av att Landskapsregeringen ger råd till de som föreningar som vill, men också aktivt för dialog med riks- och/eller distriktsföreningar som å sin sida kan lyfta behoven runtom på Åland och sedan kan ha en samordnande roll för att planera olika integrationsfrämjande åtgärder/aktiviteter hos sina lokala föreningar ute i kommunerna (exempelvis Röda Korset och Folkhälsan). Finlands Röda Kors har en avsiktsförklaring med Inrikesministeriet om att bistå i flyktmottagning och det är ett av organisationens kärnuppdrag. I och med detta och att Röda Korsets verksamhet regleras i lag<sup>42</sup> med möjlighet att bistå med myndighetsutövning kan FRK Ålands distrikt lyftas som en viktig aktör i det åländska integrationsarbetet.

Till kommunens lagstadgade uppdrag hör enligt integrationslagen en samordning och dialog med lokala föreningar.<sup>43</sup>

### **Ekonomiskt stöd för integrationsfrämjande**

Under senaste programperiod har Landskapsregeringen tagit fram riktlinjer för fördelningen av penningautomatmedel för integration. Syftet är att särskilt stödja verksamhet som främjar en hållbar integration och som på ett kompletterande sätt bidrar att uppfylla landskapsregeringens integrationspolitiska målsättningar som definieras i detta program. En stor del går in under föreningars ordinarie verksamhet och

<sup>40</sup> ÅSUB, "Att leva och bo som inflyttad på Åland" Rapport 2020:3

<sup>41</sup> Harbo Greve, L., Hildeström, Å. and Heleniak, T., Eds. (2017). From migrants to workers – Regional and local practices on integration of labour migrants and refugees in rural areas in the Nordic countries (Nordregio Working Paper 2017:5)

<sup>42</sup> Republikens presidents förordning 827/2017 om Finlands Röda Kors  
<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2017/20170827>

<sup>43</sup> Kommunerna ska samarbeta med de lokala föreningarna, Landskapslag om främjande av integration, ÅFS 2012:74, §24-25

finansieras av verksamhetsbidrag eller projektbidrag. Ekonomiskt kan detta stöd sökas då föreningar önskar göra särskilda integrationsinsatser som sker utöver föreningens ordinarie verksamhet, i projektform eller som försöksverksamhet, under kortare tid med stöd av penningautomatmedel. Medlen kan exempelvis användas till insatser riktade till barn och ungdomar och stöd till deras familjer och föräldrar, men också till att utforma, utveckla och testa olika metoder. Särskilt fokus, men inte uteslutande, är att försöka nå målgrupper som står utanför sociala skyddssystem eller som annars är svåra att nå (såsom exempelvis inflyttade som varken arbetar eller studerar, asylflyktingar, EU-migranter, irreguljära migranter).

**Ett axplock av föreningar som beviljats stöd för integrationsfrämjande åtgärder:**

<b>Rädda barnen</b>	Öppna förskolans integrationsprojekt
<b>Ålands Natur och miljö</b>	Träffpunkt skogen
<b>JIK</b>	Integration genom fotboll
<b>Emmaus</b>	Arbetspoolen
<b>ABF</b>	Inkludering genom studiecirklar

**Mål:**

- En god dialog med tredje sektorn
- Arenor med låg tröskel för nätverksbygge
- Tredje sektorn arbetar aktivt med integration och känner till varandras verksamhet

**Åtgärder:**

- ✓ En god dialog med tredje sektorn på en rådgivande, informerande och övergripande nivå.
- ✓ Kartläggning av vilka föreningar som är intresserade av att vara delaktiga i ett större samverkansprojekt.
- ✓ Se över om ansökan för nya projekt med stöd av EU-bidrag skall startas och vilka föreningar som är intresserade att ta en aktiv roll.

**Ansvarig:** Specialsakkunnig vid regeringskansliet

- ✓ Ålands landskapsregering har reserverade medel för att stöda olika integrationsåtgärder/-projekt. Fördelningskriterier är framtagna för att kopplas till Landskapsregeringens integrationsfrämjande program.

**Ansvarig:** finansavdelningen vid Ålands landskapsregering (specialsakkunnig vid regeringskansliet hörs).

Kommunerna ska samarbeta med tredje sektorn lokalt och redogör för sina åtgärder och ansvarsområden i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.<sup>44</sup>

---

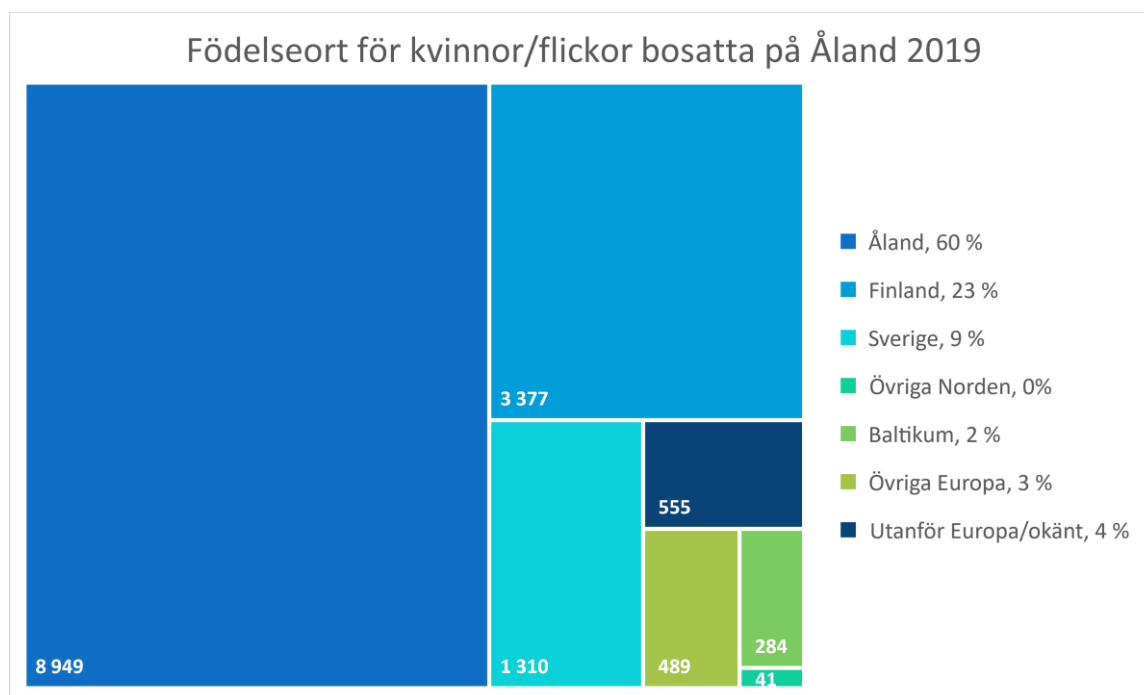
<sup>44</sup> Landskapslag om främjande av integration, ÅFS 2012:74, §24-25

## 8. STATISTIK KRING ÅLANDS BEFOLKNING<sup>45</sup>

Invånarantalet på Åland den 31 december år 2019 uppgick till 29 884 personer. Närmare 11 000 av den åländska befolkningen är inflyttade (37 procent) och representerar 100 olika födelseländer. Majoriteten är i arbetsför ålder. Personer med icke-nordiskt ursprung har större representation i åldrarna 20–39 år än befolkningen som helhet. I gruppen 30-39 är nära hälften av befolkningen födda i annat land. I Mariehamn är drygt 45 procent av invånarna födda utanför Åland, i skärgården närmare 38 procent och på landsbygden över 31 procent.

### 8.1. FÖDELSEORT OCH KÖN

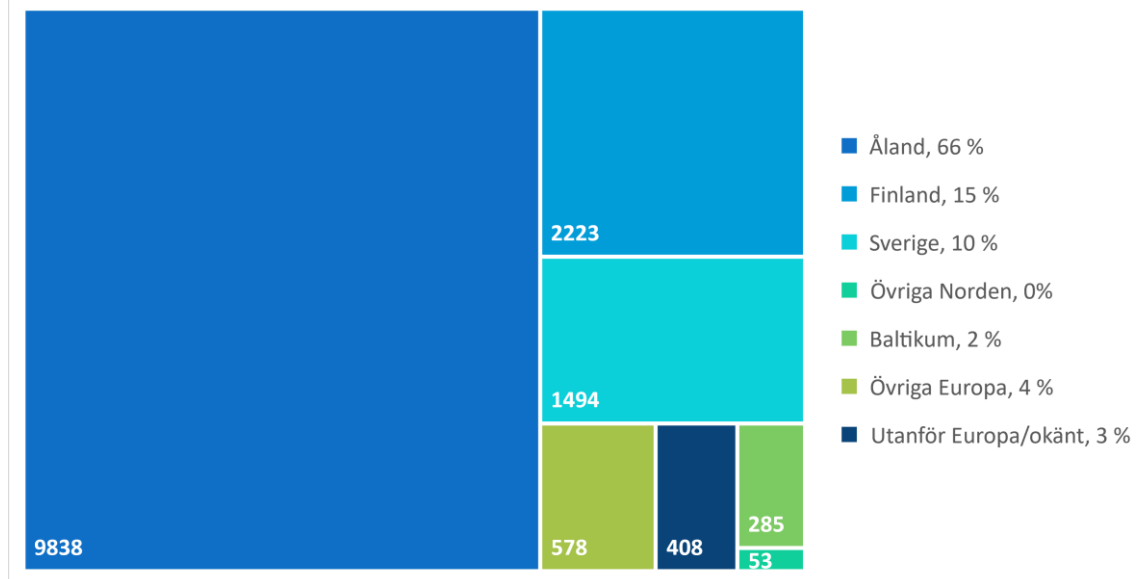
Bland personer födda på Åland fanns 8755 kvinnor/flickor och 9628 män/pojkar, vilket innebär att det 2019 var närmare 890 fler män/pojkar bland befolkningen födda på Åland. Den totala inflyttningen, dvs såväl nordisk som utomnordisk, har medverkat till att jämna ut gapet mellan de kön som statistikförs, och bidragit till att andelen kvinnor/flickor i befolkningen är större med drygt 125-personer. 2019 fanns närmare 2 600 personer på Åland som var födda utanför Norden eller med ett okänt födelseland (1 328 kvinnor/flickor och 1 271 män/pojkar). På 2000-talet har befolkningsökningen bestått av drygt 4000 personer och har enligt statistiken från ÅSUB varit ganska jämnt fördelad mellan könen. Majoriteten av de inflyttade är födda utanför Norden. Inflyttningen har främst skett från Baltikum, Rumänien, EU och övriga Europa, Thailand samt övriga Asien och Oceanien. Störst skillnad i könsfördelning finns i grupperna inflyttade från Rumänien (flest män) samt Thailand och Filippinerna (flest kvinnor).



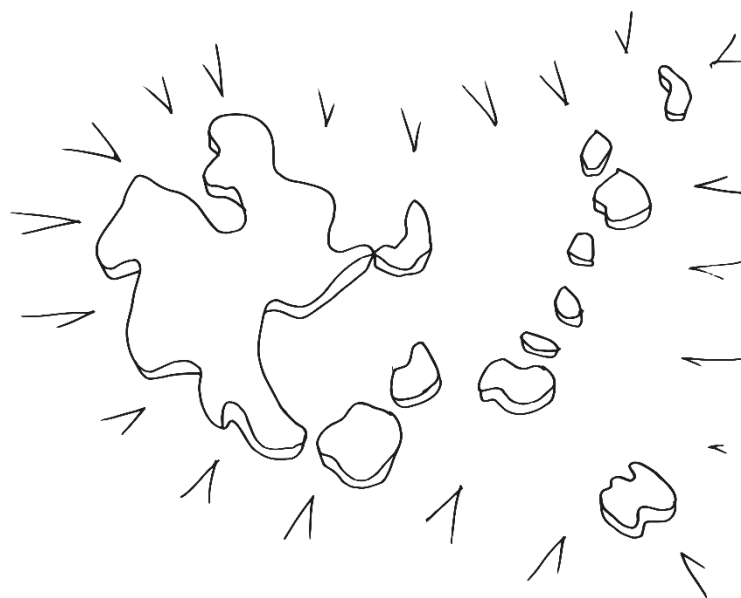
<sup>45</sup> Statistiken under denna rubrik är hämtad eller sammanställd från [www.asub.ax](http://www.asub.ax) om ingenting annat anges



## Födelseort för män/pojkar bosatta på Åland 2019



I rapporten "Att leva och bo som inflyttad på Åland" framgick att de två vanligaste orsakerna bakom flytten till Åland bland inflyttade med utomnordiskt modersmål i första hand var arbete (50 procent) och i andra hand att partnern hade anknytning till Åland (27 procent). Detta var oavsett kön. Statistiskt fanns dock en markant skillnad mellan könen i de olika grupperna. Bland de som uppgav arbete som flyttningsorsak fanns en dominans av män, medan de som uppgivit anknytning som flyttningsorsak i större utsträckning representerades av kvinnor.<sup>46</sup> Bland personer som flyttat inom Norden var den vanligaste orsaken till flytt att partnern hade anknytning till Åland och därefter arbetet, tryggheten och naturen.<sup>47</sup>



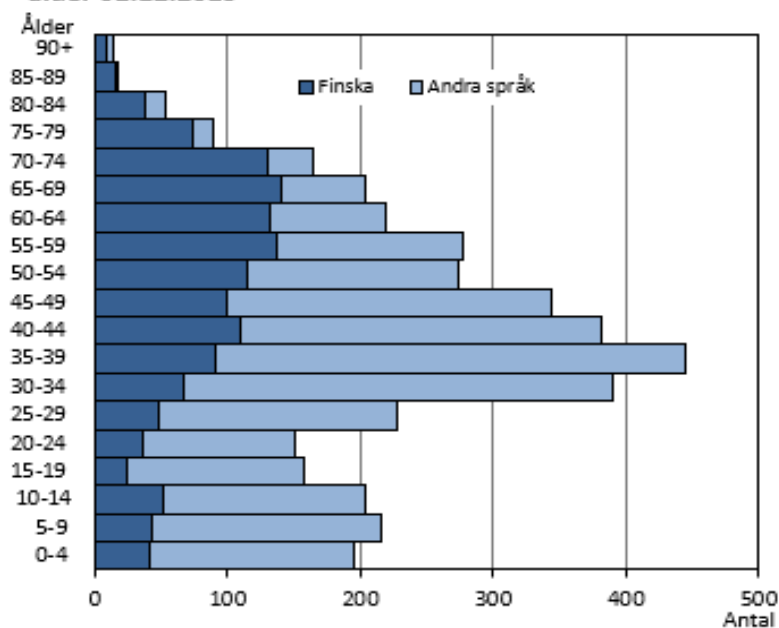
<sup>46</sup> ÅSUB Rapport 2020:3, s.29

<sup>47</sup> ÅSUB Rapport 2020:3, s.31 ff

## 8.2. SPRÅK OCH ÅLDERSSTRUKTUR

Ålänningar med annat modersmål än svenska fortsätter att öka och 2019 utgör 13 procent av befolkningen (4024 personer). Andelen med svenska som modersmål fortsätter minska och uppgick 2019 till 25 860 personer. Av befolkningens knappa 2600 personer som var födda utanför Norden (eller hade okänd födel-seort) hade totalt 332 personer svenska som modersmål; fördelat på 117 kvinnor och 155 män. Den enskilt största språkgruppen efter svenskan är finskan som i det närmaste konstant ligger kvar på runt 1400 personer.

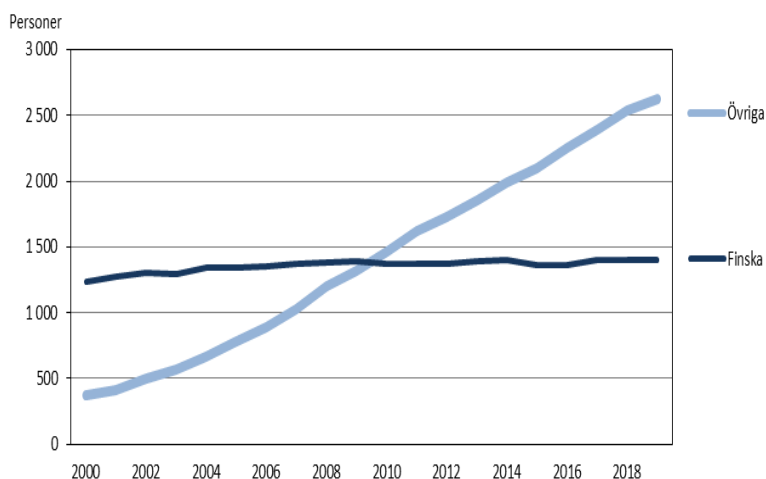
Invånare med andra språk än svenska efter  
ålder 31.12.2019



2019 fanns den största andelen inflyttade i åldersgruppen 35–39 år där 18,5 procent hade annat modersmål än svenska och finska. Sett till hela befolkningen hade 8,8 procent annat modersmål än svenska och finska (4,7 procent). Mångfalden av språk är stor, 67 språk fanns registrerade på Åland 2019.<sup>48</sup> Vissa språk talas dock av ett fåtal individer.

Hos befolkningen under 50 år som inte har svenska som modersmål noteras en majoritet av andra språk än finska. I exempelvis åldrarna 30-40 har totalt 22 procent annat modersmål än svenska; med en fördelning på 4 procent finska och 18 procent andra språk. Bland de icke-svenskspråkiga som har fyllt 60 år dominerar de finskspråkiga.

Befolkning med andra språk än svenska 2000-2019



Sedan 2011 har andelen elever med annat modersmål än svenska mer än fördubblats i grundskolan. Ökningen är en trend som märks i alla fyra distrikten. Mariehamn och skärgården har konsekvent legat på en högre nivå än övriga. Hösten 2019 uppgick antalet till 330 elever, vilket utgör 11 procent av grundskoleeleverna. År 2019 fanns 33 olika modersmål representerade i grundskolan. Alla skolor har någon elev med främmande modersmål. Störst andel finns i Kökar grundskola (25 procent) följt av Strandnäs skola (23 procent). I grundskolorna är de vanligaste modersmålen utöver svenska: finska, rumänska, lettiska, arabiska och ryska.<sup>49</sup>

<sup>48</sup> Utöver de namngivna språken uppgav ÅSUB två personer som var registrerade under "övriga språk" och 6 personer registrerade som "okänt språk".

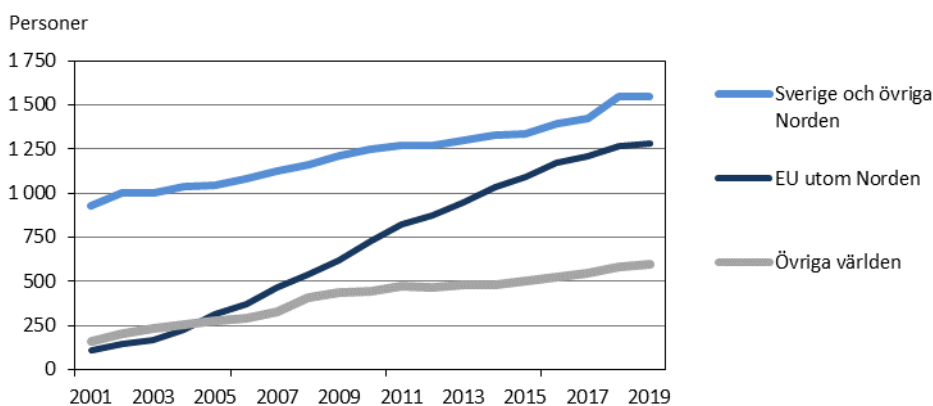
<sup>49</sup> Från 5 till 11% enligt ÅSUB:s statistikmeddelande om grundskolan: [https://www.asub.ax/sites/www.asub.ax/files/statistics/statistikmeddelande\\_grundskolan\\_2019.pdf](https://www.asub.ax/sites/www.asub.ax/files/statistics/statistikmeddelande_grundskolan_2019.pdf)

### 8.3. MEDBORGARSKAP

Medborgarskap kan både ändras och vara dubbelt. 2019 var över 3 400 personer utländska medborgare, vilket motsvarar 11,5 procent av den åländska befolkningen. Av dessa är drygt 1 500 medborgare i Sverige eller ett annat nordiskt land, närmare 1 300 i någon annan EU-stat och 550 i andra länder.

Utöver dessa var närmare 2 400 personer eller 8 procent av befolkningen år 2019 medborgare i både Finland och ett annat land, till största delen Sverige. Bland invånarna som är medborgare i Sverige eller annat nordiskt land, liksom bland övriga EU-medborgare, är männen i majoritet, medan kvinnorna är flera bland medborgarna i länder utanför EU.

Utländska medborgare efter medborgarskapsland 2001-2019



Källa: ÅSUB Befolkning, Befolkningsregistercentralen

I ÅSUB:s rapport **Att leva och bo som inflyttad på Åland** framgår att männen generellt har stort fokus på att snabbt hitta arbete. Männen får i större utsträckning arbete inom det privata och kvinnorna inom offentliga sektorn. De utomnordiska kvinnorna lyfter vikten av att få lära sig svenska och få bättre kunskap om den åländska kulturen och samhället, att få stöd av inflyttade från samma land, att barnen i framtiden ska hitta ett arbete och att hitta en lämplig bostad. De nordiskt inflyttade kvinnorna önskade i markant större utsträckning än männen från Norden att få bli finländska medborgare.<sup>50</sup>

<sup>50</sup> ÅSUB Rapport 2020:3, Att leva och bo som inflyttad på Åland, s. 34

## 9. STRATEGISKA STEG TILL INKLUDERING

Migration och flyttningsrörelse har i forskningen bland annat förklarats med push och pull-faktorer. Medan begreppen integration, inkludering och etablering handlar om steget *efter* flytten till Åland. Här ligger fokus på metoder som möjliggör för personen att bli delaktig och känna sig som en del av det åländska samhället. Viktiga nycklar till inkludering är att tillgängliggöra det åländska samhället genom att erbjuda information, kunskap och språk – något som också tryggas i lagstiftningen.

En stor del av ansvaret för integrationsarbetet görs inom ramen för landskapets och kommunernas ordinarie verksamhet inom barn-/äldreomsorg, grundskola, socialvård, utbildning, validering, vägledning, arbetsmarknadspolitik, sysselsättning samt hälso- och sjukvård.

Integration och inkludering grundar sig på alla människors lika värde och respekt oberoende av kön och samförstånd mellan människor med olika social, kulturell, språklig, religiös och etnisk bakgrund. Landskapsregeringen konstaterar att ett framgångsrikt integrationsarbete förebygger utanförskap och resulterar i rättvisa, demokrati och vinster för det åländska samhället.

De mänskliga rättigheterna kan användas både som indikatorer på integration och som grund för att ta fram metoder och målsättningar för inkluderingsarbetet i samhället.

Det övergripande målet för integration är att alla kvinnor, män, flickor, pojkar och ickebinära personer ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet. Åland ska vara ett inkluderande samhälle där alla garanteras en likvärdig behandling och fler har möjlighet att delta och bidra till en positiv samhällsutveckling.

De inflyttades levnadsförhållanden ska på centrala delområden (inkomst, utbildning, sysselsättning, hälsa och deltagande) vara på samma nivå som den övriga befolkningens. Detta mål kvarstår från det tidigare programmet.

I landskapslagen om främjande av integration beskrivs lagens syfte på detta sätt:

*Syftet med denna lag är att stödja och främja invandrarkvinnors och invandarmäns samt invandrarflickors och invandrapojkars utbildning, sysselsättning och annan integration samt deras möjligheter att aktivt delta i samhället. Lagens syfte är dessutom att främja jämlikhet och likabehandling och en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper.<sup>51</sup>*

Landskapsregeringens förvaltningsspråk, myndighetsutövning och handläggning av ärenden ska enligt förvaltningslagen ske på svenska. I enlighet med integrationslagens föreskrifter ska landskapsregeringen upprätthålla allmän samhällsinformation på flera språk. En god introduktion är viktig för alla som kommer till ett nytt samhälle.

### PRIORITERADE TEMAN FÖR INTEGRATIONSPOLITIKEN 2020-2023

1. Information och stöd
2. Tillgång till språk
3. Kartläggning, vägledning och validering
4. Livslångt lärande
5. Förvärvsarbete och meningsfull sysselsättning
6. Hälsa och välmående
7. Delaktighet och goda relationer – förebyggande av främlingsfientlighet och diskriminering
8. Humanitära insatser i en värld i förändring
9. Uppföljning och utvärdering

<sup>51</sup> Landskapslagen om främjande av integration ÅFS 2012:74, 1§

## 9.1. INFORMATION OCH STÖD

### För den enskilda individen

Ålands landskapsregering erbjuder sedan tidigare integrationsfrämjande åtgärder som en del av basservice och ska enligt lagstiftningen dessutom bistå med information kring Åland och det åländska samhället till sina invånare.<sup>52</sup> Informationen till inflyttade sprids via hemsidor, inom ramen för SFI-undervisningens samhällsorientering och informationskontoret Kompassen. Enskilda myndigheter och aktörer ansvarar för att tillhandahålla information, god service och gott bemötande, vilket framförallt handlar om att bemöta med respekt och värdighet. Tolkning ska användas vid myndighetsutövning när så krävs och kan på Åland göras smidigt per telefon eller videolänk.

Sedan 2014 upprätthåller landskapsregeringen informationskontoret **Kompassen** som en integrationsfrämjande åtgärd. Kompassens verksamhet följs upp löpande och tillsvidare beslutas årligen om finansieringen av informationskontoret. I ÅSUB:s rapport "Att leva och bo som inflyttad på Åland" lyftes informationskontoret Kompassen som en viktig plats för att få information och vägledning på en övergripande nivå.<sup>53</sup> Informationskontoret är centralt beläget vid busshållsplanen i Mariehamn och i samma byggnad som den arbetsmarknadspolitiska integrationsutbildningen hålls. Kompassens verksamhet riktar sig huvudsakligen till utomnordiskt inflyttade personer och gör ingen skillnad på om personen står till arbetsmarknadens förfogande eller inte. Kontoret erbjuder information och service samt hänvisar personer vidare till rätt instans i samhället. Kompassen kompletterar nordiska ministerrådets informationskontor "Info Norden" som även det är lokaliserat i Mariehamn, men som fokuserar på nordisk inflyttning.

Genom den arbetsmarknadspolitiska integrationsutbildningen *Svenska för inflyttade* (SFI) som erbjuds av landskapet ingår även moment som ska stöda den inflyttades integrationsprocess i stort. Parallellt med språkstudierna informeras, utbildas och vägleds den studerande kring arbetslivsfrågor, samhällskunskap och kulturkännedom. Målet är att de studerande ska få en realistisk och aktuell bild både av verksamhetsprocesserna i det åländska samhället och av de egna möjligheterna som samhällsmedlem i såväl arbetsliv som övrig verksamhet. Läroplanen lyfter att SFI ska innehålla grundläggande åländsk information om bland annat samhällets historia, olika institutioner, hälso- och sjukvård, socioekonomiska förhållanden samt om den åländska traditionen och kulturen.<sup>54</sup>

Utöver Ams ordinarie verksamhet finns även Åland living som kombinerar information om lediga jobb, med praktiskt stöd kring flytt, boende, fritid och berättelser om hur det är att leva och bo på Åland och för att leva och bo på Åland. Åland living riktar sig huvudsakligen till inflyttning och återinflyttning av svensktalande personer, men finns även på engelska.<sup>55</sup>

Inom ramen för AMIF-projektet "En säker hamn" har olika åtgärder gjorts för att förbättra informationen för invandrare i stort. Bland annat har projektet i samarbete med Yrkesakademin utbildat Ålands första *Samhälls- och hälsokommunikatörer*.

---

<sup>52</sup> Landskapslag (2012:74) om främjande av integration

<sup>53</sup> ÅSUB Rapport 2020:3, Att leva och bo som inflyttad på Åland. Utomnordiska och nordiska erfarenheter av åländskt samhällsliv.

<sup>54</sup> Läroplan för SFI hittas här: [https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/guide-document/0188\\_311017\\_bilaga\\_laroplan\\_for\\_integrationsutbildning\\_av\\_vuxna\\_invandrare.pdf](https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/guide-document/0188_311017_bilaga_laroplan_for_integrationsutbildning_av_vuxna_invandrare.pdf)

<sup>55</sup> <https://www.alandliving.ax/sv>

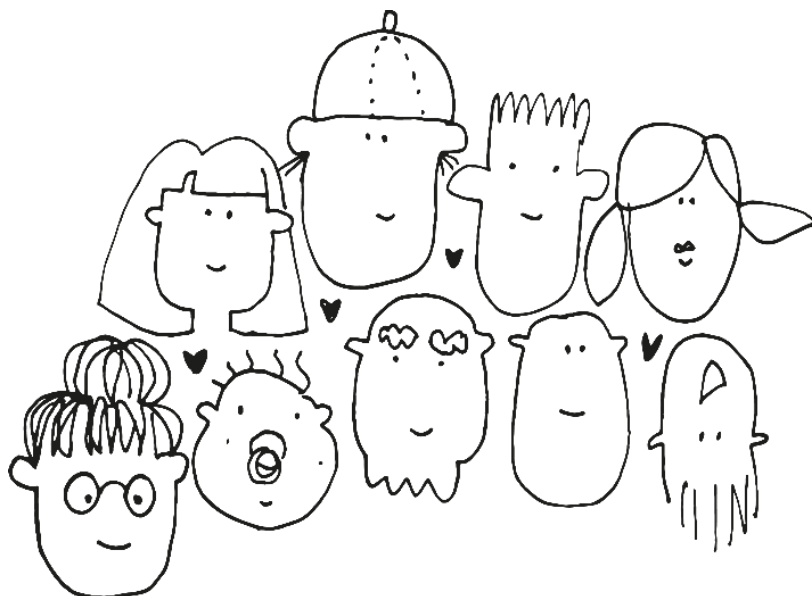
## Samhälls- och hälsokommunikatörer

I riktning mot ett fungerande, jämställt och tillgängligt samhälle och för att bättre nå hållbarhetsagendans mål att alla ska ha verkliga möjligheter att vara delaktiga, har nya, kompletterande åtgärder för integration vidtagits.

Under höstterminen 2019 - vintern 2020 utbildades Ålands första samhälls- och hälsokommunikatörer inom ramen för AMIF-projektet *"En säker hamn – Kraftsamling för kommuner, myndigheter och tredje sektorn att utveckla samarbetet vid flyktingmottagning och integration på Åland"*.<sup>56</sup> Utbildningen hölls på svenska för inflyttade kursdeltagare som har svenska som andra språk, 13 personer fullföljde utbildningen.

Kursen möjliggör det offentliga Åland erbjuda tillfällen med grundläggande information kring hälsorelaterade frågor och om det åländska samhället, kulturen och miljön. Genom denna åtgärd kan samhällsinformationen även nå ut till en ny grupp av inflyttade personer såsom föräldralediga, pensionärer eller personer som arbetar, är sjukskrivna eller inte kan ta till sig information på svenska. Samhälls- och hälsokommunikatörerna (SHK) förmedlar information om hälsa och samhälle inom sina modersmål eller på svenska till andra inflyttade på Åland. Detta kan ske på uppdrag av bland annat landskapsregeringen, kommuner, näringsliv och tredje sektorn. Vid myndighetsutövning ska dock certifierade tolkar användas enligt förvaltningslagen.

Informationen som kommunikatorerna ger ut kan anpassas utgående från behov. Kommunikatorerna kan till exempel vara föreläsare för en grupp eller fungera som gruppleddare vid informationsinsamling från inflyttade grupper. På detta sätt kan nya kommuninvånare få grundläggande och uppdaterad information om det åländska samhället och lokalsamhället samt ge möjlighet att ställa frågor och få svar på eget modersmål.



---

<sup>56</sup> Läs mer om projektet under rubrik 4 *"En säker hamn – Ålands första AMIF-projekt"*

Som grundutbud erbjuds nedanstående bokningsbara informationspaket (enskilda tillfällen ordnas också):

<p><b>A) ÅLAND</b>  <b>Paket A omfattar tre tillfällen och ett studiebesök.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Att komma till Åland</li> <li>✓ Att bo på Åland (boendeformer, rättigheter och skyldigheter)</li> <li>✓ Högtider och kultur</li> <li>✓ Individens rättigheter, diskriminering och religionsfrihet i praktiken</li> <li>✓ Föreningslivet</li> <li>✓ Natur och miljö</li> <li>✓ Integrationsprocessen för individen</li> <li>✓ Allemansrätten</li> <li>✓ Lokalkännedom</li> <li>✓ Utbildningssystemet för vuxna (integrationsutbildning, språkutbildning, yrkesutbildning m.m.)</li> <li>✓ Praktiska råd (ex. hushållsekonomi, brandsäkerhet, avfallshantering, mat, kemikalier, hälsoeffekter)</li> </ul>	<p><b>B) HÄLSA &amp; SJUKVÅRD PÅ ÅLAND</b>  <b>Paket B omfattar fyra tillfällen och studiebesök.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Vad är hälsa?</li> <li>✓ Sjuk- och hälsovårdssystemet</li> <li>✓ Hälsovård, sjukvård, akutvård och specialistsjukvård</li> <li>✓ Patientens rättigheter/skyldigheter</li> <li>✓ Migration och hälsa</li> <li>✓ Psykisk hälsa</li> <li>✓ Kost och motion</li> <li>✓ Alkohol, tobak och narkotika</li> <li>✓ Sexuell hälsa och sexualitet</li> <li>✓ Allergi</li> <li>✓ Apotek</li> </ul>
<p><b>C) ARBETSMARKNADEN PÅ ÅLAND</b>  <b>Paket C omfattar två tillfällen.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Att försörja sig och utvecklas på Åland</li> <li>✓ Anställningsformer</li> <li>✓ Skatt och deklaration</li> <li>✓ AMS och FPA</li> <li>✓ Eget ansvar i integrationsprocessen inkl. arbetets och språkets betydelse</li> <li>✓ Starta eget och driva företag</li> </ul>	<p><b>D) LAGSTIFTNING PÅ ÅLAND</b>  <b>Paket D omfattar fem tillfällen.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Demokratins historia och principer</li> <li>✓ Finland i EU</li> <li>✓ Grundlagen inklusive åsikts-, yttrande-, tryck-, föreningsfrihet</li> <li>✓ Individens rättigheter och skyldigheter</li> <li>✓ Jämställdhet</li> <li>✓ Ålands självstyrelse och behörighetsområden</li> <li>✓ Sätt att påverka och åsiktsbildning</li> <li>✓ Val på Åland och i Finland</li> <li>✓ Kommuner och deras roll</li> </ul>
<p><b>E) BILDA FAMILJ OCH LEVA MED BARN PÅ ÅLAND</b>  <b>Paket E omfattar fyra tillfällen.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Att bilda familj och leva med barn på Åland</li> <li>✓ Olika familjeformer</li> <li>✓ Äktenskap och skilsmässa</li> <li>✓ Sambo</li> <li>✓ Att vänta barn och föda barn i Finland</li> <li>✓ Förälder och barn (faderskap, vårdnad, underhåll)</li> <li>✓ Syn på barn och barndom i Finland</li> <li>✓ FN:s barnkonvention &amp; barns rättigheter/skyldigheter</li> <li>✓ Skola och utbildning</li> <li>✓ Svårigheter och problem i familjen/relationen. Familjerådgivning, misshandeln, våld, kvinnojourer</li> </ul>	<p><b>F) ATT ÅLDRAS PÅ ÅLAND</b>  <b>Paket F omfattar ett tillfälle.</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Att åldras i ett främmande land</li> <li>✓ Äldreomsorgen, stödformer och kommunens ansvar</li> <li>✓ Pension</li> <li>✓ Begravning och arvsregler</li> </ul>
<p><b>G) FÖRELÄSNING OCH DISKUSSION MED FLYKTINGAR ELLER EN GRUPP MIGRANTER</b>  När det finns behov hos de nyanlända i kommunen eller som punktinsats av något slag (t.ex. föreläsning kring ett specifikt tema). Det kan också handla om att samla kvinnor eller män för att prata om föräldraskap på deras eget språk, eller föra ett samtal med en grupp ungdomar om deras situation och mående.</p> <p><i>Paket G beställs utgående från tema och planeras i samråd med projektet. Vid dessa tillfällen rekommenderas att en representant från kommunen eller KST är med.</i></p>	<p><b>H) SKAPA ETT EGET INFORMATIONSPAKET</b>  Sätt ihop ert eget paket med utvalda teman och diskussioner.</p> <p>Upplägg och innehåll planeras tillsammans med kommunikatör och projekt.</p> <p><i>Antal tillfällen anpassas efter innehåll</i></p>

### Information och stöd till kommuner eller andra aktörer

Stödet till kommunerna och rådgivningen i frågor som gäller främjande av integrationen ska bland annat omfatta kommunens program för integrationsfrämjande. Ålands landskapsregering ska även ge stöd och rådgivning till kommuner och Ams kring integrationsfrämjande åtgärder.<sup>57</sup> Dialogen och rådgivningen till Kommunernas socialtjänst (KST) och kommunerna fortsätter lyfta det tvärssektoriella ansvarsområdet integration för att tydliggöra hur kommunerna och KST tänker fördela de lagstadgade uppgifterna kring integrationsfrämjande åtgärder i alla livsskedet och -situationer. Vid regeringskansliet finns en heltidsanställd specialsakkunnig inom integration som har en samordnande, rådgivande roll för olika aktörer, inte minst inom landskapets verksamhet, men också i kontakt med myndigheter, kommuner, KST och det civila samhället i stort. Vid kansliet upprättas landskapets lagstadgade program för integrationsfrämjande där mål och åtgärder för integrationspolitiken lyfts.<sup>58</sup>

Integration är tvärssektoriellt till sin natur varför frågorna bör belysas inom landskapets verksamhet i stort på samma sätt som jämställdhet. Nämnas kan exempelvis att näringsavdelningen har en central roll för dialogen med Ams och upprättande av årliga verksamhetsplaner medan utbildningsbyrån är central för läroplanen och upphandlingen av SFI-kurser.

Enligt integrationslagen ansvarar kommunerna för allmän information om det *lokala* samhället. Kommunerna ska se till att den kommunala servicen och informationen kring den är tillgänglig för alla. Kommunen ska också upprätta egna integrationsfrämjande program.<sup>59</sup> Som ett utökad stöd finns möjligheten för kommunerna att anlita utbildade samhälls- och hälsokommunikatörer.

#### Kompassen

##### För utomnordiska immigranter:

Styrmansgatan 1 (Medis), Mariehamn

**Telefon:** +358 18 53 16 41

**E-post:** [info@kompassen.ax](mailto:info@kompassen.ax)

**Huvudman:** Ålands landskapsregering

#### Info Norden

##### För nordiska immigranter:

Ekonomiegatan 1, Mariehamn

**Telefon:** +358 44 733 5779

**E-post:** [aland@infonorden.org](mailto:aland@infonorden.org)

**Huvudman:** Nordiska ministerrådet

### Mål:

- Landskapsregeringen förbättrar tillgängligheten till information och når ut med allmän grundläggande samhällsinformation till en bredare grupp av inflyttade personer.
- Allmänt stöd för att vägleda inflyttade till rätt instans/myndighet i samhället
- Informationspaket till inflyttade
- Ta tillvara, förvalta och utveckla så mycket som möjligt av verktyg, metoder, kunskap och samarbeten som projektet "En säker hamn" resulterar i
- Minskat utanförskap
- De utbildade Samhälls- och hälsokommunikatörerna får avlönade uppdrag från olika aktörer för att informera andra inflyttade om flytten till Åland och Finland. Landskapsregeringen, kommunerna/KST, näringsliv, föreningar och andra myndigheter anlitar Samhälls- och hälsokommunikatörer för att ge grundläggande information om lokal service, familjeliv, skola, barnomsorg, äldreomsorg med mera

<sup>57</sup> Landskapslag (2012:74) om främjande av integration, 4 kap. 29§

<sup>58</sup> Landskapslag (2012:74) om främjande av integration, 4 kap. 28§

<sup>59</sup> Landskapslag (2012:74) om främjande av integration 3 kap. Integrationsfrämjande på lokal nivå 27§



## Åtgärder:

- ✓ Upprätthålla ett informationskontor främst för inflyttade födda utanför Norden  
**Ansvarig:** Specialsakkunnig vid regeringskansliet
- ✓ Ett informationspaket med grundläggande basinformation om Åland tas fram för målgruppen, till detta paket erbjuds också inträde till Ålands museum under 100-års-jubileum.  
**Ansvarig:** Specialsakkunnig vid regeringskansliet tillsammans med museichef
- ✓ Hemsidan integration.ax som tagits fram under projektet "En säker hamn" förs över till Kompassen, byter namn och upprätthålls som en hemsida generellt riktad till inflyttade
- ✓ Utbildade samhälls- och hälsokommunikatörer erbjuds och kan bokas in via projektet "En säker hamn" som en flerspråkig informationstjänst när offentlig sektor, kommuner, KST och tredje sektorn vill rikta information till inflyttad målgrupp.  
**Ansvarig under projektet:** projektpersonal och projektets huvudman.  
**Ansvarig efter projekt:** Specialsakkunnig vid regeringskansliet, **administratör:** Kompassen
- ✓ Ålands landskapsregering informerar på flera språk enligt förvaltningslagstiftningen (med hänsyn till självstyrelselagstiftningen). Allmän information om samhället tillgängliggörs genom translatorfunktioner och lyssnafunktioner på hemsida samt genom att anlita samhälls- och hälsokommunikatörer för att sprida den informationen som är landskapsregeringens lagstadgade uppdrag.  
**Ansvarig:** IT-enheten, förvaltningschef och respektive avdelning/tjänsteman som vill sprida informationen och anlitar SHK
- ✓ Anvisningarna "Anvisningar om språkanvändning vid Ålands landskapsregering"<sup>60</sup> ses över och konkretiseras:  
**Ansvariga:** förvaltningschef och chefen för rättsliga enheten
- ✓ Samhällsinformation ges inom LR:s SFI-utbildning, tryggas fortsättningsvis i läroplan  
**Ansvariga:** utbildningsbyrån (+kursarrangörer)
- ✓ Dialog, workshop och seminarium med KST och kommuner som stöd i arbetet med ansvarsfördelningen mellan dessa  
**Ansvarig:** Specialsakkunnig vid regeringskansliet
- ✓ Landskapsregeringen informerar kommuner, KST, myndigheter och tredje sektorn om Samhälls- och hälsokommunikatörer, vad de kan informera om och hur de anlitas  
**Ansvarig:** Specialsakkunnig vid regeringskansliet
- ✓ Yrkesvägledning erbjuds inom SFI-utbildning, tryggas fortsättningsvis i läroplan  
**Ansvarig:** utbildningsbyrån (+kursarrangörer)

*Nordiska ministerrådet driver informationskontor **Info Norden** för att underlätta rörelsen inom Norden. Info Norden kontor finns runt om i de nordiska länderna och självstyrda områden och kan ge uppdaterad information om nordiska länder och självstyrande områden. Ett kontor finns också i Mariehamn.<sup>61</sup>*

<sup>60</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/protocol/nr29-enskild-rk1.pdf>.

<sup>61</sup> Information är även samlad på hemsida <https://www.norden.org/sv/info-norden>. Här finns informationen tillgänglig på danska, engelska, finska, isländska, norska och svenska

## 9.2. INLEDANDE KARTLÄGGNING, VÄGLEDNING OCH VALIDERING

Enligt integrationslagen ska de integrationsfrämjande åtgärderna utgå från individens eller familjens faktiska behov. Som grund för att avgöra behoven skall inledande kartläggningar göras av antingen kommunen eller av Ams. Hur ansvaret fördelas är fastställt i lag.<sup>62</sup> Den inledande kartläggningen kan ligga till grund för långsiktiga integrationsplaner, fortsatt vägledning eller vara startskottet till validering av kunskap och kompetens.

Invandraren kan tillsammans med kommunen, Ams eller båda tillsammans erbjudas en inledande kartläggning. Här utreds förutsättningarna för sysselsättning, studier och behoven av språkstudier eller andra åtgärder och tjänster som kan främja integration. Ålands landskapsregering rekommenderar att utgå från arbets- och näringsministeriets mall.<sup>63</sup>

Den inledande kartläggningen skräddarsys efter invandrarens situation och behov. Den kan bestå av en intervju eller vid behov grundligare testning och identifiering/bedömning av kompetens och språknivån. Kartläggningen utreder även i behövlig omfattning andra omständigheter som påverkar sysselsättning och integrationen. Vid Ams finns vägledare som vägleder och utreder förutsättningarna till arbete. Vägledaren kan remittera vidare vid behov till Ams arbetspsykolog<sup>64</sup> som är kopplad till den ordinarie verksamheten eller till ÅHS ifall andra hälsomässiga förutsättningar till arbete behöver utredas. Kursarrangören för SFI utreder språknivåer för att dela in i rätt kurser.

*En förutsättning för att en slutlig bedömning av behovet av utbildning och andra åtgärder är beroende av att den invandrades utbildning valideras så att en riktig bedömning av behovet av ytterligare åtgärder kan vidtas.<sup>65</sup>*

Kartläggningen anses vara genomförd när den ger tillräcklig information för att vägleda invandraren direkt till arbetsliv, utbildning eller identifiera andra behov hos individen. När kartläggningen är klar görs en bedömning om behovet av att upprätta en integrationsplan. Vid tillfället efterhörs om andra i familjen än de som har rätt till en integrationsplan baserat på att de är registrerade vid Ams eller att de lyfter utkomststöd från kommunen, är i behov av en integrationsplan - dessa hänvisas till kommunen eller Ams beroende på ålder och situation.

Både intervjun och de preciserande åtgärderna kopplat till den inledande kartläggningen bör genomföras på invandrarens modersmål eller på ett språk som invandraren kan konstateras förstå tillräckligt väl med

### **Den inledande kartläggningen sker på invandrarens modersmål och ska utreda:**

- 1) läs- och skrivfärdigheter
- 2) kunskaper i svenska
- 3) studiefärdigheter och studieförutsättningar
- 4) tidigare utbildning och arbetserfarenhet
- 5) kompetens som hänför sig till speciella färdigheter samt andra starka sidor
- 6) egna önskemål om sysselsättning och utbildning och
- 7) livssituationen och det behov av tjänster som denna medför.

### **Utifrån uppgifter som framkommit under den inledande intervjun kan den inledande kartläggningen omfatta exempelvis följande preciserande åtgärder:**

- 1) kartläggning och identifiering av personens kompetens,
- 2) utredning av läs- och skrivfärdigheterna,
- 3) utredning av de muntliga och skriftliga kunskaperna i svenska,
- 4) utredning av studiefärdigheterna,
- 5) karriärplanering och
- 6) kartläggning av behovet av tjänster.

*Instruktioner från tillämpningsanvisningar för §9, Landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012:74).*

<sup>62</sup> Landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012:74) §10

<sup>63</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/inledande-kartlaggning-bilaga1.pdf>

<sup>64</sup> <https://www.ams.ax/arbetsokande/arbetspsykolog>

<sup>65</sup> Enligt tillämpningsanvisningar till Landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012:74) §9. Läs mer om validering på s. 39.

hänsyn till ärendets art om invandraren inte behärskar svenska. Ansvarig myndighet för den inledande kartläggningen ska bedöma behov av översättning av betyg eller andra dokument för att kunna genomföra kartläggningen på ett bra sätt.

**Inom Ams ordnas vägledning** inom ordinarie verksamhet.

I lagens tillämpningsanvisningar lyfts att rådgivning som myndigheten tillhandahåller för att främja integration ska vara avgiftsfri. Den allmänna serviceskyldighet som regleras i förvaltningslagen ska stärkas i frågor som gäller invandrare. Vidare lyfter landskapsregeringen att vägledning och rådgivning ska vara flexibel och anpassningsbar efter behoven hos personer varierar mellan olika kulturer och språkgrupper. Myndigheterna ska ge invandrarna råd om tjänsterna inom sitt eget ansvarsområde och vid behov anvisa dem vidare till andra myndigheters tjänster.<sup>66</sup>

Försöksverksamheten Visa vägen vid Ålands landskapsregering erbjuder karriärvägledning till utbildning och arbete för vuxna som bor på Åland. Verksamheten, som nu är en försöksverksamhet har statistiskt kunnat se att andelen inflyttade personer är märkbar i målgruppen som använt deras tjänster.

Eleverna vid den arbetsmarknadspolitiska integrationsutbildningen SFI erbjuds yrkesvägledning som stöd för yrkesinriktade och övriga framtidsplaner samt information om den åländska arbetskulturen. Innehållet kan variera enligt studerandes och studerandegruppens behov och mål och integreras i alla studievägar om möjligt från början av integrationsutbildningen.<sup>67</sup>

#### Mål:

- Öka kunskapen om möjligheten till inledande kartläggningar
- Tolk används när inledande kartläggningar görs
- Ta vara på de resurser som flyttar in till Åland
- Flera invandrare har fått erbjudande att göra inledande kartläggningar

#### Åtgärder:

- ✓ Förbättrad information om möjligheten till inledande kartläggning

**Ansvarig:** utbildningsbyrån, näringsavdelningen och regeringskansliet

- ✓ Den inledande kartläggningen genomförs enligt lagens tillämpningsanvisningar även efter att behov av svenska språket har fastställts som åtgärd.

**Ansvarig:** Ams och kommun

- ✓ Upprätthålla en vägledningstjänst för SFI-elever, tryggas i läroplanen

**Ansvarig:** Utbildningsbyrån

- ✓ Fortsatt utveckling av valideringssystemet på Åland

**Ansvarig:** Utbildningsbyrån/Ålands gymnasium

- ✓ Kunskapshöjande åtgärder för invandrare och arbetsgivare att europeisk utbildning inte behöver valideras.

**Ansvarig:** utbildningsbyrån, näringsavdelningen och regeringskansliet

---

<sup>66</sup> Tillämpningsanvisningarna för Landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012:74) §8

<sup>67</sup> Läs mer i "Läroplan gällande integrationsutbildning för vuxna invandrare på Åland - Utbildning i svenska, samhällskunskap och arbetsliv samt vägledning till arbete och vidareutbildning", (Utbildningsbyrån vid Ålands landskapsregering, 2017), s. 14-17.

### 9.3. TILLGÅNG TILL SPRÅK

Oavsett ålder är det svenska språket en viktig förutsättning för att fullt ut kunna delta i det åländska samhället och kulturen.

Enligt lag ska kommunerna erbjuda invandrade kommuninvånare som inte står till arbetsmarknadens förfogande olika integrationsåtgärder, språkundervisning och kurser oavsett ålder och livssituation. Behoven fastställs i den inledande kartläggningen. Kommunerna redogör för hur språkbehovet ska tillfredsställas för de som inte omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder i det kommunala integrationsfrämjande programmet och eventuell integrationsplan. Kommunen kan ordna egna kurser, skriva in i integrationsplaner att kommunen bekostar befintliga kvällskurser, ordna språkpraktik/språkbad inom kommunens ordinarie verksamheter eller i sitt lagstadgade samarbete med lokala föreningar.<sup>68</sup> Kommunernas integrationsfrämjande åtgärder fastställs i stora drag i det kommunala integrationsprogrammet och individuellt eller gemensamt för en familj genom den inledande kartläggningen och integrationsplanen.

Ju fler möjliga vägar till svenskundervisning som står till buds, desto större är chansen att inflyttade i olika livssituationer hittar något lämpligt alternativ. Kommunerna har också med stöd av lag rätt att ordna kurser för att stärka invandrares första språk.

#### **Stöd i barnomsorg och skola**

Barnomsorgslagen ger barnomsorgsverksamheterna ett särskilt uppdrag att stödja barn med annat modersmål än svenska och att ge varje barn en god grund för sin språkliga och kulturella identitet. Landskapsregeringen anslår årligen särskilda pengar som kommunerna kan ansöka om som särskilt stöd för barnets svenska språkinläring.<sup>69</sup>

Barnomsorgen spelar en viktig roll vad gäller att stödja barns språkutveckling. För en del barn kan det vara det första mötet med svenska språket. Studier visar att om man inom barnomsorg och skola har en uppmuntrande inställning och ser barnets flerspråkighet som en tillgång och resurs så kan det främja barnets språkutveckling.<sup>70</sup>

Flerspråkiga barn är ofta bärare av fler kulturer. Artikel 2 i barnkonventionen slår fast att staten ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barn skyddas mot alla former av diskriminering. Barn som tillhör de nationella minoriteterna har bland annat rätt till sitt språk. Även barnkonventionens artikel 30 slår fast att barn som tillhör en minoritet ska ha rätt till sitt kulturliv, religion och språk. Barnomsorgspersonalens roll är att bekräfta barnets bakgrund. Vårdnadshavaren har det slutliga ansvaret för att barnet lär sig får tillgång till hemmets kulturbakgrund. Kommunen kan dock med stöd av lag även lägga in kurser i barnets/familjemedlemmarnas första språk när de upprättar integrationsplaner.

Oavsett var barnet är fött ska alla barn på Åland ha gynnsamma förutsättningar för en god skolstart. Kommuninvånare som ännu inte är finska medborgare kan ha rätt att tillsammans med kommunen genomföra en inledande kartläggning och vid behov också upprätta en integrationsplan. Detta gäller även barn, bedömningen bör vara individuell och beakta barnkonventionen. Ansvarsområdet ligger inom ramen för kommunernas verksamhet och lyfts särskilt i integrationslagstiftningen<sup>71</sup>:

---

<sup>68</sup> Landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012:74) §25

<sup>69</sup> För 2020 har tretton kommuner ansökt om språkstöd från landskapsregeringen.

<sup>70</sup> Se tex "Med alla barn i fokus – om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling", Ann-Catrin Svensson. Paideia - profesjonell pedagogisk praxis, (december 2012)

<sup>71</sup> Landskapslag (2012:74) om främjande av integration, 4-5§, 15-16§.

### 15§ Integrationsplan för en minderårig

[...] När behovet av en plan bedöms och planen utarbetas ska den minderårigas önskemål och åsikter utredas och beaktas [...] Planen samordnas med integrationsplanen för familjen och andra relevanta planer som utarbetas för den minderåriga.

Integrationsplanen utarbetas tillsammans med barnet eller den unga personen och hans eller hennes vårdnadshavare eller företrädare. [...]

### 16§ Integrationsplan för en familj

Kommunen utarbetar en integrationsplan för en familj, om familjens helhetssituation förutsätter det.

Vid bedömningen av behovet av en plan ska särskild uppmärksamhet fästas vid föräldrarnas förutsättningar att stödja och vägleda barnets eller den unga personens utveckling och vid föräldrarnas behov av stöd och utbildning.

Integrationsplanen för en familj ska utarbetas genom sektorsövergripande samarbete och samordnas med de personliga integrationsplanerna och andra relevanta planer som utarbetats för familjemedlemmarna.

Med start hösten 2021 ersätts stödundervisning i svenska med ett tredelat system i grundskolan bestående av:

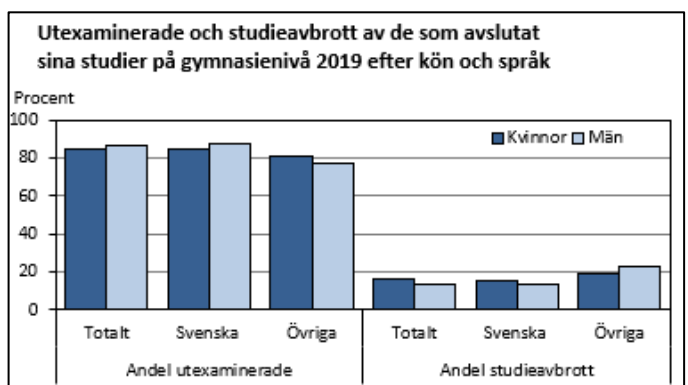
- 1) förberedande undervisning (max 4 terminer)
- 2) svenska som andraspråk
- 3) ämnesspecifikt språkstöd

Språkstöd ges för att stärka elevens möjligheter att ta till sig undervisningen i alla grundskolans ämnen. Svenska som andraspråk löper parallellt med allmän svenska. Inom ramen för den förberedande undervisningen får eleven ett individuellt studieprogram.

Som tidigare nämnts hade 11 procent av barnen i grundskolan år 2019 ett annat modersmål än svenska. Stödundervisning i svenska gavs till 60 procent av flickorna och 47 procent av pojkarna.

Sent anlända elever till grundskolan har ofta bristande språkfärdigheter när läroplikten fullgjorts. Resultatet kan bli att man går ut grundskolan med skiljebetyg, vilket begränsar möjligheterna att studera vidare på gymnasienivå. Ålands landskapsregering tittar nu på formerna för utbildning inför fortsatta studier, något som också är inskrivet i det utbildningspolitiska programmet.

På gymnasienivå förekommer det oftare att de studenter som har svenska som andraspråk avbryter sina studier. Bland de med svenska som förstaspråk avbryter kvinnor sina studier i större utsträckning och männen tar sin examen. Hos de inflyttade studenterna med svenska som andra språk är bilden omvänd: flera män avbryter sina studier, medan flera kvinnor avlägger sin examen hos studenterna med svenska som andra språk.<sup>72</sup>



Källa: ÅSUB

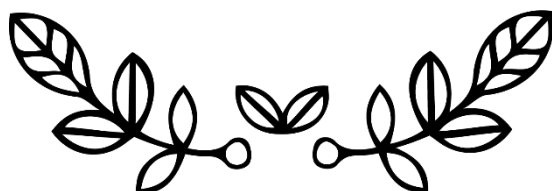
<sup>72</sup> ÅSUB, Översikter och indikatorer 2020:5, Inflyttning och integration ur ett könsperspektiv

Landskapsregeringen lyfter att integrationsfrämjande åtgärder ska ske efter behov. Kopplingen mellan den förhållandevis låga andelen av pojkar som får stödundervisning i svenska och den höga andelen inflyttade pojkar som hoppar av på gymnasialstadiet bör följas upp.

En värdefull grund för att kunna utveckla och fördjupa sina kunskaper i ett nytt språk är goda kunskaper i sitt förstaspråk. Möjligheter till nätbaserad undervisning i olika språk finns både i Sverige och Finland. Kunskap och kompetens om flerspråk och andraspråk hos barnomsorgspersonal och pedagoger som arbetar med barn och unga med annat modersmål än svenska är fortsatt viktig för att kunna tillgodose barnens rätt till utbildning utifrån barnets bästa som princip. Det är viktigt att stöda flerspråkigheten bland barn och unga. Genom goda kunskaper i modersmålet kan lärandet av ett andraspråk underlättas. I integrationsplanen för barn och ungdomar finns goda möjligheter för kommunen att lyfta möjligheten till undervisning i barnets modersmål. Språk bör ses som en viktig resurs för det åländska samhället.

Enligt forskning är goda kunskaper i det egna modersmålet en bra grogrund både för att bygga upp sin identitet i ett mångkulturellt samhälle och för att utveckla abstrakt tänkande och lära sig ett andraspråk. Kunskaperna i det egna modersmålet kan också stärkas genom ett närmare samarbete mellan föräldrarna och personal inom barnomsorgen. Resultat från alla fem nordiska länder visar en stark koppling mellan tiden som invandrarbarn har deltagit i barnomsorg/förskoleundervisning och resultat i PISA-undersökningar. Sambandet mellan en längre tid i barnomsorgen/förskolan och PISA-resultat har visat sig vara tydligare i den inflyttade gruppen än hos den övriga befolkningen.<sup>73</sup>

Ålands landskapsregering rekommenderar att kommunerna i sina kommunala program beskriver att barnomsorgspersonal och skolpersonal i samband med inskrivning av nya barn bör fråga upp hur länge familjen bott på Åland och om kommunen har gjort någon aktuell integrationsplan för familjen. Kommunen har enligt lag också ett ansvar att informera om sin verksamhet och service.



---

<sup>73</sup> Nordiska ministerrådet, Integrating Immigrants into the Nordic Labour Markets, 2019, s.19

## Mål:

- Så många inflyttade som möjligt erbjuds möjlighet att lära sig svenska så fort som möjligt.
- Alla inflyttade barn klarar av att genomföra grundskolan.
- Elever med annat modersmål än svenska bör kunna utveckla och fördjupa sina kunskaper i modersmålet, som en grund för att stärka sina kunskaper i svenska.

## Åtgärder:

- ✓ Läroplan för svenska som andraspråk i grundskolan (samt införande av undervisning i svenska som andraspråk i grundskolan)
- ✓ Läroplan för SFI uppdateras
- ✓ Information om möjligheter till nätbaserad undervisning i/på olika språk förbättras
- ✓ Riktade åtgärder för att säkra att berörd personal inom barnomsorg och grundskola har en allmän insikt i andraspråksforskning och teorier om flerspråkighet så att stödet till inflyttade barn optimeras.

**Ansvarig:** Utbildningsbyrån

- ✓Handledning/rådgivning bör vid behov erbjudas av arbetsgivaren till berörd personal inom barnomsorg och grundskola

**Ansvarig:** Utbildningsbyrån och specialsakkunnig vid regeringskansliet. Respektive kommun redogör för sitt uppdrag i sitt kommunala program för integrationsfrämjande.

- ✓ Riktade åtgärder för att säkra att berörd personal inom barnomsorg och grundskola har goda baskunskaper om mångfald och flerspråkighet

**Ansvarig:** kan lyftas på övergripande nivå i samband med större träffar och bjudas in till föreläsningar som ordnas. Kommunen har ansvar att utbilda sin personal och beskriver närmare i sitt kommunala program för integrationsfrämjande om hur.

**Aktörer:** Landskapsregeringens utbildningsbyrå, grundskolorna i landskapet med stöd från landskapsregeringens utbildningsbyrå, kommunernas barnomsorg med stöd från landskapsregeringens socialbyrå och ev. tredje sektor. Specialsakkunnig vid regeringskansliet.

Kompletterande satsningar som utförs av tredje sektorn för pojkar och flickor utanför systemet (för exempelvis barn och vårdnadshavare som är hemma) kan stödjas med PAF-medel inom fastställda kriterier.

## Integrationsutbildningen SFI

Den arbetsmarknadspolitiska integrationsutbildningen – Svenska för inflyttade (SFI) syftar till att främja mångfald och ge vuxna inflyttade med annat modersmål grundläggande baskunskaper i det svenska språket som redskap för kommunikation och aktivt deltagande i det åländska samhälls- och arbetslivet.<sup>74</sup> Nuvarande och tidigare avtal är med Medborgarinstitutet i Mariehamn om ordnandet av arbetskraftspolitisk utbildning i svenska. De arbetsmarknadspolitiska SFI-kurserna riktar sig till inflyttade som är införsäkrade i Finland och registrerade vid Ams och erbjuds på CEFR-nivå A1-B1.1.

Landskapsregeringen konstaterar att tidig inkludering i samhället och på arbetsmarknaden och tillgång till det svenska språket skapar en bra grundförutsättning för inkludering och delaktighet i stort.

---

<sup>74</sup> Läroplan för SFI hittas här: [https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/guide-document/0188\\_311017\\_bilaga\\_laroplan\\_for\\_integrationsutbildning\\_av\\_vuxna\\_invandrare.pdf](https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/guide-document/0188_311017_bilaga_laroplan_for_integrationsutbildning_av_vuxna_invandrare.pdf)

Varje läsår är det mer än 100 som studerar svenska vid SFI. Statistik och uppföljning sköts av utbildningsbyrån.

Landskapsregeringen konstaterar att läsåret 2018-2019 studerade 51 män och 102 kvinnor, vid den arbetsmarknadspolitiska integrationsutbildningen SFI (svenska för inflyttade). Förklaringen bakom den starka representationen av kvinnor på SFI-utbildningen kan eventuellt hittas i ÅSUB:s rapport *"Att leva och bo som inflyttad på Åland"* där det framgår att kvinnorna i större utsträckning fokuserar på att lära sig språket och bli finska medborgare, medan männen lyfter att arbete är det viktigaste för att integreras i samhället. Statistiken bekräftar även att männen som är födda utanför Norden i större utsträckning än kvinnorna i samma målgrupp är i arbete (skiljer 3 procentenheter). Vad gäller alfabetiseringskurserna har nästan alla deltagare varit kvinnor.

**Mål:**

De personer som är arbetslösa och registrerade som arbetssökande vid Ams och ännu inte behärskar tillräcklig svenska ska få lära sig svenska

**Åtgärd:**

- ✓ Svenska för inflyttade fortgår som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, en uppdatering av läroplanen tas fram under programperioden ett nytt avtal upphandlas.

**Ansvarig:** Utbildningsbyrån vid Ålands landskapsregering

**Svenska för inflyttade i arbete (SIA)**

I samarbete med arbetsgivarna erbjuder Ålands landskapsregering de inflyttade arbetstagarna möjlighet att utveckla sina kunskaper i svenska genom att erbjuda s.k. SIA kurser. Kurserna är avgiftsfria för både arbetstagare och arbetsgivare och ordnas enligt överenskommelse mellan kursarrangör och arbetsplatsen. Utbildningen ordnas i moduler om 28 eller 36 lektioner enligt behov och flexibilitet finns för att studera intensivt en kort tid eller utspritt under en längre period. Kurserna kan antingen hållas på arbetsplatsen, i Medis lokaler eller virtuellt. Ålands landskapsregering står för finansieringen och läromedel.

Könsfördelningen för kurserna svenska i arbete har varit relativt jämn. Nuvarande avtal är med Medborgarinstitutet i Mariehamn. Kravet på deltagarna är att de ska vara införsäkrade vid FPA. Arbetsgivare som erbjuder undervisning i svenska för inflyttad arbetskraft gynnar arbetsgemenskapen och främjar i stort arbetstagarnas möjlighet till såväl delaktighet som personlig utveckling. Kurstiden fördelas så att halva kurstiden sker på arbetstid och halva på deltagarens fritid. Innehåll och nivå anpassas till deltagarna individuellt eller till mindre grupper om 2-10 personer. Kursen erbjuds på CEFR-nivå A1-C2 och avslutas med ett utvärderande utvecklingssamtal tillsammans med läraren. Intyg ges på begäran.

**Mål:** Personer i arbete skall kunna lära sig svenska under mer ordnade omständigheter. Kursdeltagarna får lära sig både yrkessvenska och vardagssvenska på nivåer enligt Europarådets referensram för språk och integrationsutbildningens läroplan upp till CEFR C2-nivå.

**Åtgärder:**

- ✓ Svenska för inflyttade i arbete fortgår.
- ✓ Nytt avtal upphandlas och SIA-konceptet uppdateras.

**Ansvarig:** Utbildningsbyrån vid Ålands landskapsregering

**Kursarrangör:** Aktuellt avtal Medis



## Allmän språkundervisning i svenska och webbaserad Ålandsspecifik svenskundervisning

Medis ordnar också så kallade allmänna kurser i svenska för inflyttade. De här kurserna är ett bra alternativ för personer som inte vill, eller kan, gå en arbetskraftspolitisk SFI-utbildning. Dessa kurser är inte avgiftsfria, men kommuner kan som integrationsåtgärd välja att bekosta integrationsfrämjande åtgärder för personer som inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Medborgarinstitutet höll med stöd från Europeiska socialfonden (ESF) och landskapsregeringen ett fyraårigt projekt med namnet *Flex-in* 2016-19. Inom ramen för detta utvecklades bland annat ett nätbaserat utbud av distansundervisning i svenska med Ålandsspecifikt utbildningsmaterial. Distansformen öppnar upp för fler att delta i svenskundervisningen till exempel som föräldraledig, sjukskriven eller vid sidan av sitt arbete.

**Kursarrangör:** Medborgarinstitutet. Kursdeltagaren betalar en avgift, men om åtgärden ingår i en integrationsplan som upprättats med kommunen (person som inte står till arbetsmarknadens förfogande) kan kommunen bekosta kursen, förutsatt att det ingår i personens integrationsplan.

### **Mål:**

*Så många inflyttade kvinnor och män som möjligt erbjuds möjlighet att lära sig svenska så fort som möjligt.*

### **Åtgärder som arrangeras/finansieras av Ålands landskapsregering:**

- ✓ Svenska för inflyttade (SFI) erbjuds fortsättningsvis kostnadsfritt som arbetskraftspolitisk integrationsutbildning för personer som uppgjort sin integrationsplan och är registrerade vid AMS.
- ✓ Svenska för inflyttade i arbete (SIA) i samarbete med arbetsplatser (kostnadsfritt för arbetstagaren, arbetsgivare bidrar med att arbetstagaren får gå svenskurs delvis på arbetstid. Skräddarsys tillsammans med kursarrangören). Ordnas på olika nivåer (nybörjarnivå till C-nivå).
- ✓ Vid behov skapas språkkurser för personer som har annat alfabet eller är analfabeter (finansieras och arrangeras av Ålands landskapsregering för personer som uppgjort sin integrationsplan och är registrerade vid AMS enligt lag eller av kommun).
- ✓ Dialog med näringslivet och andra arbetsgivare för eventuell vidareutveckling av språkundervisningen för att på bästa sätt matcha arbetsmarknadens behov.
- ✓ Kompletterande satsningar som utförs av tredje sektorn för personer utanför systemet (där ibland vårdnadshavare som är hemma med barn, kvinnor och män som är utanför sociala skydds-nätet) kan stödjas med PAF-medel inom fastställda kriterier.

**Aktörer:** Landskapsregeringens utbildningsbyrå, genomförare av integrationsutbildningar, kommuner och ev. tredje sektor. Kommunerna redogör för sina åtgärder och ansvarsområden i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.

Kursarrangör erbjuder:

- svenskurser med avgift
- Svenska på distans med inriktning på Åland erbjuds som nätbaserad undervisning av kursarrangör
- Svenska på högre nivå B.2 erbjuds på kvällstid

## 9.4. LIVSLÅNGT LÄRANDE

Landskapsregeringen konstaterar att integrationsutbildningen (SFI) som ordnas för inflyttade som passerat läropliktsåldern ska lägga grunden för fortsatt utbildning på alla nivåer och för att komma in på arbetsmarknaden. Tidigare identifierades behov av vägledningstjänster vid SFI. som behöver åtgärdas är avsaknaden av vägledningstjänster för de som vill (vidare)utbilda sig.

Den åländska utbildningen på gymnasialstadiet ska sträva till att ge studerande beredskap och kompetens att klara sig i olika situationer. Den ska verka för att ge studerande möjlighet till personlighetsutveckling och därmed ökad livskvalitet. Studerande ska också få kunskap om den åländska självstyrelsen, dess bakgrund, nuvarande form och utvecklingsmöjligheter. De ska få utveckla sina kunskaper om den åländska kulturen. Det utbildningspolitiska programmet "Kompetens 2025" ska prägla utvecklingen inom den åländska utbildningen fram till 2025. Programmet har sex ledord: hållbarhet, entreprenörskap, digitalisering, flexibilitet, jämlikhet och jämställdhet samt integration. I skolornas läroplaner, utformning av undervisning, skapande av lärmiljöer och bedömning ska dessa ledord beaktas

Under föregående programperiod har det ordnats riktade satsningar i form av integrationsutbildningar vid Ålands gymnasium. Yrkesutbildningar till närvårdare samt servitör har erbjudits med extra undervisning i svenska. En utvärdering av utbildningarna planeras och bör ligga till grund för ytterligare satsningar framöver. Val av inriktning på integrationsutbildningarna görs utifrån identifierat behov av arbetskraft på Åland.<sup>75</sup>

Möjligheten att bli antagen till övriga gymnasiala utbildningar, inklusive den teoretiska, för elever med annat modersmål, där kunskaperna i svenska efter avslutad grundskola inte är tillräckligt starka, behöver också förbättras. Det skulle kunna göras genom att införa en förberedande utbildning exempelvis vid Ålands folkhögskola för att läsa upp grundskolebetyg och stärka svenska språket. I dagsläget krävs en bredare kunskap i svenska för att komma in på gymnasieutbildning än vad som krävs för att bli finsk medborgare.

Formerna för detta bör utvecklas så att alla har möjlighet att delta oavsett gruppstorlek (antalet individer som berörs). Kostnadseffektiviteten bör i det här fallet ses i ett längre samhällsekonomiskt perspektiv.

*En integrerad skola är en skola som även fullvärdigt beaktar dem som p.g.a. bristande språkkunskaper har svårt att tillgodogöra sig skolans undervisning. Anpassningen till det åländska samhället och en ökad integration stärks genom insatser för att stärka hemspråket.<sup>76</sup>*

### **Mål:**

- Flera studievägar även för inflyttade kvinnor och män som inte omfattas av den åländska läroplikten.
- Förmågan att kommunicera och förstå arbetslivets och samhällets spelregler stärks hos elever och studerande.
- Inflyttades möjlighet att delta som fullvärdiga medborgare stärks.
- Inflyttade barns förutsättningar att genomföra grundskolan stärks.
- Integrationsutbildningen ska lägga grunden för fortsatt utbildning på alla nivåer och för att komma in på arbetsmarknaden.
- Vägledningstjänster utvecklas för alla individer inom och utanför utbildningssystemet
- Förbättra möjligheterna för individen att studera vidare på en yrkesutbildning eller en allmänbildande utbildning
- Uppdatera antagningskriterierna gällande språkkravet och möjliggöra att komplettera med språkintyg från senaste provtillfälle

<sup>75</sup> Samarbete mellan Ålands yrkesgymnasium och Ams

<sup>76</sup> Ålands landskapsregerings utbildningspolitiska program– Kompetens 2025, s. 24

### Åtgärder:

- ✓ Fortsatt arbete för att möjliggöra en förberedande utbildning med svenska och samhällsorientering exempelvis vid Ålands Folkhögskola inför fortsatta studier
- ✓ Fortsatt arbete för att möjliggöra för vuxna att studera på grundskolenivå på Åland
- ✓ Fortsatt möjlighet att få undervisning i svenska som andraspråk i Ålands yrkesgymnasium och Ålands lyceum
- ✓ Stöd till gymnasieelever med annat modersmål sker även genom webbaserade arbetssätt
- ✓ Integrationsutbildningen fortsätter lyfta kulturell kompetens
- ✓ Fler satsningar på integrationsutbildningar på gymnasienivå
- ✓ Fortbildningsinsatser för personal som arbetar inom området
- ✓ Utbyte och dialog mellan berörda parter för vidareutvecklingen av insatser och åtgärder
- ✓ Utredda möjligheten för Åland att vara med i den nationella informationsresursen KOSKI för att bättre kunna följa upp och föra över uppgifter om individers utveckling och presentationer trots eventuell flytt. I KOSKI finns bland annat uppgifter kring den grundläggande utbildningen och andra stadiet vid behandling av studieförmåner, utkomstskyddsförmåner, grundläggande utkomststöd, studiepengar och rehabiliteringsförmåner. Uppgifter från KOSKI hämtas även i samband med utvärderings- och uppföljningsundersökningar.<sup>77</sup>

**Aktörer:** Landskapsregeringens utbildningsbyrå, Ams, Ålands gymnasium vuxenutbildning, genomförare av integrationsutbildningar.

Insatserna som kommunerna gör inom grundskola och barnomsorg samt för vuxna som inte står till arbetsmarknadens förfogande beskrivs närmare i respektive kommunala integrationsfrämjande program.



---

<sup>77</sup> Utbildningsstyrelsen ansvarar för informationsresursens och överlämningstjänstens administration och utlämnande av uppgifter. Läs mer på <https://www.oph.fi/sv/tjanster/informationsresursen-koski>

## 9.5. FÖRVÄRVSARBETE OCH MENINGSFULL SYSSELSÄTTNING

Utifrån ett hållbart tillväxtperspektiv är det för Ålands del viktigt att skapa förutsättningar så att fler får tillträde till arbetsmarknaden och kan vara med och bidra till den regionala tillväxten. På individnivå är det särskilt på sikt värdefullt att arbetet/sysselsättningen motsvarar den utbildning och kompetens som personen besitter.

Statistik från 2017 visar att sysselsättningsgraden bland kvinnor födda utanför Norden är lägre (67,3 procent) jämfört med hela befolkningen (77,8 procent) medan sysselsättningsgraden bland männen (73,3 procent) var nästan lika hög (73,9 procent). Intressant att notera är att andelen kvinnliga företagare är lika för kvinnor födda utanför Norden som för hela befolkningen (7,4 procent). Andelen manliga företagare födda utanför Norden är 10,1 procent jämfört med 17,9 procent för hela befolkningen.

Sett till antalet arbetslösa samma år visar statistiken att arbetslösheten är större både för män (10,5 procent) och kvinnor (9,6 procent) födda utanför Norden jämfört med hela befolkningen (4,2 respektive 3,5 procent). Även andelen ungdomar under 25 år som varken arbetar och studerar är högre för de som är födda utanför Norden. Kvinnor 10,7 procent, män 9,3 procent. (För hela den åländska befolkningen i samma åldersgrupp är siffrorna 5,3 respektive 6,2 procent).

Statistiken pekar på att det bland gruppen inflyttade kvinnor finns de som varken arbetar eller är registrerade som arbetsökande. Det kan därför vara skäl att under programperioden analysera detta närmare och utreda vilka insatser som skulle behövas för att fler kvinnor ska komma in på arbetsmarknaden för att nå integrationspolitikens övergripande målsättning.

En utmaning för Åland är att på bästa sätt nyttja den kunskap, kompetens och utbildning både formell och informell som inflyttade personer har med sig när de flyttar hit. Ett verktyg för att hjälpa den inflyttade att få ett arbete som motsvarar kunnandet är att den inflyttade snabbt får hjälp med att få sin utbildning och annan relevant kompetens erkänd eller validerad. Ett erkännande av examen krävs från behörig myndighet om yrket är reglerat.

Ålands gymnasium ansvarar för valideringen på gymnasienivå. Validering är en avgiftsbelagd tjänst och kan förverkligas på ansökan för att underlätta inträde på arbetsmarknaden. En validering kan göras med stöd av avtal med Ams, kommun, FPA eller försäkringsbolag eller på ansökan av en enskild person eller en arbetsgivare. Ålands gymnasium gör en fortsatt kartläggning av kunnandet och utreder valideringsmöjligheterna. Som ett resultat av den kartläggningen kommer Ålands gymnasium i samråd med individen och betalande instans (Ams/kommunen m.fl.) överens om ett rekommenderat mål för insatserna. För de som antas som validander är målet ett intyg för arbetsmarknaden. I valideringsprocessen får validanden sin kompetens bedömd i förhållande till läroplaner och fastställda bedömningsgrunder för en enskild examensdel. När kunnandet har erkänts erhåller validanden ett betyg över en eller flera delar av en examen eller en hel examen.

Ett utvecklingsområde gäller rådgivnings-, handlednings- och vägledningstjänster på Åland. Landskapsregeringen har i syfte att stödja livslångt lärande utvecklat försöksverksamheten Visa Vägen för personer som är i arbete, personer som planerar att byta yrke och personer som söker en studieplats. Genom att stärka väglednings- och rådgivningstjänsterna kan man främja tillgången på kompetent arbetskraft, stödja längre arbetskarriärer och hitta utbildningsalternativ som är ändamålsenliga för individen och arbetslivet. Detta arbete kommer också kunna verka integrationsfrämjande.

Ams ansvarar för den offentliga arbetsmarknadsservicen på Åland. Detta ansvar inbegriper inledande kartläggningar och uppgörande av integrationsplaner för de inflyttade som är registrerade vid Ams. I integrationsplanen ska Ams tillsammans med invandraren komma överens om utbildning, jobsökning och dess mål samt om åtgärder och tjänster som stöder jobsökningen och främjar sysselsättningen. Ams har ett nära samarbete med Ålands gymnasium för ordnande av vägledande kurser samt yrkesutbildningar riktade till inflyttade personer som inte har svenska som modersmål. Integrationsutbildningarna vid Ålands yrkesgymnasium ger grunderna inom ett yrkesområde kombinerat med extra undervisning i

svenska. Med syfte att öppna upp till arbetsmarknaden finns möjlighet att antingen avlägga delexamen eller läsa vidare till en hel examen som öppnar upp till att söka jobb i branschen.

Drygt en tredjedel av Ams kunder 2019 var inflyttade med varierande kunskaper i svenska. Utmaningen för Ams är att se till att arbetsmarknadsservicen även passar dessa kunder. Genom att i större omfattning anlita tolkservice, informera på andra språk än svenska och på annat sätt anpassa servicen eftersträvas att förbättra arbetsmarknadsservicen för inflyttade. Andelen inflyttade bland Ams kunder är betydande trots att det har funnits lediga jobb att söka. De lediga jobben matchar inte de sökandes profil.

Som främsta sysselsättningsfrämjande åtgärd erbjuder Ams inflyttade möjlighet att delta i SFI-kurser. En utmaning har varit att finna andra effektiva åtgärder som Ams kan erbjuda för att främja integration och inträde på arbetsmarknaden. Här finns ett behov av att utveckla utbudet av integrationsfrämjande åtgärder i samarbete med andra aktörer.

Till landskapsregeringens uppgifter hör styrning, rådgivning och stöd till Ams och utvecklingen av personalens kompetens i arbete med att främja integrationen.<sup>78</sup>

Landskapsregeringens näringsavdelning ansvarar för att främja näringslivet och stärka arbetsmarknaden på Åland. Avdelningen kan bevilja finansiering till företag eller personer som vill utveckla eller expandera sina företag. Möjligheten att söka dessa stöd står även öppen för inflyttade. Stödet erbjuds i form av information, råd, stöd och kontakter. Liksom tidigare finns det även möjlighet för företag och olika övriga aktörer att söka EU-bidrag.

Landskapsregeringen konstaterar att det fortsatt finns behov av information kring arbetsgivares och arbetstagares rättigheter och skyldigheter. Det är viktigt att aktivt förebygga diskriminering och särbehandling på arbetsplatser.

Med inflyttning och mångfald kommer nya möjligheter. Nya vänner, kollegor, chefer och kunder. Nya eller utökade nätverk och kontakter. Hur vi på bästa sätt inkluderar, uppmuntrar och ger utrymme åt all ny kompetens, kunskap, erfarenhet och idéer är något som både privat och offentlig sektor bör utveckla vidare.

**Mål:**

- Inflyttade kvinnor och män kommer in på arbetsmarknaden så fort som möjligt så att sysselsättningsgraden för utomnordiska inflyttade blir på samma nivå som för den övriga befolkningen.
- Fler inflyttade kvinnor och män kommer in på arbetsmarknaden på en nivå där deras kvalifikationer, kompetens och kunskap kan tas tillvara.
- Ökad tillväxt och konkurrenskraft genom stärkt mångfald i arbets- och näringsliv.
- Åländskt näringsliv är aktiva aktörer i olika satsningar för att få in inflyttade på arbetsmarknaden.

---

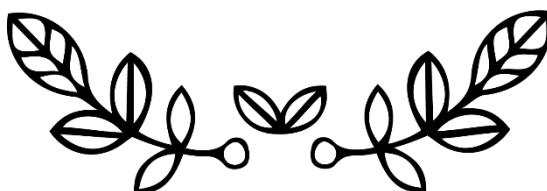
<sup>78</sup> ÅFS 2012:74 29§

**Åtgärder:**

- ✓ Valideringssystemet stärks och följs upp
- ✓ Vägledningstjänster erbjuds för alla individer inom och utanför utbildningssystemet.
- ✓ Integrationsplaner som görs upp av Ams, stärks genom ökat utbud av integrationsåtgärder samt stärkt samarbete/dialog med kommunerna
- ✓ Fortsatt utvecklingsarbete för att förbättra arbetsmarknadsservicen för inflyttade.
- ✓ Dialog med näringslivet, privata och offentliga arbetsgivare kring möjligheter att snabbare komma ut i arbetslivet (mentorskap, nätverksbygge, praktik, etc)
- ✓ Tillhandahåll information om arbetsliv, rättigheter och skyldigheter till inflyttade, bland annat vid SFI-utbildningar, samt genom särskilda infotillfällen riktade till inflyttade, men också arbetsgivare.
- ✓ Kontinuerlig utbildning, kompetensutveckling, utbyte och nätverkande för personalen hos berörda aktörer för att öka kunskap och förståelse kring frågor som gäller integration och mångfaldsarbete.
- ✓ Utbyte och dialog mellan berörda parter för vidareutvecklingen av insatser och åtgärder.
- ✓ Utred och ta initiativ till samarbeten för att implementera framgångsrika modeller och verktyg från andra områden. I synnerhet de som gynnar möten mellan personer och organisationer samt möten som gynnar matchning efter kompetensnivå och tidigare erfarenheter.
- ✓ Information om arbetsmarknadsfrågor och jobbsökning ges på flera språk till exempel med hjälp av samhälls- och hälsokommunikatörer.

**Aktörer:** *Landskapsregeringen (näringsavdelningen och utbildningsbyrån), Ålands gymnasium, Ams, kursarrangörer för integrationsutbildning.*

*Kommunerna redogör för sina åtgärder och ansvarsområden i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.*



## 9.6. HÄLSA OCH VÄLMÅENDE

Det finns en tydlig koppling mellan förutsättningarna att etablera sig i samhället och god hälsa. Hälsa och välmående är inte separata sakfrågor på något vis utan kräver precis liksom integrations ett tvärgående perspektiv som genomsyrar verksamheter och insatser inom flera områden. Hälsa definieras av Världshälsoorganisationen (WHO) som ett tillstånd av ett fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. Detta innebär att hälsa inte ska likställas med frånvaro av sjukdom utan också ses som en resurs som aktivt stärker individens kapacitet i stort. Hur en individ mår kan påverkas av många olika faktorer; upplevelser av diskriminering, fysiskt ansträngande arbete, begränsning av ekonomiska och sociala möjligheter, tillgång till hälsovård, tillgång till tolk, bristande kunskap om sjukvårdssystemet, dåligt förtroende/tillit till systemet och myndigheter, arbetslöshet, oro och ångest med mera. Ofta ligger orsakerna utanför det sakpolitiska vård- och omsorgsområdet. Med detta som grund förordar både WHO och EU ett bredare hälsoperspektiv "Health in All Policies".<sup>79</sup>

I landskapsregeringens föregående integrationsfrämjande program tillkom hälsa som fokusområde, vilket under programperioden också utvecklats på flera sätt. Landskapsregeringen noterar att "hälsa" var den faktor som tillsammans med "arbete" och att "barnen får gå i skola" rankades som viktigast för integration i den undersökning som ÅSUB genomförde år 2020 bland inflyttade till Åland.<sup>80</sup> Landskapslag (2011:114) om hälso- och sjukvård syftar till att främja och upprätthålla hälsa, välfärd, social trygghet och arbets- och funktionsförmåga för landskapets hela befolkning. Lagen syftar även till att minska hälsoskillnaderna mellan olika befolkningsgrupper i landskapet och säkerställa att hela befolkningen i landskapet har rätt till sådan hälso- och sjukvård som vars och ens hälsotillstånd förutsätter.<sup>81</sup> God hälsa och tillgång till hälsovårdstjänster är en förutsättning för att kunna integreras och delta i samhället.

Inom projektet *En säker hamn* har Åland haft en integrationsansvarig vid ÅHS. Detta har möjliggjort många kunskapshöjande, konkreta åtgärder riktade till anställda vid ÅHS, inflyttade och allmänheten. Det har också varit värdefullt för personalen att ha någon att vända sig till med dessa frågor. Integrationsansvarige blev snabbt också en viktig kanal för att nå ut med information om pandemin och förebyggande åtgärder. Under projektet *En säker hamn* har integrationsansvarig vid ÅHS ordnat flertalet tillfällen med information om bl.a. hälso- och sjukvårdssystemet, hälsosam livsstil, egenvård och hygien på lektionstid för SFI-eleverna.

En ny nordisk rapport kring hälsokompetens bland invandrargrupper, framförallt utrikesfödda kvinnor, kommer ut i början av 2021. Valet av att fokusera mer på gruppen invandrarkvinnor baseras på att de klassas som en mer utsatt grupp jämfört med männen bland annat när det kommer till utbildningsnivå och att etablera sig på arbetsmarknaden. Projektet *Hälsokompetens bland invandrarkvinnor i Norden* konstaterar att för att förbättra och upprätthålla god hälsa och livskvalitet livet igenom bör ett större fokus sättas på människors hälsokompetens. Hälsokompetens handlar om individers förmåga att förstå och använda hälsoinformation för att bibehålla, främja eller förbättra sin hälsa. Samband mellan låg hälsokompetens och ojämlikhet i hälsa har konstaterats.<sup>82</sup>

I den svenska studien *Utan hälsa ingen etablering*<sup>83</sup> låg fokus på utmaningar och lösningar på folkhälsa, kvinnors hälsa samt barns hälsa. Resultatet var att mer hälsofrämjande insatser behövs, liksom kunskap och stöd hos de nyanlända samt vikten av att personal som möter personerna ges möjlighet till kompetensutveckling för att främja en främja ett kultursensitivt bemötande, bättre helhetssyn och förståelse. Studien konstaterar att det visat sig bra att integrera hälsoinsatser inom SFI-undervisning. Utöver positiva

<sup>79</sup> <https://www.who.int/healthpromotion/frameworkforcountryaction/en/>

<sup>80</sup> ÅSUB 2020:3

<sup>81</sup> Landskapslag (2011:114) om hälso- och sjukvård, 1§

<sup>82</sup> <https://nordicwelfare.org/projekt/halsokompetens-bland-invandrarkvinnor-i-norden/>

<sup>83</sup> [http://www.barnintro.se/Kap4/Utan\\_halsa\\_ingen\\_etablering.pdf](http://www.barnintro.se/Kap4/Utan_halsa_ingen_etablering.pdf) Utan hälsa ingen etablering. Länsstyrelsen Stockholm 2011.

effekter på hälsan, så främjar det även delaktighet och inflytande. I det svenska ESF-projektet *Hälsofrämjande etablering*<sup>84</sup> har samma aspekter lyfts, men även vikten av samverkan och samsyn kring målgruppen. Projektet som är ett samarbete mellan arbetsförmedling, försäkringskassa, samordningsförbund, kommuner och regioner organiserade sig utifrån lokala förutsättningar. Om en socialsekreterare i kommunen, lärare på SFI, arbetsförmedlare eller sjukvårdspersonal misstänkte att individen hade någon form av ohälsa eller funktionsnedsättning som kunde påverka etableringsprocessen fanns möjligheten att remittera personen till projektet.

Det räcker inte med att enbart tillhandahålla information om hälsa och vård, även kommunikation och dialog är nödvändig. För att patienten ska kunna vara delaktig i sin behandling, ta ansvar för sin hälsa och kunna fatta beslut om sin vård är det viktigt att hen får tillräcklig information som hen förstår och kan tillgodogöra sig. Ett begrepp som används i dessa sammanhang är *hälsolitteracitet*. Det handlar om människors egen förmåga och förutsättningar att kunna förstå information som handlar om hälsa. Faktorer som kan påverka den är språk, läs- och skrivkunskap, utbildning och kännedom om strukturer, tillgång till medier, etc. Graden av hälsolitteracitet beror inte bara på kunskap eller utbildning utan kan variera utifrån situation och sammanhang; hur man mår och i vilken livssituation, kultur eller omgivning man befinner sig. Det är viktigt att försäkra sig om att diagnoser och instruktioner förstås och att vara öppen för att individuella behov och insatser behövs.<sup>85</sup>

I Sverige har det blivit lagstadgat att erbjuda hälsokommunikatörer som kan kommunicera på olika språk med nyinflyttade. På Åland utbildades de första Samhälls- och hälsokommunikatörerna som en integrationsfrämjande åtgärd inom ramen för projektet *En säker hamn*. Målsättningen var bland annat en förebyggande satsning genom att de kan informera och via dialog med deltagarna göra hälso- och sjukvården mer tillgänglig.<sup>86</sup>

Det kan finnas skillnader i hälsotillstånd som kan relateras till orsaker varför och varifrån man har migrerat. Bland personer som tvingats fly är psykisk ohälsa och posttraumatisk stress vanligare. Ca 30 % av de asylsökande i Sverige har fått diagnosen posttraumatiskt stressyndrom, PTSD. I vissa länder är infektionssjukdomar så som hepatit B och C, tuberkulos och HIV vanligare än i Norden. Den livsstil man har med sig i form av kost-, motions-, tobaks- och alkoholvanor, liksom sociala faktorer spelar en stor roll för en persons hälsa. Att stå utanför arbetsmarknaden och uppleva att man diskrimineras är några faktorer som kan medföra stor och kontinuerlig stress och bidra till sämre hälsa. Det är också viktigt att vara medveten om att hälsosituationen och behoven kan se olika ut bland kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära.

Folkhälsomyndigheten i Sverige har tagit fram ett kunskapsunderlag om hälsa hos migranter baserat på flera olika studier. I underlaget konstateras att de migrantgrupper som ingår i "utrikes födda" utgör en femtedel av befolkningen som generellt har en delvis sämre hälsa än den inrikes födda majoritetsbefolkningen. Myndigheten lyfter att detta inte enbart kan förklaras av förhållanden som migranterna genomlevt innan och eventuellt under migrationen till Sverige. Tvärtom tyder en del på att den delvis sämre hälsan hos migranterna beror på faktorer efter flytten till Sverige. Hos migranter som bott i Sverige fem år eller mer är välfärdssjukdomarna vanligare än hos nyanlända migranter.<sup>87</sup>

Även om det i dagsläget saknas en övergripande bild om hur hälsosituationen bland inflyttade ser ut och i vilken utsträckning man uppsöker vården. Erfarenheter från Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) visar att den ökade inflyttningen till Åland också märks inom vården. Förutom uppenbara utmaningar så som kommunikation i de fall man saknar gemensamt språk, så kan det även finnas olikheter mellan hälsosystemen

---

<sup>84</sup> <https://skr.se/integrationsocialomsorg/asylochflyktingmottagandeintegration/samverkan/projekthalsoframjandeetablering.24700.html>

<sup>85</sup> [www.halsolitteracitet.se](http://www.halsolitteracitet.se)

<sup>86</sup> Läs mer om Samhälls- och hälsokommunikatörerna under rubriken "9.1. Information och stöd"

<sup>87</sup> Folkhälsomyndigheten, *Hälsa hos personer som är utrikes födda – skillnader i hälsa utifrån födelseland Ett kunskapsunderlag om hälsa, livsvillkor och levnadsvanor bland utrikes födda personer boende i Sverige*, 2019



i olika länder och förförståelsen kring hälsa. I många länder finns till exempel inte förebyggande hälsovård. Det är rimligt att anta att möjligheterna att prioritera vård av sig själv, i likhet med övrig befolkning, varierar utifrån förutsättningarna exempelvis vad gäller att förstå systemet, klara av att boka och betala en läkartid, samt att ta sig till hälsocentral eller sjukhus.

Kunskapshöjande insatser för inom kultursensitivitet för personalen är avgörande för allas rätt till hälsovård och för jämställd hälsovård. Att arrangera integrationsutbildning till närvårdare kan också ses som en strategisk satsning av samhället för att det bidra till att öka mångfalden bland vårdpersonalen.

Mer information om hur vården på Åland fungerar och var den finns att tillgå behövs. Samarbete med kommunerna med proaktiv information och kommunikation till nya kommuninvånare om serviceutbud och hälsotjänster, samt vilka rättigheter man har, skulle kunna bidra till att öka kännedom om vården. Andra arenor där information om vården kunde inkluderas är på arbetsplatser, barnomsorgen, skolor, SFI-utbildningar, rådgivningar, liksom vid magistraten. Även vad gäller förebyggande arbete är det viktigt att inkludera så många som möjligt, till exempel genom grupper för hälsofostran.

ÅHS har erfarenhet av att det finns grupper som riskerar att hamna utanför hälsovården. Det handlar framförallt om yngre flickor och pojkar som inte har plats inom barnomsorg som inte är inskrivna i barnrådgivningen samt gravida kvinnor. De blivande föräldrarna med annat modersmål än svenska saknas i stor utsträckning på de föräldraförberedande kurser som ordnas av ÅHS/Folkhälsan. Det kan också handla om vuxna som inte har företagshälsovård eller studerandehälsa. Särskilda åtgärder för att fånga upp dem behövs. En annan sårbar grupp är så kallade EU-migranter och personer som väntar på uppehållstillstånd och som inte har rätt till sjukvårdstjänster.

Statistiken visar att den inflyttade befolkningen är relativt ung. Vi vet att många flyttar till Åland för att arbeta, ofta inom fysiskt ansträngande yrken. Landskapsregeringen uppmärksammar att detta kan innebära en ökad risk för skador och förslitningar, med försämrad hälsa och försörjningsmöjligheter som följd.

I landskapsregeringens hälsopolitiska program för Åland 2010-2020 konstateras att delaktighet, medverkan och inflytande är förknippade med hälsoperspektivet. Vidare sägs att en särskild utmaning för det åländska samhället är att beakta det stadigt växande antalet invånare på Åland som är födda utanför landskapet. Olika insatser för att underlätta att man kommer in i samhället är av stor betydelse även ur ett hälsofrämjande perspektiv.

Mer kunskapshöjande åtgärder om hur hälsa påverkas och påverkas av migration och integration behövs. Det gäller myndigheter, beslutsfattare och personal som arbetar direkt med inflyttade. Att anamma olika perspektiv för att hitta brister eller utreda konsekvenser av olika insatser är nödvändigt. Barnkonsekvensanalys, jämställdhetskonskvensbedömningar och handbok om Istanbulkonventionen<sup>88</sup> samt *Riva hinder*<sup>89</sup> är exempel på verktyg som kan tillämpas.

---

<sup>88</sup> Social- & hälsovårdsministeriet, Plan för genomförande av Istanbulkonventionen 2018-2021, publikation 2017:17

<sup>89</sup> Verktyg och handlingsplanen *Riva hinder* kan laddas ned här: <https://www.vgregion.se/halsa-och-varld/varldgi-varwebben/amnesomraden/jamlik-varld/riva-hinder/>

**Mål:**

- Studerandehälsovård för heltidsstuderande SFI-elever
- Ökad tillgång till hälsovårdstjänster, hälsofrämjande samt förebyggande aktiviteter bland inflyttade kvinnor, män, flickor, pojkar och icke-binära.
- Integrationsansvarig/-samordnare vid ÅHS
- Integrationsgrupp vid ÅHS
- Att verktygen Riva Hinder och Kulturformuleringsintervjun används inom ÅHS
- Samarbetet mellan ÅHS/kommun och Helsingfors Diakonissanstalt fortgår (kring krigstrauma)
- Bildstöd och tolk används inom vården
- Skriftligt material på olika språk och lättsvenska används inom vården
- Skapa förutsättningar för och öka medvetenheten om (god) hälsolitteracitet
- Erbjuder kurser för hälso- och sjukvårdspersonal kring interkulturell kommunikation och kultursensitivt bemötande
- ÅHS lyfter etnicitet och andra kulturer i sin värdegrund

**Åtgärder:**

- ✓ Förebyggande arbete genom hälsoskolning och/eller hälsorelaterad information inkluderas i SFI-kurser.
- ✓ Ålands landskapsregering upprättar ett folkhälsopolitiskt program där även hälsa hos migranter lyfts. (ansvarig: landskapsläkare)
- ✓ Utbyte och dialog mellan berörda parter för vidareutvecklingen av insatser och åtgärder.
- ✓ Mallen som Ålands landskapsregering understöder för genomförande av inledande kartläggningar (som genomförs av Ams och/eller kommunen) tar individens hälsa i beaktande och ligger till grund för vidare integrationsplaner.
- ✓ Mallen som Ålands landskapsregering lagt som grund för det kommunala integrationsfrämjande programmet lyfter hälsa och delaktighet.
- ✓ ÅHS upprättar en värdegrund för verksamheten.
- ✓ ÅHS genomför riktade fortbildningsåtgärder för vårdpersonalen inom bland annat bemötande, kulturkunskap och användande av bildstöd och tolk.
- ✓ ÅHS upprätthåller både sitt intranet och sin officiella hemsida med vård- och hälsorelaterad information och material som tagits fram/samlats in inom *ramen för projektet En säker hamn*.
- ✓ Utbildade Samhälls- och hälsokommunikatörer finns att boka via projektet En säker hamn och efter projektslut via Kompassen. Kommunikatörerna kan informera på olika språk och kan bokas av kommuner, KST, företag, skolor, rådgivningar, ÅHS, Landskapsregeringen, föreningar. (Läs mer under rubriken Information; Samhälls- och hälsokommunikatörer).

**Aktörer:** ÅHS, kommuner, KST, Ålands landskapsregering (landskapsläkare, socialvårdsbyrå, utbildningsbyrå, specialsakkunnig vid regeringskansliet), utförare av integrationsutbildningar.

*Kommunerna redogör för sina åtgärder och ansvarsområden i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.*

## 9.7. DELAKTIGHET OCH GODA RELATIONER – FÖREBYGGANDE AV FRÄMLINGSFIENTLIGHET OCH DISKRIMINERING

Delaktighet och goda relationer är viktiga ingredienser för att förebygga främlingsfientlighet och diskriminering i samhället. Via samhälls- och hälsokommunikatörerna, SHK, kan information förmedlas på flera språk, vilket underlättar samtal och kunskapsinhämtning och bidrar till tillit och delaktighet.

Ålands landskapsregering poängterar att de åländska aktörerna i sitt arbete för att främja delaktighet, skapa goda relationer och förebygga såväl främlingsfientlighet som diskriminering, aktivt ska beakta de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen och Istanbulkonventionen i sina verksamheter både internt och externt. Det är också viktigt att främja likabehandling genom att upprätthålla kunskap och kompetens kring frågor som rör integration, mångfald, kön och jämställdhet, intersektionalitet, delaktighet och icke-diskriminering hos personal. Syftet med Landskapslagen om främjande av integration förklaras i 1§:

*Syftet med denna lag är att stödja och främja invandrarkvinnors och invandarmäns samt invandrarflickors och invandrapojkars utbildning, sysselsättning och annan integration samt deras möjligheter att aktivt delta i samhället. Lagens syfte är dessutom att främja jämlikhet och likabehandling och en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper.<sup>90</sup>*

Landskapsregeringen konstaterar att mångfald är att se individen och att kunna erbjuda alla barn ett likvärdigt bemötande. Att se flickor och pojkars olika bakgrund, kunskaper och erfarenheter som en tillgång och att se jämställdhet mellan könen som en självklar del av mångfaldsarbetet. Mångfald handlar inte bara om representation utan också om att tillvarata erfarenheter och se vinsterna av olikhet i samhället.

Hur Landskapslagen om främjande av integration ska tillämpas på barn förklaras i 4§. Här lyfts att särskild uppmärksamhet ska fästas vid barnets bästa och vid barnets utveckling.<sup>91</sup> Integrationslagen lyfter även att barn som har fyllt 12 år ska ges tillfälle att, bli hört i ett ärende som gäller barnet självt. Barnets åsikter bör utredas och barnet höras på ett språk som barnet förstår.<sup>92</sup>

*Medborgerligt deltagande* är en viktig aspekt av integration och delaktighet i samhället. Genom att rösta och ställa upp som kandidat i våra val säkerställer vi en god representation i våra beslutsfattande och lagstiftande organ. I analysen efter lagtings- och kommunalvalen 2011 konstaterades att valdeltagandet var markant lägre för gruppen unga röstare och bland inflyttade. Därför gjorde landskapsregeringen tillsammans med Mariehamns Stad en satsning inför valen 2015 för att informera om rätten att rösta, samt hur valen på Åland går till, riktad till dessa grupper. En webbsida med informationsmaterial togs fram på flera språk och informationsträffar ordnades. Statistik från ÅSUB visar att trots att valdeltagande ökade något jämfört med 2011, utnyttjade bara en knapp tredjedel av de röstberättigade födda utom Norden sin rösträtt i kommunalvalet 2015.<sup>93</sup> Fortsatta satsningar på att få unga och inflyttade personer att rösta gjordes inför valet 2019 av valadministratör samt ungdoms- och demokratisamordnaren.<sup>94</sup>

---

<sup>90</sup> ÅFS 2012:74 1§

<sup>91</sup> I lagen hänvisas även till barnskyddslagen och det som föreskrivs i 4§ i barnskyddslagen (FFS/2007) som äger tillämpning på Åland enligt landskapslagen (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland av barnskyddslagen.

<sup>92</sup> Förvaltningslagen (2008:9) för landskapet Åland, 28 §

<sup>93</sup> ÅSUB 2016:1 (Valdeltagande 2015) [www.asub.ax/files/valdeltagande\\_2015.pdf](http://www.asub.ax/files/valdeltagande_2015.pdf)

<sup>94</sup> Läs mer om detaljer kring satsningarna i Ålands landskapsregerings kommande slutrapport "Ungdoms- och demokratiprojektet 2018-2020"

I lagtingsvalet 2019 var skillnaderna rätt små bland de röstberättigade bosatta på Åland. Röstningsprocenten bland väljare födda på Åland samt i Finland och Sverige uppgick till över 70 procent, medan röstningsprocenten bland personer födda utanför Norden uppgick till närmare 65 procent. Betydligt större skillnader finns i kommunalvalet där också antalet röstberättigade som är födda utanför Åland är mycket högre. De som är födda på Åland och i Finland röstade flitigast, 73 respektive 67 procent och de som är födda i Sverige låg på 57 procent. Valdeltagandet hos de som kommer från utomnordiska länder hade ett valdeltagande på knappt 30 procent. I alla de nämnda grupperna röstade kvinnorna flitigare än männen. Lägst valdeltagande var det hos röstberättigade födda i Baltikum (under 25 procent). Personer från andra världsdelar än Europa låg över 35 procent.<sup>95</sup>

### Diskriminering

Diskriminering handlar om att berövas rätten att få vara sig själv. I samma stund som någon underordnas och diskrimineras är det någon annan som överordnas eller prioriteras. Diskriminering skapas i vardagen oftast i sådana lägen då bilden av andra människor bygger på okunskap, förutfattade meningar och fördomar och okunskap som vi inte alltid är medvetna om. Vinsterna med likabehandling i samhället är många.

Landskapsregeringen poängterar vikten av att likabehandling och icke-diskriminering gäller i allt integrationsarbete. Sedan 2005 har Åland en egen lagstiftning mot diskriminering. Förebyggande arbete förutsätter kunskap om likabehandling, inklusive kunskap om intersektionalitet och hur diskriminering och utanförskap riskerar att förstärkas i vissa fall. Landskapsregeringen betonar starkt myndigheters och berörda aktörers ansvar att följa dessa principer och främja ett öppet och inkluderande Åland där var och en garanteras en likvärdig behandling. I Finlands grundlag lyfts att ingen får diskrimineras av någon orsak som gäller hennes eller hans person. Lagen om likabehandling förbjuder diskriminering på grund av ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion eller annan övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller av någon annan orsak som gäller någons person.

*Diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung<sup>96</sup> är förbjuden i Europeiska unionen (EU). Ändå förekommer sådan diskriminering i vårt samhälle. Det räcker inte att vara mot rasism. Vi måste aktivt motverka rasism. Rasism<sup>97</sup> skadar samhället på många olika sätt. Det mest uppenbara är att många EU-invånare utsätts för diskriminering som påverkar deras mänskliga värdighet, möjligheter i livet, välstånd och välbefinnande och ofta även deras personliga säkerhet. Diskriminering är också ett misslyckande att upprätthålla EU:s grundläggande värden. Alla människor i EU bör få åtnjuta sina grundläggande fri- och rättigheter och kunna delta i samhällslivet på lika villkor utan hänsyn till ras<sup>98</sup> eller etniskt ursprung<sup>99</sup>. Vår sociala, politiska och ekonomiska styrkeposition följer av att vi är förägnade i mångfalden – rasism försvagar oss alla. EU kan och måste göra mer för att säkerställa likabehandling och jämlikhet för alla.<sup>100</sup>*

---

<sup>95</sup> ÅSUB, <https://www.asub.ax/sv/statistik/valdeltagandet-2019>

<sup>96</sup> Direkt och indirekt diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung definieras i artikel 2 i rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (nedan kallat likabehandlingsdirektivet).

<sup>97</sup> Enligt Europarådets europeiska kommission mot rasism och intolerans avses med rasism övertygelsen att en sådan grund som ras, hudfärg, språk, religion, medborgarskap eller nationellt eller etniskt ursprung motiverar kränkning av en människa eller grupp av människor, eller en uppfattning om att vara överordnad någon annan eller en grupp av människor

<sup>98</sup> Användningen av termen ras innebär inte ett godtagande av teorier som försöker fastställa att det finns skilda människoraser

<sup>99</sup> För begreppet etnicitet, se domen av den 16 juli 2015 i mål CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, punkt 46.

<sup>100</sup> Europeiska kommissionen, EU:s handlingsplan mot rasism 2020-2025, antaget 18 september 2020, [https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/a\\_union\\_of\\_equality\\_eu\\_action\\_plan\\_against\\_racism\\_2020\\_2025\\_sv.pdf](https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/a_union_of_equality_eu_action_plan_against_racism_2020_2025_sv.pdf)

Landskapsregeringen konstaterar att det krävs aktivt arbete och åtgärder för att nå det övergripande målet för integrationspolitiken. Alla kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet. Åland ska vara ett inkluderande samhälle där alla garanteras en likvärdig behandling och fler har möjlighet att delta och bidra till en positiv samhällsutveckling.

Diskriminering och användandet av våld är förbjudet i lag, men ändå förekommer det i hemmen, skolan, på fritiden och på arbetsplatsen även på Åland. Insatser och medvetenhöjande åtgärder behövs på alla nivåer: individ, familj, grupp, samhälle och inom den offentliga, privata och tredje sektorn. Diskriminering och likabehandling är kopplade till alla människors lika värde och FN:s grundläggande konventioner om mänskliga rättigheter och ska ses som ett uttryck för politisk vilja.

I ÅSUB rapport "Att leva och bo som inflyttad på Åland" 2020:3 uppgav 14 procent av de utomnordiska svarande att de upplevt diskriminering för att de haft en utländsk bakgrund eller annan nationalitet, dåliga svensk-kunskaper eller utländsk utseende. I samma undersökning noterades att 9% av invandrare från Norden och med ett svenskt/skandinaviskt språk upplevt diskriminering kopplat till att de är inflyttade.

2010 gjorde ÅSUB en rapport kring upplevd diskriminering i det åländska samhället och då uppgav nästan hälften av respondenterna med icke nordiskt modersmål att de upplevt sig diskriminerade på Åland.<sup>101</sup> En ny diskrimineringsrapport presenteras i början av 2021.<sup>102</sup>

#### **Mål:**

- Valdeltagande och representation speglar befolkningen
- Minskad förekomst av diskriminering
- Ökad kunskap om mänskliga rättigheter och konventioner
- Ökad kunskap och förståelse för olika kulturer
- Målformulering för barnomsorg och grundskoleutbildning: "Alla barn och elever har rätt till en likvärdig barnomsorg och grundskoleutbildning utan trakasserier och mobbning oavsett kön, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck, funktionsnedsättning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning eller annat skäl."

#### **Åtgärd:**

- ✓ Förbättrad valinformation. (Valdeltagande och representation är en av indikatorerna för integration och följs upp.)
- ✓ Målformuleringen skrivs in i en icke-diskrimineringsparagraf i den nya Landskapslag om barnomsorg och grundskola i § 5.
- ✓ Styrdokumenten förtydligas. Grundskolans läroplan har tidigare nämnt mänskliga rättigheter och barnkonventionen en gång i ämnesdelen för religion under rubriken Etik. I samband med att den nya läroplanen uppdateras 2021 utökas hänvisningarna till mänskliga rättigheter och konventionen både i den allmänna delen och barnkonventionen tas upp som centralt innehåll inom flera läroämnen.
- ✓ Information, seminarier och fortbildningsinsatser ordnas för olika målgrupper på relevanta teman som till exempel normmedvetenhet, mångfald, likabehandling, diskriminering, etc.
- ✓ Åtgärder för att främja goda relationer och förebygga främlingsfientlighet och diskriminering inom grundskola.

---

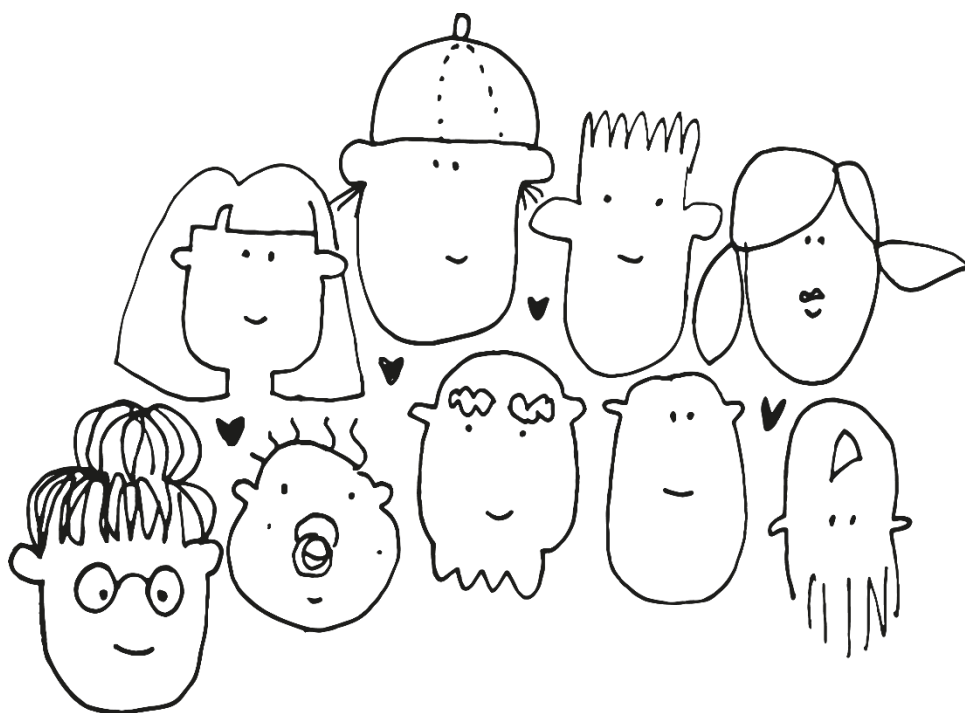
<sup>101</sup> ÅSUBs rapport "Upplevd diskriminering i det åländska samhället år 2010" [www.asub.ax/files/rapport\\_2010\\_8\\_0.pdf](http://www.asub.ax/files/rapport_2010_8_0.pdf)

<sup>102</sup> Rapporten följs upp i samband med att detta program uppdateras 2021/2022.

- ✓ Mångkulturella almanackan och pedagogiska pärlor erbjuds som ett verktyg för att lyfta olika kulturer traditioner i barnomsorg, skola och äldreomsorg.
- ✓ Diskrimineringsituationen inom arbetslivet följs upp
- ✓ Informationsinsatser för att främja medborgerligt deltagande bland inflyttade
- ✓ samt stärkt social gemenskap i samhället genom ökad kunskap, delaktighet i sociala arenor och demokratiska processer.

**Ansvariga:** Landskapsregeringen (landskapsläkare, utbildningsbyrån, specialsakkunnig vid regeringskansliet), barnomsorg och skolaktörer, aktörer inom tredje sektorn.

Kommunerna redogör för sina åtgärder och ansvarsområden i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.



## 9.8. HUMANITÄRA INSATSER I EN VÄRLD I FÖRÄNDRING

### Flyktingsituationen i världen

Under en 10-årsperiod har antalet människor på flykt i världen dubblerats och gått från 41 miljoner till 79,5 miljoner år 2019. Av dessa 79,5 miljoner uppskattades ungefär hälften vara barn. FN:s flyktigorgan UNHCR väddar till världens länder om att göra mycket mer för att hjälpa människor som har tvingats på flykt från konflikter eller förföljelse. Drygt 45 miljoner av människorna på flykt flyr inom sitt eget hemland, närmare 30 miljoner har tvingats korsa sitt hemlands gränser. Över 4 miljoner människor runtom i världen inväntar besked på sin asylansökan.

Den väpnade konflikten i Syrien som inleddes 2011 har tvingat miljontals människor på flykt. Denna kris som utspelar sig vid EU:s gräns, tillsammans med andra krigs- och katastrofområden runtom i världen har resulterat i en flyktingsituation som Europa inte sett sedan andra världskriget. Trots att UNHCR fortsätter rapportera statistik som visar på en ökande trend av antal flyktingar i världen visar EU:s statistik på en minskad andel människor som söker asyl i EU för första gången. År 2015 uppgick antalet till 1 216 900, vilket nästan halverats till 2019 års notering på 612 700 personer.<sup>103</sup>

Flyktingmottagning blev en stor fråga och utmaning inom EU-samarbetet och även det nordiska samarbetet under förra programperioden. I samband med statsbudgeten beslutar Finlands riksdag årligen hur många kvotflyktingar Finland förbinder sig att ta emot. Utöver personer som söker asyl i Finland, tar landet år 2020 emot 850 kvotflyktingar inom ramen för kvotsystemet som upprätthålls av UNHCR, dessa personer bor inte på flyktingförläggningar i Finland. Finland har också förberett sig på att ta emot 120 akuta fall år 2020. Det är viktigt att Åland deltar även vad gäller dessa frågor både nationellt och inom ramen för det nordiska och europeiska samarbetet. Åland har sedan 1990-talet (genom Mariehamns stad) tagit emot kvotflyktingar. Under perioden 2015-2020 har Mariehamn, Jomala, Saltvik, Brändö, Sund, Kumlinge, Finström, och Lemland erbjudit kommunplatser för kvotflyktingar från Syrien.

Landskapsregeringen ser den pågående flyktingkatastrofen som ett globalt ansvar som Åland ska ta sin del av och stöttar kommunerna genom expertis och olika konkreta verktyg.<sup>104</sup>

### Bistandsfrågor

UNHCR är den största mottagaren av multilateral årlig finansiering från Finland. Denna sorts finansiering möjliggör stödinsatser på plats. Utrikespolitiska frågor för att hjälpa på plats faller in under riksbehörighet. År 2019 gav Finland 22,5 miljoner amerikanska dollar till UNHCR, pengarna användes bland annat till insatser i Sydsudan, Syrien, Jemen och Kongo. I utrikespolitiken har Finland lyft ett tematiskt finansieringsfokus på att stärka stödet till utsatta grupper i förflyttningssituationer, inklusive personer med funktionsnedsättning och specifika behov. Räknat per capita placerar sig Finland (inkl. Åland) genom donationen som 13:e land i världen.<sup>105</sup>

**Människohandel, tortyr, flykting- och asylmottagning** faller utanför Ålands självstyrelse och regleras i rikslagstiftning. Åländska kommuner har möjlighet att erbjuda kommunplaceringar till kvotflyktingar och andra personer som sökt och fått skydd (beviljats uppehållstillstånd med s.k. flyktingstatus) i Finland. Efter beslut i kommunfullmäktige tecknar kommunen ett särskilt avtal för flyktingmottagande direkt med riksmyndigheter (NTM-centralen). Under förutsättning att den åländska kommunen har tecknat avtal med NTM-centralen och har ett aktuellt kommunalt integrationsfrämjande program så är förutsättningar

<sup>103</sup> För nationell statistik kring uppehållstillstånd i Finland se [Migrationsverkets sida](#)

<sup>104</sup> Till exempel genom föreläsningar, framtagande av informationspaket till kommunerna eller modeller på hur ett kommunalt integrationsprogram kan utformas. Landskapsregeringen har också varit huvudman för projektet "En säker hamn – kraftsamling för kommuner, myndigheter och tredje sektorn för att utveckla samarbetet vid flyktingmottagning och integration på Åland" 2018-2021 för att skapa bättre förutsättningar för flyktingmottagandet på Åland.

<sup>105</sup> <https://www.unhcr.org/neu/government-donors/finnish-government>

att söka tillbaka ersättningar från staten för integrationsfrämjande åtgärder kopplat till bland annat flyktingmottagande samma som landets övriga kommuner.<sup>106</sup>

### **Flyktingförläggning på Åland**

I landskapsregeringens senaste program för främjande av integration lyftes att möjligheten att förverkliga en flyktingförläggning på Åland skulle utredas som ett led i att förbättra den åländska flyktingmottagningen. Detta har gjorts. Juridiskt har konstaterats att inga hinder finns för att förlägga en flyktingmottagning på Åland, däremot är detta finländsk behörighet och beslut fattas av Migrationsverket.<sup>107</sup> Under den senaste programperioden har trenden visat att allt fler flyktingmottagningar runt om i landet läggs ned på grund av låg beläggning.

Migrationsverkets bedömning är ett minskat behov av att öppna nya mottagningar i landet. I nuläget finns således varken behov eller intresse av att starta upp en flyktingmottagning på Åland. I Finland uppgår beläggningsgraden på mottagningar för vuxna till 69 procent, vilket anses vara så lågt att ytterligare två av mottagningarna läggs ned 30.06.2020. I maj 2020 fanns 35 verksamma enheter, med en kapacitet på närmare 6400 platser. Mottagningsystemet har runt 7750 vuxna personer som hör till familjer, men då flera av personerna som söker asyl också har ordnat privat inkvartering ligger beläggningsgraden på dessa 35 mottagningar så lågt.

I maj 2020 var det i Finland sammanlagt fem verksamma enheter för ensamkommande minderåriga. Tre av dessa är hybridenheter som inkvarterar både asylsökande och ungdomar som fått uppehållstillstånd och två av dem är grupphem och stödboende. Sammanlagt finns 90 platser, beläggningen är 79% varav ca. 60 ungdomar är asylsökanden.

### **Kommunplatser för kvotflyktingar**

I Finland är det varje enskild kommun som i sitt fullmäktige har rätten att fatta beslut om kommunplatser för kvotflyktingar. Vid ett positivt beslut tecknar kommunen ett avtal direkt med staten (NTM-centralen). I denna process är inte Ålands landskapsregering involverad. Ekonomiskt stöd kopplat till flyktingmottagande i Finland (kvotflyktingar, flyktingar, asylsökanden) och stöd för personer som utsatts för människohandel utbetalas till kommuner och ÅHS direkt från staten.<sup>108</sup>

Ersättningen består av två delar. En del av ersättningen utbetalas automatiskt till boendekommun i form av kalkylerad ersättning<sup>109</sup> per individ (baserat på ålder) och en annan del är en fullkostnadsersättning<sup>110</sup> till antingen kommunen eller ÅHS. Fullkostnadsersättningen betalas endast ut mot ansökan av respektive instans för de faktiska specialkostnader som uppstått för social- och hälsovård, småbarnspedagogik, tolknings- och översättningskostnader samt kostnader för utkomststöd. Enligt Finlands integrationslag har kommunerna rätt till ersättningar för att de ordnar integrationsåtgärder för denna målgrupp. Ett grundläggande krav för att detta ska ersättas är att kommunen har ett avtal med NTM-centralen och ett aktuellt integrationsfrämjande program.<sup>111</sup>

Den centrala aktören vid mottagandet av kvotflyktingar är kommunen. På Åland finns en stor variation vad gäller kommunernas storlek och kapacitet att svara upp mot allt som krävs för ett flyktingmottagande, enligt lagstiftningen finns det också utrymme att flera kommuner ingår ett samarbete kring integrations-

---

<sup>106</sup> Regleringen av flyktingmottagande på Åland tillkom under föregående period 2012–15. Tidigare har flyktingmottagningen på Åland bekostats av landskapet och inte direkt av staten.

<sup>107</sup> FFS 746/2011 Lag om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

<sup>108</sup> Ersättningsförfarandet är annorlunda för asylsökanden. Denna söks via flyktingförläggningen och tidsfristen för ersättningsförfarandet för denna grupp är kortare (1 år istället för 2 år)

<sup>109</sup> Betalas ut 3 eller 4 år

<sup>110</sup> Vissa fullkostnadsersättningar kan betalas i 10 år eller tills dessa att personen blir finsk medborgare.

<sup>111</sup> <https://kotouttaminen.fi/sv/ersattningar-till-kommunerna>



åtgärder. Formerna för hur det kan se ut är en fråga för politisk dialog och beslutsfattande inom kommunen. Sedan januari 2014 har Egentliga Finlands närings, trafik- och miljöcentral (NTM-centralen) behörighet att sluta avtal med åländska kommuner, dialogen om flyktingmottagande sker direkt mellan kommun och NTM-central. Ett grundläggande krav för att en kommun ska kunna teckna avtal om att ta emot flyktingar är att kommunens fullmäktige har ett aktuellt kommunalt program för integrationsfrämjande.

**Under perioden 2015–2020 har kommunplatser erbjudits för planerat flyktingmottagande i åtta åländska kommuner. Samtliga kvotflyktingar som redovisas nedan har ursprungligen kommit från Syrien. (OBS! Personer med flyktingstatus får flytta fritt inom landet)**

<b>2015</b>	<b>Mariehamn</b>	<b>Totalt:</b> 20 personer
<b>2016</b>	<b>Jomala Saltvik Brändö</b>	<b>Totalt:</b> 16 personer
<b>2017</b>	<b>Kumlinge Sund</b>	<b>Totalt:</b> 11 personer
<b>2018</b>	<b>Finström Jomala Lemland Mariehamn</b>	<b>Totalt:</b> 26 personer
<b>2019</b>	Ingen åländsk kommun erbjöd kommunplats.	<b>Totalt:</b> 0 personer
<b>2020</b>	Ingen åländsk kommun erbjöd kommunplats.	<b>Totalt:</b> 0 personer
<b>2021</b>	<b>Mariehamn Enligt tidigare fullmaktbeslut avtal med NTM-central om mottagning vart 3:e år t.o.m. 2027)</b>	<i>Antal personer ej slutgiltigt fastställt.</i>

Under föregående programperiod har ramarna för kommunernas flyktingmottagning utretts och klargjorts. En manual med praktisk information till kommunerna har tagits fram vid sidan av annat informationsmaterial för att underlätta beslutsfattandet i kommunerna.<sup>112</sup> Flera åländska kommuner har fattat beslut att bereda kommunplats åt kvotflyktingar. Landskapsregeringen välkomnar dessa beslut och uppmantrar fler kommuner att bereda kommunplaceringar. Landskapsregeringen bistår vid behov inom ramen för sitt uppdrag med kunskap, fortbildning och samordning eftersom mottagningen omfattar många offentliga aktörer på Åland.

### **Asylsökande**

En person som befinner sig på Åland och vill söka asyl hänvisas alltid till riket för att skriva in sig vid en flyktingförläggning. Trots att Åland inte har en egen asylmottagning så finns det asylsökande personer som väljer att bo på Åland under sin asylprocess. Detta är helt möjligt att göra enligt lag under förutsättning att personen är inskriven vid en flyktingförläggning i Finland, sköter sina kontakter dit och har uppgett för förläggningen var hen bor och hur hen kan kontaktas. Personer som söker asyl har inte rätt att lämna landet under asylprocessen. Kostnader för social- och hälsovård, medicin, tolk osv för personer under en asylprocess faktureras direkt till mottagningen.

<sup>112</sup> [www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/flyktingmottagning](http://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/flyktingmottagning)

## Hjälpssystemet mot människohandel

Ifall kommunen behöver ordnar särskilda tjänster för en kommuninvånare som fallit offer för människohandel är det möjligt för såväl kommunen som ÅHS ansöka om ersättning inom hjälpssystemet för offer för människohandel för kostnader som uppstår i anknytning till detta.<sup>113</sup> De särskilda tjänsterna kan omfatta exempelvis sjukvård, terapitjänster, in- kvartering på skyddshem och tolk. Offer för människohandel får inte hjälpas mot deras vilja, om inte något annat föreskrivs i barnskyddslagen. Hjälpssystemets uppgift är att fokusera på personen som blivit utsatt och dessutom stöda minderåriga barn samt personer som medverkar i utredningen av människohandelsbrott. I brådskande fall kan ett eventuellt människohandels-offer inkluderas i hjälpåtgärderna redan på basis av ett samtal.<sup>114</sup>

### Information, handledning och samtalshjälp kring människohandel erbjuds dygnet runt för:

- offer och medmänniskor
- myndigheter,
- tredje sektorns aktörer
- medier

Telefonnummer: **029 54 63 177**.

Alla samtal behandlas konfidentiellt. Mer information på: [www.manniskohandel.fi](http://www.manniskohandel.fi).

En kommun ersätts till fullo för kostnader som orsakas av hälso- och socialvårdstjänster som ordnas på grund av specialbehov till följd av en persons ställning som offer för människohandel.<sup>115</sup> Beslut fattas i hjälpssystemet i Joutseno eller av en av denne förordnad tjänsteman.

Hjälpssystemet för offer för människohandel är en riksomfattande myndighet med syfte är att hjälpa såväl finländska som utländska medborgare, som kan ha blivit offer för människohandel. Hjälpssystemet utbildar och ger råd även till åländska kommuner, myndigheter och parter som deltar i arbetet mot människohandel inom alla sektorer.

## Personer utanför det sociala skydds nätet

Inom EU råder fri rörlighet av personer. Det innebär att EU medborgare har rätt att vistas upp till 90 dagar i ett annat EU land utan att anhålla om uppehållsrätt, förutsatt att man tar eget ansvar för att ordna sin försörjning och boende. Man har inte rätt att ta del av det sociala skydd som finns i vistelslandet och tillgång till hälsovårdstjänster förutsätter att man har ett europeiskt sjukförsäkringskort. Alla EU medborgare som vistas på Åland har dock inte dessa förutsättningar. Ofta handlar det om personer som är utsatta medborgare i annat EU-land, som saknar försörjning och tillgång till det sociala skydds nätet i hemlandet och ofta varit utsatta för lång och systematisk diskriminering. Dessa personer faller utanför systemet och blir beroende av privatpersoners, föreningars och församlingarnas goda vilja att hjälpa.

Som exempel har bland andra Socialmissionen sedan 2008 genomfört hjälpinsatser riktade till personer ur gruppen som kommit till Åland. Emmaus på Åland inledde under hösten 2015 en ny verksamhet i form av en arbetspool där EU-migranter och andra personer anställs av Emmaus. Arbetsgivare anlitar arbetspoolen för att utföra olika uppdrag. Genom detta garanteras rättssäkerhet och trygghet för både arbetstagare och uppdragsgivare. Målet är att hjälpa tillfälliga gästarbetare men även att integrera fler personer på den åländska arbetsmarknaden. Språkundervisning har ordnats på frivillig bas genom lärare från läxhjälpföretaget *Study Fuel* och Röda Korsets Mariehamnsavdelning har gått in och sponsrat lokal.

Landskapsregeringen konstaterar att den här situationen är svår och komplex och att det inte finns någon skyldighet för det offentliga Åland att bistå inom ramen för befintlig lagstiftning. Exemplet ovan visar på vilken stor roll tredje sektorn kan spela för insatser där ramverket för offentliga aktörer är begränsande.

<sup>113</sup> Kommunernas rätt att ansöka om ersättning från staten i samband med människohandel grundar sig på 53 § i FFS Lagen om främjande av integration (1386/2010).

<sup>114</sup> [www.manniskohandel.fi](http://www.manniskohandel.fi)

<sup>115</sup> Enligt 4 kap. 33§ i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd (FS 2011/746)

Landskapsregeringen välkomnar dessa initiativ och fortsatt diskussion för att hitta lösningar som möjliggör ett värdigt liv för alla som vistas på Åland. Att upprätthålla och respektera allas mänskliga rättigheter är något som hela samhället mår bra av i förlängningen.

#### Mål:

- Åland stöder humanitära insatser i en värld av förändring
- Alla som vistas på Åland ska ha ett värdigt liv

#### Åtgärder:

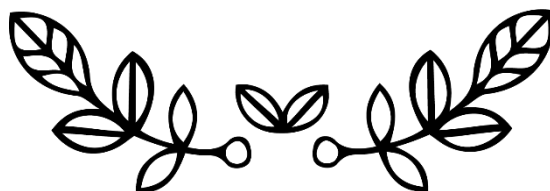
- ✓ Kunskapshöjande insatser hos tjänstemän vid Ålands landskapsregering, ÅHS, Ams
- ✓ Landskapsregeringens stöd och samordning kring kommunernas flyktigmottagande fortsätter under 2020 särskilt inom EU-projektet *En säker hamn* och avslutas i mars 2021. Projektet finansieras med stöd av AMIF-fonden, vilket är EU:s Asyl-, Migrations-, Integrationsfond.<sup>116</sup>
- ✓ Landskapsregeringen erbjuder rådgivning till KST och kommuner i utformandet av sina verksamheter som berör integration.
- ✓ Landskapsregeringen har övergripande dialog med NTM-centralen och Migrationsverket
- ✓ Landskapets lagstiftning om inrikes fonder uppdateras 2021 i samband med den statliga uppdateringen. (specialsakkunnig – lagberedningen) så att åländska aktörer också kan söka ersättning för stora samordningsprojekt finansierat av AMIF.

#### Landskapsregeringen erbjuder och upprätthåller:

- Checklista för mottagande av flyktingar<sup>117</sup> (Uppdaterad 2020)
- Kommunernas ersättningsförfaranden. Handbok med instruktioner till åländska kommuner om ersättningsförfarandet gentemot finska staten.<sup>118</sup> (NY 2020)
- Mall för fullmaktsavtal mellan kommun och ÅHS (NY 2020)

**Ansvarig:** specialsakkunnig vid regeringskansliet.

Kommunerna redogör för sina åtgärder och ansvarsområden i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.



---

<sup>116</sup> Läs mer om projektet under rubriken "En säker hamn – Ålands första AMIF-projekt".

<sup>117</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/checklista-for-mottagande-av-flyktingar.pdf>

<sup>118</sup> <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/ersattningsforfarande-instr-2020.pdf>

## 9.9. UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

Ett bra integrationsarbete kräver förutom lagstiftning, även samverkan, samarbete, kunskap och modeller. Myndigheter och övriga aktörer bör erbjudas kontinuerlig utbildning och kompetensutveckling för att förståelsen kring frågor som gäller integration, delaktighet och mångfald ska öka och fördjupas. Verktyg och modeller ska omsätta teori till praktik. Ett bra integrationsarbete kräver också mod att pröva och ompröva modeller, att tänka i nya banor och vara öppen för innovation. Genom att systematiskt samla erfarenheter och statistik kan integrationsarbetet vidareutvecklas och skräddarsys för åländska förhållanden. Det praktiska arbetet skapas genom en arbetsfördelning mellan olika myndigheter och genom samarbete och samverkan. Landskapsregeringens specialsakkunnige i integration ska erbjuda rådgivning i specialfrågor gällande inflyttade och ska därför ses som en resurs i det åländska integrationsarbetet.

Under programperiod 2012-2015 togs indikatorer fram för att följa integrationen av personer av utomnordiskt ursprung över tid. Statistik har beställts från ÅSUB för att mäta indikatorerna, samt en undersökning riktad till alla inflyttade av utomnordiskt ursprung i åldern 18-75 som genomfördes under 2014.<sup>119</sup> Landskapsregeringen lyfte i föregående program upp en uppföljande undersökning som planerades till 2019. ÅSUB:s uppföljande undersökning presenterades i juni 2020. Målgruppen breddades till all inflyttning då även personer som flyttar från andra nordiska länder har rätt till integrationsfrämjande åtgärder. Integrationslagstiftningen och tillhörande åtgärder kan även omfatta de personer som ännu inte blivit finska medborgare, men flyttar inom landet.

Som landskapsregeringen konstaterat inledningsvis i detta program är migration och integrationsfrågor ett utvecklingsområde. Det är viktigt att kontinuerligt samla information, erfarenheter och perspektiv från alla nivåer och sektorer i samhället för att se vilka behov som finns och hur fortsatta åtgärder bör utformas. Enligt lag ska landskapsregeringen följa upp och utvärdera kommunernas integrationsfrämjande program, något som görs systematiskt för första gången 2020-2021.<sup>120</sup>

Inflyttning och mångfald bidrar till utvecklingen av det åländska samhället. Det kan också betyda att nya frågeställningar och utmaningar uppstår och samhället i stort tjänar på att ha en samsyn på hur de besvaras och bemöts på bästa sätt. Landskapsregeringen konstaterar att de grundvärderingar så som de är uttryckta i det demokratiska system, lagarna och de mänskliga rättigheterna behöver kontinuerlig bekräftelse och inte kan tas för givet. Diskussion och reflektion om hur befolkningsförändringar eventuellt påverkar vårt samhälle på sikt är nödvändiga för att informera politiken och åtgärder som sätts in.

Det är en nyckel i arbetet för en hållbar demokratisk samhällsutveckling och ett hållbart Åland 2051.

En del av landskapsregeringens övergripande samordning av integrationsfrågor kommer under programperioden vara att bjuda in till olika former av dialogmöten och forum för mer långsiktigt strategiska frågor kring samverkansformer.

---

<sup>119</sup> ÅSUB 2015:2, ÅSUB 2014:9

<sup>120</sup> Landskapslag (2012:74) om främjande av integration, 4 kap. 29§

**Mål:**

- Kvalitetssäkra att det lagstadgade integrationsfrämjande arbetet utförs
- Skapa en god faktagrund inför utveckling av området
- Samordna och samverka

**Åtgärder:**

- ✓ Enkätundersökning till kommuner (och på sikt eventuellt även KST)
- ✓ Kontinuerlig uppföljning av målgruppens levnadsförhållanden, statistik och annan information med kön som övergripande grund följs upp i samarbete med ÅSUB.
- ✓ Kontinuerlig uppföljning kring Migrationsverkets verksamhet på Åland
- ✓ Kontinuerlig uppföljning med NTM-centralen kring de åländska kommunernas och ÅHS verksamhet
- ✓ Dialog med andra samhällsaktörer kring det integrationsfrämjande arbetet.
- ✓ Kontinuerlig uppföljning med Migrationsverket

***Ansvarig:** Specialsakkunnig vid regeringskansliet i samarbete med övriga aktörer.*

*Kommunerna rekommenderas redogöra för sin uppföljning kring integrationsfrämjande åtgärder i respektive kommunalt integrationsfrämjande program.*

## 10. SLUTORD OCH FRAMTIDSVISION

Integrationsfrågorna är ett brett och komplext område. De åländska aktörerna som arbetar integrationsfrämjande har både olika uppdrag och perspektiv. Vissa aktörer har lagstiftade delar som ska uppfyllas, men även aktörer från den tredje sektorn och den fria bildningen spelar en viktig roll för den enskilde individen. Genom projektet "En säker hamn" har det under senaste programperioden varit möjligt att visa på det positiva utbytet som ett sektorövergripande samarbete kan föra med sig i stort, samt vad en ökad kännedom kring varandras arbetssätt och verksamheter kan föra med sig. Det blir också lättare att se vilka delar som behöver utvecklas.

Landskapsregeringen poängterar att det integrationsfrämjande arbetet inte når hela vägen fram till målgruppen per automatik endast genom att erbjuda insatser. Processen kräver kompetens, bra bemötande och aktiva insatser och tydlig information för att nå målgruppen.

Det finns ett stort behov av kompetenshöjande insatser om aktörernas uppdrag och roller för att bättre kunna nyttja varandra och utveckla samarbetet kring målgruppen.

I grunden har alla människor liknande behov. För en människa som kommer till ett nytt land består det aktiva integrationsarbetet bland annat av att börja bygga upp det som inte gick att packa ned i flyttlasset: att hitta ett sammanhang, skapa ett nätverk och känna delaktighet. Att tillfredsställa dessa behov i ett nytt land kräver olika mycket energi och kunskap och kan påverka hälsan både på kort och lång sikt. Några av behoven kan individen själv påverka, andra inte. För att underlätta integrationsprocessen kan Ålands landskapsregering, kommunerna och tredje sektorn ses som värdefulla stöd för att tillgängliggöra samhället.

Integrationsprocessen behöver vara flexibel för att ge stöd till individen att utforma sitt nya liv baserat från vilka erfarenheter, behov och önskemål hen har. En annan viktig del i etableringen handlar om att skapa förutsättningar för individen att göra informerade val. Genom att samhället bidrar med information och tydliga vägar in i samhället stärks förutsättningarna för individen att känna sig välkommen och kunna bygga upp en tillit mot samhällets institutioner.

För individernas del skulle det således vara värdefullt att inte hänvisas vidare mellan olika instanser utan att det första steget till integration skulle vara en och samma dörr för alla. Svårigheterna att känna till sina rättigheter och vilken typ av stöd som kan, och ibland enligt lag ska ges, på de olika samhällsnivåer är inte alltid tydliga ens för aktören själv.

**Mål:** "En dörr in" till det åländska samhället.

**Åtgärd:**

- ✓ Se över möjligheten att samordna samhällsaktörer och fläta samman befintliga resurser och integrationsåtgärder. Ålands landskapsregering, ÅHS, AMS, kommuner, utbildningsaktörer, Polis, KST, näringsliv och tredje sektorn. (utred eventuella möjligheter kring EU-finansiering och övrig finansiering under framtagandet av former).

## Referenser

---

### Lagstiftning

Landskapslagen om främjande av integration ÅFS 2012:74

*(Den åländska integrationslagen tillämpas inte på människor som söker internationellt skydd eller som rör sig i landet med visum eller visumfritt. Lagen tillämpas inte heller på personer som för första gången ansöker om uppehållstillstånd innan tillståndet beviljats.)*

Landskapslag (2011:114) om hälso- och sjukvård

Landskapslag (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet

Barnskyddslagen (FFS 417/2007) som äger tillämpning på Åland enligt LL (2008:97) om tillämpning i landskapet Åland om barnskyddslagen.

Förvaltningslagen (2008:9) för Åland

Kommunernas socialtjänst (KST) regleras i landskapslagen (2016:2)

Landskapslagen (2017:120) om landskapsandelar till kommunerna

Lag (FFS 2011/746) om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

Utlänningslag (FFS 2004/301)

Lag (FFS 2010/1386) om främjande av integration.

Lag (FFS 746/2011) om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel

Republikens presidents förordning (827/2017) om Finlands Röda Kors

### ÅSUB:

ÅSUB rapport 2020:3, Att leva och bo som inflyttad på Åland

ÅSUB rapport 2019:10, Tillväxtstudie 2019, Ålands framtida möjligheter och utmaningar i ljuset av megatrender

ÅSUB:s statistikmeddelande om grundskolan

ÅSUB rapport 2020:5, Översikter och indikatorer, Inflyttning och integration ur ett könsperspektiv

ÅSUB, Valdeltagande på Åland 2019

ÅSUBs rapport 2010:8, Upplagd diskriminering i det åländska samhället år 2010

### Ålands landskapsregering:

Regeringsprogram Tillsammans för Åland, (Ålands landskapsregerings meddelande nr 1/2019-2020)

Modell för kommunalt integrationsfrämjande program

(se s. 29 för konkreta länkar som stöd för kommunalt arbete)

Modell för inledande kartläggning

Modell för familjens integrationsplan

Förenklade instruktioner till åländska kommuner om ersättningsförfarandet gentemot finska staten för ersättningsförfarande

Checklista för flyktingmottagande – övergripande perspektiv och stöd

Läroplan för SFI på Åland *Läroplan gällande integrationsutbildning för vuxna invandrare på Åland - Utbildning i svenska, samhällskunskap och arbetsliv samt vägledning till arbete och vidareutbildning*, (Utbildningsbyrån vid Ålands landskapsregering, 2017).

Ålands landskapsregering, Agenda för jämställdhet 2019-2030

Ålands landskapsregering, Ålands landskapsregerings utbildningspolitiska program– Kompetens 2025

Ålands landskapsregering, slutrapport "Ungdoms- och demokratiprojektet 2018-2020"

Ålands landskapsregering, Plan för socialvården 2020-2024

Ålands landskapsregering Landskapsregeringens verksamhetsplan 2020 med närmare inriktning på arbetsmarknadspolitiken i landskapet

Ålands landskapsregering, Klarläggande av gränsdragningar KST – primärkommun utgående från gällande och kommande (1.1.2021) lagstiftning

Ålands landskapsregering, Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020-2030

## EU

*Många av de politikområden som är aktuella för att förbättra romers jämlikhet, inkludering och delaktighet vilar främst på medlemsländernas ansvar. EU har dock en viktig roll när det gäller att tillhandahålla politisk vägledning, samordna medlemsländernas åtgärder, övervaka genomförandet och framstegen, ge stöd via EU-medel och främja utbytet av god praxis mellan medlemsländerna.*

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (2010/C 83/02), stadgan är bindande för samtliga EU-stater och därmed även Åland.

### Eurobarometer

Direkt och indirekt diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung definieras i artikel 2 i rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (nedan kallat likabehandlingsdirektivet).

Europeiska kommissionen (september 2020), EU:s handlingsplan mot rasism 2020-2025

Europeiska kommissionen (mars 2020), EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati 2020-2024

Europeiska kommissionen (mars 2020), Report on the health status of newly arrived migrants and refugees in EU/EEA

Europeiska kommissionen (2016), Handlingsplan för integration av tredjelandsmedborgare

EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och delaktighet bygger på EU:s ram för nationella strategier för integrering av romer fram till 2020

Europeiska kommissionen, Jämställdhetsstrategin: Ett jämställt EU i sikte

## Övriga källor:

Delegationen för migrationsstudier, DELMI, Migranternas möte med svensk hälso- och sjukvård, Rapport 2020:7

Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland, se [www.barkraft.ax](http://www.barkraft.ax)

Harbo Greve, L., Hildeström, Å. and Heleniak, T., Eds. *From migrants to workers – Regional and local practices on integration of labour migrants and refugees in rural areas in the Nordic countries*, (Nordregio Working Paper 2017:5)

Folkhälsomyndigheten, Hälsa hos personer som är utrikes födda – skillnader i hälsa utifrån födelseland Ett kunskapsunderlag om hälsa, livsvillkor och levnadsvanor bland utrikes födda personer boende i Sverige, 2019

Ålands Emigrantinstitut, <https://www.eminst.net/sv/alandsk-emigration>

Castles, Stephen & Miller, Mark J. *The age of migration: international population movements in the modern world* (4. ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009)

Carin Cuandra Björngren och Katarina Carlzén, *MILSA – stödplattform för migration och hälsa. (Grunden läggs. ESF projekt mellan Malmö högskola och länsstyrelsen Skåne)*

Nordiska ministerrådet, *Integrating Immigrants into the Nordic Labour Markets*, 2019, s.19

Information om att flytta inom Norden är samlad på hemsida [www.norden.org/sv/info-norden](http://www.norden.org/sv/info-norden) Här finns informationen tillgänglig på danska, engelska, finska, isländska, norska och svenska

Ann-Catrin Svensson, "Med alla barn i fokus – om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling", Paideia - professionell pedagogisk praxis, (december 2012)

[www.ams.ax](http://www.ams.ax)

[www.aland.ax](http://www.aland.ax)

[www.alandliving.ax](http://www.alandliving.ax)

[www.asub.ax](http://www.asub.ax)

[www.gymnasium.ax](http://www.gymnasium.ax)

[www.integration.ax](http://www.integration.ax)

[www.integrartion.fi](http://www.integrartion.fi)

[www.halsolitteracitet.se](http://www.halsolitteracitet.se)



[www.norden.org/sv/info-norden](http://www.norden.org/sv/info-norden)  
[www.migri.fi](http://www.migri.fi)  
<https://mangkulturellaalmanackan.wordpress.com/pedagogiska-parlor/>  
[www.studi.fi](http://www.studi.fi)

### **Nationellt:**

Statsrådets redogörelse om de mänskliga rättigheterna 2014

Nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter 2017-2019

Nationell institution för de mänskliga rättigheterna

Social- & hälsovårdsministeriet, Plan för genomförande av Istanbulkonventionen 2018-2021, publikation 2017:17

Finlands människorättspolitik i internationella organisationer listas här:

<https://um.fi/finlands-manniskorattspolitik-i-internationella-organisationer>

För nationell statistik kring uppehållstillstånd i Finland se Migrationsverkets sida:

<https://tilastot.migri.fi/index.html=sv>.

För mer info om Finlands bistånd: <https://www.unhcr.org/neu/government-donors/finnish-government>

Kompetenscentret för integration av invandrare är verksamt vid arbets- och näringsministeriet, stöd till kommunerna för flyktingmottagande <https://kotouttaminen.fi/sv/ersattningar-till-kommunerna>

För mer information kring hjälpsystemet för människohandel: [www.manniskohandel.fi](http://www.manniskohandel.fi)

### **Projekt:**

AMIF-projektet där Ålands landskapsregering är huvudman: En säker hamn– kraftsamling för kommuner, myndigheter och tredje sektorn för att utveckla samarbetet vid flyktingmottagning och integration på Åland”, Åland

*Andra projekt att inspireras från:*

Nordens välfärdscenters projekt Hälsokompetens bland invandrarkvinnor i Norden

Länsstyrelsen, Utan hälsa ingen etablering. Länsstyrelsen Stockholm.

Sveriges kommuner och regioner (SKR), projekt Hälsofrämjande etablering

Material från EU-projektet REMINDER (Role of European mobility and its impacts in narratives, debates and EU-reforms) <https://www.reminder-project.eu/about/>

## Bilaga – Begreppslista

---

### Om enskilda personer

#### **Asylsökande**

En person som begär skydd och uppehållsrätt i en främmande stat. Personen får flyktingstatus om asyl beviljas. Eftersom kriterierna för flyktingskap ännu inte har utretts klassas en asylsökande inte som en flykting. Under asylofförandet utreds också om uppehållstillstånd kan ges på någon annan grund.

#### **EU-medborgare och en därmed jämförbar person**

Medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen (EU) eller i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz. EU-medborgare har rätt att röra sig fritt på unionens territorium. Bestämmelserna om fri rörlighet tillämpas också på medborgare i Island, Liechtenstein, Norge och Schweiz. Isländska, liechtensteinska och norska medborgare får röra sig fritt med stöd av EES-avtalet, och med Schweiz har EU ingått ett separat avtal om fri rörlighet.

#### **Finsk medborgare**

En person som vid födelsen eller senare på annat sätt förvärvat finskt medborgarskap.

#### **Flykting**

En person som har välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin etnicitet, nationalitet, (icke-)religiösa övertygelse, politiska uppfattning eller tillhörighet till en viss samhällsgrupp (definieras i FN:s flyktingkonvention). Flyktingstatus får en person som beviljas asyl i någon stat eller som FN:s flyktingorganisation (UNHCR) konstaterar vara flykting.

#### **Flykting sur place**

En flykting vars behov av skydd har uppstått först efter att hen har lämnat sitt hemland.

#### **Kvotflykting**

En person som UNHCR beviljat flyktingstatus och som har beviljats inresetillstånd och uppehållstillstånd inom ramen för en flyktingkvot som årligen fastställts i statsbudgeten. Beslut om vilken kommun som kvotflyktingen placeras i sker i dialog mellan kommun som tecknat avtal och NTM-centralen i Finland.

#### **Invandrare/immigrant/inflyttad/utlänning**

Olika samlingsbegrepp som används för person som flyttat till Åland oavsett ursprungsort och orsak bakom flytt. I den åländska och finländska lagen om främjande av integration används ordet invandrare. En invandrare eller utlänning är enligt utlänningslagen en person som ännu inte blivit finsk medborgare.

#### **Migrant**

En person som flyttar från ett land till ett annat. Migrant är ett samlat begrepp för både in- och utvandrare; immigrant och emigrant.

#### **Irreguljär migrant / papperslös**

En person som saknar rättslig status i ett transit- eller värdland. Personer kan ha rest in i ett land utan tillstånd eller kommit in i landet lagligt och därefter förlorat sitt tillstånd att stanna kvar. Människor som ännu inte sökt asyl räknas in i gruppen irreguljära migranter. Barn till papperslösa föräldrar räknas också till gruppen.

#### **Tredjelandsmedborgare**

En utlänning/invandrare som inte är EU-medborgare eller en därmed jämförbar person, dvs. en medborgare i Island, Liechtenstein, Norge eller Schweiz.

## Tillståndsförfrågor

### Asyl

Uppehållstillstånd som beviljas en utlänning i asylprocessen på grund av flyktingstatus.

#### Humanitärt skydd

Uppehållstillstånd kan beviljas på grund av humanitärt skydd, när villkoren för beviljande av asyl eller alternativt skydd inte uppfylls men när sökanden inte kan återvända till sitt hemland eller sitt permanenta bosättningsland. Grunderna för detta beslut kan vara en miljökatastrof eller att säkerhetsläget i landet är dåligt till följd av en väpnad konflikt eller en allvarlig situation för de mänskliga rättigheterna.

#### Permanent uppehållstillstånd

En utländsk medborgare som beviljat ett permanent uppehållstillstånd har tillstånd att bo och arbeta under obegränsad tid. Tillståndet gäller så länge som utlänningen är bosatt i landet.

#### Resedokument för flykting

Ett resedokument som utfärdas till en utlänning som fått flyktingstatus. Resedokumentet för flykting är inte en officiell identitetshandling.

#### Tidsbegränsat uppehållstillstånd

Beviljas en utlänning som inte har för avsikt att permanent stanna i Finland. Tillståndet ska förnyas innan dess giltighetstid går ut.

#### Tillfälligt uppehållstillstånd

Ett tidsbegränsat uppehållstillstånd. Beviljas en utlänning som inte har för avsikt att permanent stanna i Finland. Tillståndet ska förnyas innan dess giltighetstid går ut. I ett tillfälligt uppehållstillstånd antecknas bokstavskoden B.

#### Upphållskort

Ett av polisen beviljat kort med vilket en person som är familjemedlem till en EU-medborgare men som själv inte är EU-medborgare bevisar sin uppehållsrätt i Finland.

#### Upphållsrätt

EU-medborgare har rätt att fritt vistas och arbeta i landet i högst tre månader utan att registrera sig. Därefter behöver man registrera sin uppehållsrätt vid polisen. För registrering av uppehållsrätt krävs i princip att personen har tillräckliga tillgångar för egen och för sina familjemedlemmars räkning. Några specifika belopp har inte definierats för detta försörjningskrav, utan varje fall prövas för sig med beaktande av personens individuella omständigheter.

#### Upphållstillstånd

Tillstånd att återkomma upprepade gånger till landet och vistas här. Beviljas för olika anledningar (arbetstagare, näringsidkare, studier, familjeband, permanent eller tidsbegränsat).

#### Uppenbart ogrundad ansökan

En asylansökan kan anses vara uppenbart ogrundad om:

- 1) den inte motiveras med allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna eller andra grunder som har anknytning till förbudet mot tillbakasändning eller om påståendena är klart icke-trovärdiga
- 2) sökandens uppenbara avsikt är att missbruka asylförfarandet eller
- 3) sökanden har kommit från ett säkert ursprungsland dit han eller hon kan sändas tillbaka

## Allmänna begrepp

### **Assimilering**

En grupp överger sin gamla kultur för att fullt ut bli en del av den nya.

### **Emigration/emigrera**

Utvandring, att utvandra, flytta från ett land.

### **Immigration/immigrera**

Invandring, att invandra, flytta in i ett land. Immigration = invandring

### **Inledande kartläggning**

En inledande kartläggning påbörjas av kommunen för invandrare som är i behov av utkomststöd eller av Ams då invandraren är arbetslös arbetssökande. En inledande kartläggning kan utarbetas även för en annan invandrare, om hen begär det och bedöms vara i behov av det för att integrationen ska främjas.

### **Integration**

Att mötas, anpassas och påverkas av varandra för att samspela, fungera och leva tillsammans. Invandrans och samhällets interaktiva utveckling med målet att ge invandraren de kunskaper och färdigheter som behövs i samhället och arbetslivet samtidigt som invandrans möjligheter att upprätthålla sitt eget språk och sin egen kultur stöds.

### **Integrationsfrämjande**

Sektorsövergripande främjande och stödjande av integration med hjälp av myndigheters och andra aktörers åtgärder och tjänster.

### **Integrationslagen**

I integrationsprogrammets löpande text används begreppet "integrationslagen", och avser då landskapslag om främjande av integration (ÅFS 2012:74). För flyktingar och personer som söker humanitärt skydd.

### **Integrationsplan**

En individuell plan som upprättas av boendekommun för invandrare som är i behov av utkomststöd eller av Ams då invandraren är arbetslös arbetssökande. En integrationsplan kan utarbetas även för en annan invandrare, om han eller hon med stöd av den inledande kartläggningen bedöms vara i behov av en plan för att integrationen ska främjas.

### **Kommunens program för integrationsfrämjande**

Kommunens plan görs upp för fyra år i taget och godkänns i fullmäktige. Planen ska innehålla planer för åtgärder och tjänster, samt information om vem som ansvarar för samordningen och informationen av kommunens integrationsfrämjande åtgärder.

### **Landskapsregeringens program för integrationsfrämjande**

Beslutar om utvecklandet av integrationen i landskapet genom att för fyra år i sänder utarbeta ett program för integrationsfrämjande. I programmet uppges målen och åtgärderna för främjandet av integrationen. Landskapet ska även följa upp hur kommunerna uppfyller sina program.

### **Segregation**

När olika folkgrupper lever skilda från varandra inom samma område.

### **Utvisning**

Förfarande för avlägsnande ur landet. När en utlänning har eller har haft uppehållstillstånd och ett beslut fattas om att personen ska avlägsnas ur landet, blir personen utvisad.

*Definitioner hämtade från: Migrationsverket, Landskapslag om främjande av integration (ÅFS 2012:74), polisen.*

## Mänskliga rättigheter i korthet

---

- ✓ Rätt till självbestämmande
- ✓ Skydd mot diskriminering
- ✓ Rätt till ett effektivt rättsmedel
- ✓ Rätt till jämställdhet
- ✓ Förbud mot missbruk av rättigheter
- ✓ Rätt till livet
- ✓ Rätt till frihet från tortyr
- ✓ Rätt till frihet från slaveri och tvångsarbete
- ✓ Rätt till frihet och personlig säkerhet
- ✓ Rätt till en rättvis rättegång
- ✓ Förbud mot retroaktiv lagstiftning
- ✓ Rätt till skydd för privat- och familjeliv
- ✓ Rätt att ingå äktenskap och rätt till likställdhet mellan makar
- ✓ Rätt till skydd före, under och efter förlossning
- ✓ Barnets rätt till skydd mot utnyttjande
- ✓ Rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet
- ✓ Rätt till yttrandefrihet
- ✓ Rätt till förenings- och församlingsfrihet
- ✓ Skydd för egendom
- ✓ Rätt till fria val och till delaktighet i samhällsutvecklingen
- ✓ Rörelse- och bosättningsfrihet
- ✓ Rätt till arbete
- ✓ Rätt till sunda arbetsvillkor
- ✓ Rätt till fackföreningsfrihet
- ✓ Rätt till social trygghet
- ✓ Rätt till tillfredsställande levnadsstandard, till mat och kläder, till bostad och till vatten
- ✓ Rätt till högsta möjliga fysiska och psykiska hälsa
- ✓ Rätt till grundskoleutbildning
- ✓ Rätt till gradvis kostnadsfri högre utbildning
- ✓ Rätt att delta i kulturlivet
- ✓ Rätt till skydd, frihet och delaktighet i vetenskapliga och konstnärliga framsteg